

STORTINGET

Stortingstidende

Referat fra møter i Stortinget

Nr. 21 · 23. november
Sesjonen 2023–2024

Møte torsdag den 23. november 2023 kl. 10

President: Kari Henriksen

Dagsorden (nr. 21):

1. Innstilling fra Stortingets presidentskap om lov om endringer i stortingsgodtgjørelsesloven (avvikling av ordningen med pendlerdiett og ordningen med feriepenger for avtroppende representanter) (Innst. 39 L (2023–2024), Stortingsvedtak 855 (2022–2023), jf. Innst. 499 S (2022–2023))
 2. Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Endringer i tobakksskadeloven (strengere regulering av e-sigaretter) (Innst. 48 L (2023–2024), jf. Prop. 125 L (2022–2023))
 3. Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Rasmus Hansson, Lan Marie Nguyen Berg og Une Bastholm om en human ruspolitikk i norske kommuner (Innst. 54 S (2023–2024), jf. Dokument 8:231 S (2022–2023))
 4. Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Cato Brunvand Ellingsen og Freddy André Øvstegård om å la folk få puste på ferie (Innst. 53 S (2023–2024), jf. Dokument 8:235 S (2022–2023))
 5. Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Bård Hoksrud, Silje Hjemdal, Sivert Bjørnstad, Morten Wold, Tor André Johnsen, Erlend Wiborg, Frank Edvard Sve, Bengt Rune Strifeldt, Dagfinn Henrik Olsen og Roy Steffensen om en næringsvennlig, modernisert og forbrukervennlig alkoholpolitikk (Innst. 51 S (2023–2024), jf. Dokument 8:243 S (2022–2023))
 6. Næringsministerens handelspolitiske redegjørelse
 7. Interpellasjon fra representanten Alfred Jens Bjørlo til næringsministeren:
«Andre land i Europa har dei siste åra målretta lagt til rette for å sikre privat nasjonalt eigarskap i næringslivet, mellom anna som følgje av ein ny tryggleikspolitisk situasjon. I Noreg har regjeringa gjennom skjerpaa særskattar på norsk eigarskap tvert imot gjort det meir gunstig for norske bedrifter å ha utanlandske eigarar, slik at til dømes ingen store ferjearlag lenger har norske eigarar. Kva meiner regjeringa om denne utviklinga, og kva er regjeringa sin plan for å hindre vidare nedbygging av privat norsk eigarskap?»
 8. Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Hege Bae Nyholt, Seher Aydar, Bjørnar Moxnes og Tobias Drevland Lund om tilbakekjøp av velferdseiendommer (Innst. 55 S (2023–2024), jf. Dokument 8:248 S (2022–2023))
 9. Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Stine Westrum, Marie Sneve Martinussen og Tobias Drevland Lund om en strandsone for alle og styrking av allemannsretten (Innst. 47 S (2023–2024), jf. Dokument 8:254 S (2022–2023))
 10. Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Datatilsynets og Personvernemndas årsrapportar for 2022 (Innst. 40 S (2023–2024), jf. Meld. St. 29 (2022–2023))
 11. Initiativdebatt om kunstig intelligens og framtidens samfunn (initiativ fra kommunal- og forvaltningskomiteen)
 12. Referat
- Presidenten [10:00:09]:** Representanten Helge André *Njåstad*, som har vært permittert, har igjen tatt sete.
- Representanten Erlend Wiborg vil framsette et representantforslag.
- Erlend Wiborg (FrP) [10:00:36]:** Det er en glede på vegne av Fremskrittspartiet, ved representanten Alf Erik Bergstøl Andersen og meg selv, å fremsette representantforslag om ikke å ha bedre ytelser for flyktninger i Norge enn i Danmark og Sverige.
- Presidenten [10:00:51]:** Representanten Olaug Vervik Bollestad vil framsette et representantforslag.
- Olaug Vervik Bollestad (KrF) [10:01:02]:** På vegne av representantene Dag-Inge Ulstein, Kjell Ingolf Ropstad og meg selv fremmer jeg et representantforslag om å innføre sorgpermisjon for foreldre som har mistet et barn.
- Presidenten [10:01:14]:** Representanten Linda Hofstad Helleland vil framsette et representantforslag.
- Linda Hofstad Helleland (H) [10:01:34]:** Jeg har gleden av å legge frem et representantforslag fra stortingsrepresentantene Nikolai Astrup, Anne Kristine Linnestad, Margret Hagerup, Sveinung Stensland, Svein Harberg og meg selv om Norges neste steg for kunstig intelligens.

Presidenten [10:01:51]: Representanten Lan Marie Nguyen Berg vil framsette et representantforslag.

Lan Marie Nguyen Berg (MDG) [10:02:08]: På vegne av representantene Ingrid Fiskaa, Stine Westrum og meg selv fremmer jeg forslag om et flerårig program for støtte til humanitær hjelp og gjenoppbygging i Palestina.

Presidenten [10:02:22]: Forslagene vil bli behandlet på reglementsmessig måte.

Før sakene på dagens kart tas opp til behandling, vil presidenten opplyse om at møtet i dag om nødvendig fortsetter utover kl. 16.

Sak nr. 1 [10:02:44]

Innstilling fra Stortingets presidentskap om lov om endringer i stortingsgodtgjørelsesloven (avvikling av ordningen med pendlerdiett og ordningen med feriepenger for avtroppende representanter) (Innst. 39 L (2023–2024), Sttingsvedtak 855 (2022–2023), jf. Innst. 499 S (2022–2023))

Stortingspresident Masud Gharakhani [10:03:15]: Stortingsrepresentantene er valgt inn fra hele landet og trer inn i vervet med ulike bakgrunn. De økonomiske ordningene for stortingsrepresentantene skal sikre at alle som blir valgt inn, får mulighet til å utøve vervet på like vilkår, uavhengig av bosted, bakgrunn og livssituasjon. Derfor må vi ha ordninger som dekker særskilte behov hos representantene, slik som pendlerbolig for politikere som er pendlere og flytter fra andre deler av landet til Oslo, og ordninger som kompenserer for kostnader som følge av vervet, f.eks. dekning av reiseutgifter. Samtidig er det viktig for folks tillit til stortingsrepresentantene at de økonomiske ordningene er rimelige sammenlignet med ytelser og velferdsordninger ellers i samfunnet. Sagt på en annen måte: Ordningene må være rettfærdige og en forutsetning for å kunne utøve vervet som folkevalgt.

Stortinget vedtok før sommeren å be presidentskapet komme tilbake med et forslag om å avvikle ordningen med pendlerdiett for representanter som pendler, og ordningen med feriepenger for avtroppende representanter. Presidentskapet er glad for allerede nå å kunne invitere Stortinget til å treffe vedtak om å avvikle både pendlerdiett og feriepenger. Gjennom å avvikle disse ordningene kan vi komme et stykke videre i arbeidet med å styrke tilliten etter avdekking av flere uheldige enkeltsaker. Manglende tillit til oss politikere er ikke bare et problem i seg selv. Når manglende tillit går utover folks engasjement og interesse for politikken, er det også skadelig for demokratiet som sådan.

På bakgrunn av sakene som kom fram høsten 2021, utnevnte presidentskapet et utvalg for å se på innretningen av representantordningene for framtiden. Forslaget vi skal behandle i dag, om å avvikle pendlerdiett og feriepenger for avgåtte representanter, kom opprinnelig fra dette utvalget. Avviklingen av ordningene er etter presidentskapets syn et viktig neste skritt på veien i oppfølging av utvalgets rapport.

Utvalget foreslo endringer som vi nå arbeider med å følge opp. Blant forslagene er strengere krav til tilknytning til boligen på hjemstedet for å få pendlerbolig, og innstramninger i etterlønsordningen. Stortinget vedtok før sommeren å be presidentskapet arbeide videre med disse forslagene og utarbeide forslag til en ny stortingsgodtgjøringslov som kan tre i kraft etter stortingsvalget i 2025. Presidentskapet er godt i gang med å følge opp Stortingets vedtak. Jeg viser ellers til merknadene i innstillingen og råår Stortinget til å fatte vedtak i samsvar med tilrådingen fra et samlet presidentskap.

Tobias Drevland Lund (R) [10:06:01]: Vi i Rødt har, som denne salen vet, lenge engasjert oss for å fjerne de doble feriepengene for stortingsrepresentanter. Vi foreslo derfor i februar 2022 å avkorte feriepengene for stortingsrepresentantene. Dette fikk dessverre bare støtte fra Arbeiderpartiet, SV, Rødt og Miljøpartiet De Grønne. Vi praktiserte likevel dette for våre egne representanters del. Derfor er Rødt glad for at representantordningsutvalget senere gikk inn for å avvikle disse urimelige politikerprivilegiene, at et enstemmig storting stilte seg bak det, og at presidentskapet nå legger fram forslag om å fjerne de doble feriepengene, i tillegg til å avvikle pendlerdietten. Det er den positive beskjeden fra Rødts gruppe.

Den utålmodige beskjeden er at dette dessverre er de eneste endringene som er lagt opp til å skje med representantordningene med virkning fra innværende stortingsperiode. Rødts syn er vel kjent i denne salen: Vi mener det er behov for større systemendringer for å kvitte oss med unødvendige privilegier, som en del av vårt bidrag til å gjenreise tilliten til demokratiet, en tillit som har blitt skadet på mange fronter de siste årene som er gått, gjennom skandaler med pendlerleiligheter, reiseregninger, etterlønn, aksjesalg og inhabilitet.

Jeg viser til Rødts forslag og debatten da vi behandlet representantordningsutvalgets rapport 15. juni. Rødt har også nye forslag til behandling i presidentskapet og fagkomiteene. Heldigvis er vi fortsatt ikke helt ferdige med denne debatten med dagens behandling.

Presidenten [10:07:49]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 1.

Sak nr. 2 [10:07:55]

Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Endringer i tobakksskadeloven (strengere regulering av e-sigaretter) (Innst. 48 L (2023–2024), jf. Prop. 125 L (2022–2023))

Presidenten [10:08:09]: Etter ønske fra helse- og omsorgskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringa.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil sju replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringa, og de som måtte tegne seg på talerlista utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Bård Hoksrud (FrP) [10:08:48] (ordfører for saken): I dag behandler vi et forslag fra regjeringen som i stor grad handler om å innføre enda strengere regulering av elektroniske sigaretter og gjenoppfyllingsbeholdere, e-sigaretter mv., i form av forbud mot karakteristisk aroma og krav om standardisert innpakning. Disse forslagene er omtalt i kapitlene 4 og 5 i proposisjonen. Jeg regner med at flertallet vil redegjøre nærmere for sitt syn, så jeg vil videre fokusere på Fremskrittspartiets syn i denne saken.

Det verste med det flertallet nå legger opp til å vedta, er at man vil forby mindre skadelige produkter, som e-sigaretter øker sjansen for. Det betyr at flere kan begynne å røyke tobakk, at ulovlig grensehandel øker, at illegal omsetning av e-sigaretter øker, og det blir uregulerte og mer helsefarlige produkter og lavere skatter til staten. Ja, igjen sørger flertallet i denne salen for at folkehelsen blir dårligere og svenskene bare kan heise flagget og sprette champagnen for norske politikere, som sørger for at enda flere kommer til å handle i Sverige.

Logikken til stortingsflertallet er vel at så lenge salg går ned i Norge, går forbruket også ned. Det hadde nok stemt hvis vi ikke hadde åpne grenser mot Sverige og en omfattende grensehandel som fører til tap av flere tusen norske arbeidsplasser. Ifølge tidligere tall fra SSB sto tobakk for 16 pst. av det som handles over grensen. Det kommer ikke til å bli mindre hvis dette forslaget vedtas samtidig som svenskene kutter avgiften på snus kraftig neste år.

I Norge foreslår regjeringen derimot å øke avgiften mer på snus enn på røyk i neste års budsjett. Det kan jo ikke være noe annet enn helt bak mål. Igjen lurer jeg på: Hvor er logikken? Snusen har vært mange nordmenns beste venn i kampen mot røyken. Dette ønsker tydeligvis noen å slå beina under. Jeg fatter det bare ikke! Dagens tobakkspolitikk er helt i bakvendtland.

I tillegg til det ovenfornevnte klarer flertallet i dag å fortsette å sørge for at de som ikke klarer å slutte å røyke

og snuse, ikke skal få muligheten til å benytte produkter som er mye mindre helsefarlige, som damp med smak og ikke minst snus uten tobakk, som virkelig vil bety noe for folks folkehelse. Det sier vi nei takk til i dag.

Om noen tar til fornuft nå, har de muligheten til å stemme for Fremskrittspartiets forslag i saken. Her er en liste med 7 000 underskrifter fra dampere som ber dere sørge for å tillate e-sigaretter med smak og snus uten tobakk, til beste for dem som ikke kan eller vil slutte. Derfor fremmer jeg Fremskrittspartiets forslag, og vi vil subsidiært støtte forslaget fra SV og Rødt, som langt fra er like godt, men det er i hvert fall bedre enn alternativet til flertallet i denne sal.

Presidenten [10:11:35]: Da har representanten Bård Hoksrud tatt opp det forslaget han refererte til.

Truls Vasvik (A) [10:11:50]: I våres behandlet vi folkehelsemeldingen i denne sal. Da vedtok vi en folkehelsepolitikk som skal bidra til å redusere sosiale helseforskjeller og beskytte folkehelsen bedre. Denne regjeringen tar folkehelsepolitikken i en mer rettfærdig og kunnskapsbasert retning der gode fellesskapsløsninger står sentralt.

Vi vet at omgivelsene våre og hvordan de former helsevanene våre, også er helt sentralt hvis vi skal utjevne sosiale helseforskjeller. De som sitter nederst ved bordet, er også de som rammes hardest av ikke-smittsomme sykdommer. Det er vårt ansvar å sørge for en endring på det.

Regjeringen er i gang med en ny tobakksstrategi som bl.a. skal legge til rette for en tobakksfri generasjon for alle som er født i 2010 og senere. De forslagene vi behandler her i dag, er en del av det. For å lykkes med det målet må vi gjøre både tobakk og tobakksetterlignende produkter mindre attraktivt å velge. E-sigaretter som smaker sukkerspinn eller godteri i fargerike innpakninger, bidrar ikke til det. Full standardisering av pakninger for e-sigaretter og gjenoppfyllingsbeholdere er derfor en viktig del av å hindre både reklameeffekt og ikke minst at produktene framstår som mindre helseskadelige enn det de faktisk er. Det gjelder også forbudet mot karakteristisk aroma på e-sigaretter.

Flere tar til orde for at vi nå gjør det vanskeligere for folk som forsøker å stumpe røyken én gang for alle. Flere mener at de mister et viktig røykesluttalternativ. Det er et argument jeg forstår og har sympati for, selv om forskning fra Nederland stiller spørsmål om det reelt sett blir mer dobbelbruk enn reell røykeslutt.

Ganske ofte må vi ta noen valg, og vi skal være ærlige på de valgene. I valget mellom tilgjengelighet av e-sigaretter med smak til voksne og tidligere røykere satt opp mot hensynet til å hindre oppstart og bruk av e-sigaretter for barn og unge, er valget fra Arbeiderpartiet tydelig

og ganske enkelt: Vi setter hensynet til de unge først. Erfaringene fra andre land og fra vår hovedstad viser en eksplosiv vekst i barn og unge som prøver e-sigaretter, og når de kommer med nikotin, som de etter hvert vil gjøre som følge av EUs tobakksdirektiv, er dette en bekymringsfull utvikling. Lovverk som er med på å forebygge oppstart av bruk, særlig blant unge, er derfor helt essensielt om vi skal nå målene om en tobakksfri generasjon og redusere ulikhet i helse, som er vårt aller viktigste mål.

Erlend Svardal Bøe (H) [10:14:29]: I behandlingen av folkehelsemeldingen før sommeren støttet Høyre en strengere regulering av e-sigaretter med å innføre standardiserte pakninger og forbud mot smakstilsetninger for e-sigaretter, og saken vi behandler i dag, er en oppfølging av det vedtaket. Dette var også noe som Solberg-regjeringen sendte ut på høring i juni 2021.

Røyking er den viktigste enkeltårsaken til sykdom og tidlig død i Norge. Norge har vært internasjonalt ledende innen tobakksforebygging, og har som resultat av det hatt den sterkeste røykenedgangen blant OECD-landene i perioden 2009–2019. Likevel, selv om vi har fått til mye, erkjenner Høyre behovet for nye virkemidler for å redusere tobakksbruk og nikotinavhengighet.

Norge har i dag et forbud mot import og salg av e-sigaretter og gjenoppfyllingsbeholdere med nikotin. Det antas derfor at svært få unge i Norge har tilgang til e-sigaretter med nikotin, men når EUs tobakksdirektiv trer i kraft i Norge, vil e-sigaretter med nikotin bli lovlig. Det vil medføre at tilgjengeligheten til den typen produkter vil øke betraktelig, også for unge mennesker. For Høyre er det viktig med en innstramning når det gjelder e-sigaretter, for å sikre unge beskyttelse mot nikotinavhengighet og helseskader forbundet med bruk av e-sigaretter. Det er også slik at flere skandinaviske land allerede har innført et forbud mot bl.a. smak i e-sigaretter.

I høringssvaret til saken kom det fram at tidligere røykere bruker e-sigaretter som en erstatning. Forskning fra bl.a. Verdens helseorganisasjon viser at effekten av bruk av e-sigaretter som en avvenning er uklar og ikke nødvendigvis tar vekk avhengigheten.

Samtidig må vi ikke bare gjøre tiltak som handler om strengere regulering for å få ned nikotinavhengighet, tobakksbruk og røyking i Norge. Vi må også ha andre typer virkemidler. Solberg-regjeringen satte i gang et nytt prøveprosjekt med gratis legemidler til røykeslutt i Vestre Viken. Prosjektet har blitt evaluert av Folkehelseinstituttet, og det har vist svært gode resultater. Høyre mener at dette prosjektet må løftes opp og gjøres til et nasjonalt program for røykeslutt, basert på erfaringene fra prøveprosjektet i Vestre Viken.

Siv Mossleth (Sp) [10:17:15]: I et folkehelseperspektiv er det viktig å forhindre at nye generasjoner blir nikotinavhengige, og at de rekrutteres til vanlige sigaretter og snusbruk. Det er derfor viktig at ungdom ikke begynner å bruke e-sigaretter som en inngang til andre former for nikotinbruk.

Et stort flertall av høringsinstansene i departementets høringsrunde støttet forslaget om å forby aroma i e-sigaretter. Det legges vekt på avveiningen mellom tilgjengeligheten for voksne røykere og tidligere røykere, sett opp mot hensynet til å hindre oppstart og bruk av e-sigaretter for barn og unge. Flere andre land, som Finland, Danmark, Nederland og i praksis også USA, anerkjenner også utfordringene med aromatilsetninger i e-sigaretter og har innført lignende regelverk som det som nå foreslås i Norge.

Det er gjennomført skriftlig høring, og en stor del av høringsinnspillene kommer fra privatpersoner som tidligere har røykt, men som har klart å slutte ved å begynne med e-sigaretter. En del er redde for at de kan begynne å røyke igjen dersom den eneste tilgjengelige aromaen er tobakkssmak. Jeg skjønner det problemet og den bekymringen, for jeg har selv sluttet å røyke tre ganger – siste gang i 2001.

Det er også bra at det blir en full standardisering av pakninger for e-sigaretter og gjenoppfyllingsbeholdere. Det er viktig for å hindre reklame for e-sigaretter og for å hindre at produktene ser mindre helseskadelige ut enn de faktisk er.

Bruk av e-sigaretter er ikke uten helserisiko, verken for e-røykeren eller for personer i nærheten. Helserisikoen er imidlertid mindre enn ved røyking, og særlig gjelder dette kreftrisikoen, men i denne saken er det hensynet til å hindre at e-sigaretter blir de unges inngang til nikotinbruk, som veier tyngst.

Senterpartiet står bak komiteens tilråding.

Seher Aydar (R) [10:19:43]: Det er blitt sagt veldig mye bra og viktig om både å få ned helseforskjellene og å sørge for at ungdom ikke får starte med helseskadelig tobakksbruk. Det er Rødt helt enig i, men så vet vi jo at det er en rekke høringsinnspill som påpeker at e-sigaretter med aroma for mange er veien ut av avhengighet av de langt mer skadelige ordinære tobakksigarettene.

Jeg har lyst til å sitere fra FHI's høringsinnspill til denne saken:

«Hvorvidt en regulering av smakstilsetninger vil være hensiktsmessig vil imidlertid avhenge både av omfanget av bruk blant unge, og av effekter i andre deler av befolkningen. Redusert tilgang på smak i produkter med lavere risikopotensiale enn sigaretter, som e-sigaretter og snus, vil for eksempel også

kunne føre til at færre voksne røykere bytter ut sigaretten med et av disse produktene.»

I tillegg til dette har det kommet innvendinger om at et forbud vil føre til at man åpner et marked for ureglementert salg av aromatiseringer som kan gi uheldige skadevirkninger, i tillegg til at et totalforbud mot aroma utover tobakkssmak kan være uheldig fordi det også kan skape et marked utenom det vi har i Norge.

Det bør derfor heller gjøres tiltak som sikrer at nikotinholdige e-sigaretter med aroma er tilgjengelig for dem som har positiv helsegevinst av å bruke dem som erstatning for ordinære sigaretter, men de må samtidig gjøres mindre tilgjengelig for ungdom. Det er derfor Rødt stemmer mot forslaget fra Fremskrittspartiet, for dette er en viktig samfunnsoppgave vi har. Samtidig mener vi det er på sin plass å fremme et forslag som gjør det mulig for dem som kan bruke dem til å erstatte noe mer skadelig, f.eks. vanlig røyk.

Derfor fremmer vi forslag om at regjeringen skal sørge for en ordning som sikrer at nikotinvæske med ulike aromatiseringer tillates solgt som røykesluttprodukter på en måte som begrenser tilgjengeligheten for andre kjøpegrupper, f.eks. ved at det kun selges i apotek.

Med det tar jeg opp forslaget Rødt er med på i saken.

Presidenten [10:22:10]: Representanten Seher Aydar har tatt opp det forslaget hun refererte til.

Olaug Vervik Bollestad (KrF) [10:22:23]: Vi behandlet en folkehelsemelding med en tobakkstrategi før sommeren. Det er den som nå blir fulgt opp, og det er jeg veldig glad for.

Det er utrolig viktig å forebygge avhengighet av nikotin, ikke minst blant unge. Det å få smakstilsetninger kan være veien ut for noen, men det kan også være veien inn for andre. Derfor støtter vi et forbud. Vi vet at røyking tar liv, vi vet at nikotin er et utrolig helseskadelig stoff, og derfor må vi gjøre det vi kan for å begrense det. Derfor har jeg bare lyst til å si at vi støtter helhjertet opp om disse lovendringene.

Statsråd Ingvild Kjerkol [10:23:24]: Med dette lovforslaget ønsker regjeringen å beskytte barn og unge mot nikotinavhengighet og tilhørende helseskader. Jeg er glad for å se at et bredt flertall i denne salen er enig i det.

Dagens norske forbud mot salg av e-sigaretter med nikotin vil sannsynligvis oppheves neste år. E-sigaretter vil da gjøres tilgjengelig for røykere som middel til skadereduksjon.

Sosialistisk Venstreparti er opptatt av at e-sigaretter med smak bør tillates solgt som røykesluttprodukt på apotek. Jeg kan glede SV med at det allerede er åpning for det i legemiddelregelverket, men ingen av produsentene

har ønsket det – antageligvis fordi de da ville miste en stor del av sin potensielle kundegruppe, nemlig barn og unge.

Jeg forstår at det gjør inntrykk når privatpersoner forteller om hvordan e-sigaretter har hjulpet dem til å slutte med de livsfarlige tobakkssigarettene. Jeg heier på alle som klarer å slutte å røyke, det er det beste man kan gjøre for egen helse, men vi er nødt til å basere politikken på forskning og kunnskap om effekter på befolkningsnivå. Vårt ansvar i denne sal er å ivareta alle innbyggerne.

E-sigaretter er nemlig ikke et anbefalt røykesluttmiddel, da de ikke har dokumentert effekt på røykeslutt. I tillegg må hensynet til voksne røykere veies opp mot hensynet til å beskytte barn og unge. Flere land har sett en utvikling hvor e-sigaretter tas i bruk av unge ikke-røykere. Med et smaksforbud vil e-sigaretter framstå mindre attraktive for dem. Jeg vil understreke at med dette lovforslaget vil e-sigaretter fortsatt gjøres tilgjengelig for røykere, bare uten smaker som sukkerspinn og jordbær.

Fremskrittspartiet er i innstillingen kritisk til lovforslaget og fremmer forslag om at tobakksfrie nikotinprodukter, som nikotinsnus, skal tillates. Helsedirektoratet har gjort grundige vurderinger av denne produktgruppen og funnet, bl.a. basert på erfaringer fra våre naboland, at nikotinsnus virker tiltrekkende på barn. Å tillate slike produkter er derfor i strid med regjeringens mål om en tobakks- og nikotinfri generasjon.

Jeg er glad for at alle i komiteen, unntatt Fremskrittspartiet, støtter forslaget om standardisert innpakning av e-sigaretter. Det er godt dokumentert at industrien bruker design for å tiltrekke seg nye målgrupper. E-sigaretter med tegneseriefigurer og rosa glitter hører ikke hjemme i Norge.

Presidenten [10:26:10]: Det blir replikkordskifte.

Erlend Svandal Bøe (H) [10:26:26]: I mitt innlegg refererte jeg til det røykesluttprogrammet som ble gjennomført i Vestre Viken, og som har hatt veldig gode resultater. En har gitt gratis legemidler til en pasientgruppe over tid.

I statsbudsjettet for 2024 kuttes det 2,5 mill. kr, som en naturlig del av at prøveprosjektet skal avsluttes. Regjeringen har sagt, og det er Høyre helt enig i, at en bør sørge for at det programmet også blir et nasjonalt røykesluttprogram. Vi vet at Kreftforeningen også er opptatt av at det skal bli nasjonalt, men det Høyre opplever, er at en ikke har nok framgang når det gjelder å gjøre det nasjonalt, fordi en f.eks. ikke har satt opp noen bevilgning i statsbudsjettet til å gjøre det til et nasjonalt røykesluttprogram. Spørsmålet mitt til statsråden er: Når kan en forvente at det programmet blir nasjonalt, og hvordan vil statsråden følge det opp videre?

Statsråd Ingvild Kjerkol [10:27:23]: Læringen fra prøveprosjektet som representanten Svardal Bø viste til, er veldig god, og det er ikke noen tvil om at det ville ha vært et godt og virkningsfullt tiltak å gjøre det til et nasjonalt program. Men det krever også bevilgninger, og som Svardal Bø riktig påpeker, ligger det ikke mer penger i det forslaget til statsbudsjett som er lagt fram for neste år, så det er jo egentlig et budsjettspørsmål Svardal Bø stiller meg. Jeg ønsker å prioritere gode folkehelseiltak som har god dokumentert effekt, og det er ikke noen tvil om at representanten Svardal Bø framhever akkurat et sånt prosjekt, men jeg må komme tilbake til nye budsjetttrunder for å kunne vise til om regjeringen har klart å prioritere det. Sånn er det bare.

Erlend Svardal Bø (H) [10:28:15]: Det jeg er opp-tatt av, er at når man nettopp har avsluttet dette prosjektet, og en har så god erfaring med det, er det et poeng å komme raskere i gang med å gjøre det nasjonalt, slik at de erfaringene ikke glipper på veien.

Så vil jeg stille statsråden et annet spørsmål. Det handler om at en i forbindelse med folkehelsemeldingen har vedtatt at en skal stoppe fjernsalg av tobakksprodukter og den typen ting. Det var riktignok et forslag som Høyre ikke støttet, fordi vi mener at det kan være konkurransevridende f.eks. når det gjelder en del aktører som selger produkter på nett, opp mot fysiske butikker, og det handler også om at en kanskje bidrar til å flytte en del av det salget til utenlandske aktører – utenlandske nettsider. Så spørsmålet mitt til statsråden når det gjelder fjernsalg, som en bl.a. skal stoppe for e-sigaretter, er hvordan regjeringen skal hindre at en ikke flytter det fjernsalget fra Norge og til utlandet.

Statsråd Ingvild Kjerkol [10:29:11]: Salg på nett utfordrer oss innenfor alle typer reguleringer. Der påpeker representanten Svardal Bø en åpenbar utfordring. Årsaken til at vi ønsker et forbud mot fjernsalg, er nettopp at vi vil begrense tilgangen. Så registrerer jeg at her har Høyre en mer pragmatisk tilnærming, men jeg oppfatter ikke at vi er uenige om målsettingen, nemlig å begrense denne typen produkter overfor nye brukere og hindre at flere starter med å bruke nikotinprodukter.

Bård Hoksrud (FrP) [10:30:02]: Alle er enige om at barn og unge verken skal røyke eller snuse. Spørsmålet mitt til statsråden er veldig enkelt: Tror ikke statsråden på aldersgrenser?

Statsråd Ingvild Kjerkol [10:30:19]: Jeg tror på ulike regulerende tiltak for å begrense tilgangen på nikotinprodukter og for å hindre at barn og unge blir en målgruppe for en aggressiv markedsføring fra tobakksindustrien.

Jeg har lyst til å lese opp et utdrag av alle dem som støtter dette forslaget. Det er Den norske legeforening, Den norske tannlegeforening, Helsedirektoratet, Kreftforeningen – de representerer pasientene – Landsforeningen for hjerte- og lungesyke, Norges Astma- og Allergiforbund, Norsk Sykepleierforbund og Kreftregisteret. Det er en mengde fagmiljøer og pasientorganisasjoner.

Jeg skal ikke lese opp dem som ikke støtter forslaget, for det er tobakksindustrien. Både regjeringen og Stortinget har sluttet seg til at verken norske regjeringsmedlemmer eller norske parlamentarikere skal reklamere for dem.

Masud Gharaikhani hadde her overtatt presidentplassen.

Bård Hoksrud (FrP) [10:31:22]: Det er morsomt. Jeg bare registrerer at statsråden ikke svarte på om hun trodde på aldersgrenser eller ikke, for med de aldersgrenser man har, burde man jo forutsette at barn og unge som ikke er gamle nok, ikke får tilgang.

Så sier statsråden at det bare er tobakksindustrien som er positiv til dette. Her er det 7 000 mennesker i Norge som har skrevet under. Det er helt vanlige mennesker. Mener statsråden at dette ikke er mennesker man skal ta hensyn til, når det å få muligheten til fortsatt å kunne dampe med smak, men ikke bare tobakksmak, er det som faktisk har sørget for at de har sluttet å røyke og faktisk bruker mindre skadelige produkter – som gjør at helsen deres er mye bedre – enn alternativet, som statsråden nå vil sende dem tilbake til?

Statsråd Ingvild Kjerkol [10:32:09]: Jeg svarte representanten Hoksrud. Jeg sa at jeg tror på reguleringer. Aldersgrense er en regulering. Men jeg tror på flere typer reguleringer for å begrense tilgangen på denne typen skadelige produkter for våre barn og unge. Det er jo ikke sånn at et menneske ikke er et menneske. Alle har rett til å ytre seg i en sak, men Norges Astma- og Allergiforbund består altså av medlemmer som har opplevd konsekvensene av tobakksbruk. Kreftforeningen er en pasientorganisasjon med en rekke mennesker som har opplevd alvorlig sykdom, og vi vet at tobakksbruk er en av de viktigste grunnene til at man kan bli syk og oppleve en tilværelse ingen av oss ønsker – Landsforeningen for hjerte- og lungesyke likedan. Dette er mennesker som lever med sykdom og skade, mange av dem fordi de har brukt tobakksprodukter som en aggressiv tobakksindustri har markedsført veldig fritt. Jeg er glad for at vi er så mange i denne salen som ønsker å regulere dette.

Bård Hoksrud (FrP) [10:33:12]: For det første er det ikke lov å markedsføre denne typen produkter i Norge.

Alle er enige om at man ikke ønsker at folk skal begynne å røyke. Det er ikke det dette handler om, men det handler om vi ønsker at folk skal røyke mindre eller helst slutte å røyke, eller velge produkter som er mindre skadelige.

Jeg vet at statsråden ofte bruker å vise til andre land. New Zealand er et av de eksemplene, men i New Zealand har man altså valgt å tillate produkter som er mindre helseskadelige for den enkelte, nettopp fordi det er bedre for den enkelte.

Statsråden går stikk motsatt vei. Hun tror at hvis man bare lukker øynene, innfører forbud og gjør det vanskelig for folk, så slutter folk. Men vi vet at vi har en stor grensehandel. De grensene tror jeg heller ikke at statsråden har tenkt å stenge, som man gjør i land vi ikke liker å sammenligne oss med. Det betyr faktisk at mange fortsatt kommer til å gjøre det. Da tenker jeg at det er bedre å ha produkter som er mindre helseskadelige, som f.eks. snus uten tobakk, som statsråden er imot at man skal tillate i Norge.

Statsråd Ingvild Kjerkol [10:34:17]: Jeg snakker jevnlig med mine kollegaer i Sverige og Danmark, våre nærmeste naboland. Det de har tatt opp med meg de gangene vi har møttes, er en voksende utfordring med barn og unge og «viping» – det at man bruker e-sigaretter.

Barn og unge som ikke er røykere, blir fristet av attraktive produkter fordi det er en aggressiv markedsføring. Dette er utfordringer som både danske og svenske myndigheter ser på, og vi må ikke bli overrasket om det kommer endret politikk og reguleringer fra våre naboland.

Jeg er egentlig overrasket over at representanten Hoksrud bagatelliserer denne utfordringen. Når vi ser på hva som har dokumentert effekt, er det ikke sånn at e-sigaretter har veldig god effekt på røykeslutt. Det er fortsatt noe som er tilgjengelig for dem som røyker, men vi ønsker ikke at nye generasjoner skal begynne å røyke.

Presidenten [10:35:21]: Replikordskiftet er avsluttet.

De talere som heretter får ordet, har også en taletid på inntil 3 minutter.

Bård Hoksrud (FrP) [10:35:31]: Dette er en klassisk debatt hvor man prøver å late som at de som er for produkter som er mindre helseskadelige, ikke er opptatt av å hindre at nye grupper kommer inn. Fremskrittspartiet er veldig opptatt av at nye grupper, som barn og ungdom, verken skal begynne å røyke, snuse eller andre ting. Det er vi helt enige om, alle sammen, men vi har aldersgrenser som gjør at barn og unge verken skal begynne å røyke eller snuse.

Det er mange som i dag sliter med å slutte å røyke, men som prøver produkter som er mindre helseskadelige. Det tenker jeg er bra. Derfor er jeg litt overrasket over at noen i denne salen, som f.eks. representanten fra Høyre, velger å stemme imot at man skal sørge for at folk får mindre helseskadelige produkter. Jeg trodde det var viktig med litt frihet og å ha troen på enkeltmennesket, men man har tydeligvis ikke det.

Vi skal behandle et forslag litt senere i dag om røyking av cannabis, og da er plutselig noen av de partiene som er veldig imot dette nå, veldig for det. Jeg tror i hvert fall ikke det heller er bra for verken helse eller andre ting, så dette blir litt spesielt når man ser den debatten vi skal ha om veldig kort tid.

Jeg synes, med respekt å melde, at det er bra at 7 000 vanlige folk har klart å slutte og gått over til andre produkter som er mindre helseskadelige, som heller ikke skader naboen, som selvfølgelig røyk gjør. Land som ønsker, og er i ferd med å gjøre, det samme, ser for seg hvordan man bruker produkter som er enda bedre, og som er mindre helseskadelige. Det rare er jo at det produktet som er minst helseskadelig, i hvert fall for dem som fortsatt velger å gjøre det, er snus uten tobakk – og det er ulovlig i dette landet. Det er ikke rart at folk ser det og lurer på hva det er vi holder på med.

Jeg hadde håpet at flertallet i denne salen ville være med på å gjøre ting enklere for dem som sliter, slik at de kunne brukt produkter som er mindre skadelige. Så må vi jobbe aktivt for å hindre at nye grupper rekrutteres inn – det er alle enige om.

Erlend Svardal Bøe (H) [10:38:10]: Til siste taler, som får det til å høres ut som en ikke lenger skal ha lov til å ha e-sigaretter med nikotin i Norge: Det skal man fortsatt ha mulighet til, en skal jo ha e-sigaretter. Poenget er at når vi får et tobakksdirektiv fra EU, blir det åpnet opp, og da handler det om hva slags virkemidler vi skal ha for å få ned den nikotinvhengigheten som også er en del av den avhengigheten vi snakker om her.

Jeg synes kanskje også representanten Hoksrud bør svare litt for seg når vi har tydelig vitenskapelig forskning som viser at det er en uklar, unøyaktig og utilstrekkelig sammenheng i det som handler om avveining av andre typer produkter. Det synes jeg faktisk også en skal svare på.

Som jeg sa i mitt innlegg i stad: Dette handler ikke bare om regulering av produkter – det er jeg også helt enig i – men en kommer ikke med ett eneste annet tiltak for hva en skal gjøre for å få ned tobakksbruk i form av røyking og andre typer produkter som bidrar til nikotinvhengighet. Det vil jeg faktisk også utfordre representanten Hoksrud på: Hva er det Fremskrittspartiet skal gjøre for å ta ned tobakksbruken, ta ned nikotinvhengigheten og ta ned

røykingen i Norge, som vi vet er den største enkeltfaktoren for tidlig død i landet vårt?

Det savnes altså litt mer konkrete tiltak for hva en selv ønsker å gjøre for å bidra til dette. Jeg mener at regulering av dette er viktig, også fordi forskningen viser det, men det handler også bl.a. om et nasjonalt røykesluttprogram, som er en av de tingene vi ønsker å løfte fram og ha som et tiltak i tillegg til andre typer ting. Så det vil jeg gjerne utfordre representanten Hoksrud på.

Presidenten [10:39:45]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 2.

Sak nr. 3 [10:39:48]

Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Rasmus Hansson, Lan Marie Nguyen Berg og Une Bastholm om en human ruspolitikk i norske kommuner (Innst. 54 S (2023–2024), jf. Dokument 8:231 S (2022–2023))

Presidenten [10:40:05]: Etter ønske fra helse- og omsorgskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil sju replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Sandra Bruflot (H) [10:40:29] (ordfører for saken): På vegne av komiteen vil jeg takke for samarbeidet i saken. Det er ikke avholdt høring, men det ble avholdt omfattende høring rundt deler av forslaget fra Miljøpartiet De Grønne da Stortinget behandlet rusreformen i 2021. Jeg forutsetter at partiene redegjør for sitt syn under debatten. For Høyres del er vi enig i forslaget om å tillate lokale rusreformer, men blant de andre forslagene er det noen spørsmål det er naturlig å ta i forbindelse med budsjettet, og andre forslag vi mener er kommunenes ansvar.

For Høyres del er det helt tydelig at vi fremdeles trenger en rusreform, og dette representantforslaget er ett i en lang rekke av forslag som foreslår at vi skal gå fra å straffeforfølge dem som bruker rus, til å tilby hjelp og oppfølging. Det er skuffende at det ikke ble noen rusreform i 2021, at det ikke ble vedtatt noen rusreform da vi tok en omkamp i 2022, at kommunene ikke får ha lokale rusreformer, og at regjeringen heller ikke vil tillate at vi forsøker en annen tilnærming og en annen ruspolitikk enn den vi har i dag, som vi vet ikke virker.

Rusreformutvalgets rapport var på 400 sider og klarer ikke å vise en sammenheng mellom avkriminalisere-

ring og økt bruk i samfunnet. Det vi vet, er at straff og trusler om straff dytter folk lenger unna hjelpeapparatet. Med dagens ruspolitikk kommer vi ikke i en posisjon der vi kan hjelpe folk. Vi kan ikke straffe mennesker ut av avhengighet. Dagens straffepolitikk fører til at unge og andre som står i fare for å få en avhengighet, ikke oppsøker hjelp. Norge ligger samtidig i europatoppen i overdosedødsfall.

Når vi har etterspurt hvor regjeringens varslede forebyggings- og behandlingsreform blir av, er svaret at det sikkert er fint for Stortinget ikke å få alle saker fra regjeringen med en gang. I mellomtiden går denne politikken ut over noen av dem som hadde trengt aller mest at storsamfunnet stiller opp på en annen måte enn det vi gjør i dag. Det kan helt sikkert være behagelig å vente til 2024, men dette er ikke et felt der vi bør eller kan ta oss spesielt god tid. Det haster å endre kurs, erkjenne at dagens politikk er feilslått og vedta endringer som gjør at vi går fra å straffe til å hjelpe.

Det har kommet noen løse forslag fra Venstre til saken, og det vil det jo gjøre, for dagens politikk virker ikke, og vi venter på hvilke svar regjeringen har på hvordan vi kan forebygge og hjelpe bedre. Det ene spørsmålet er et budsjettspørsmål, sånn vi ser det. Det andre vil vi vurdere i forbindelse med behandlingen av forebyggings- og behandlingsreformen.

Med det vil jeg også ta opp forslaget Høyre er en del av.

Presidenten [10:43:11]: Representanten Sandra Bruflot har tatt opp det forslaget hun refererte til.

Even A. Røed (A) [10:43:24]: I starten av neste år skal vi legge fram forebyggings- og behandlingsreformen, som har som mål å forebygge narkotikabruk og redusere skader for brukerne. Dette er en reform som i aller høyeste grad trengs, for helsehjelp må være mer tilgjengelig, bedre organisert og ha høyere kvalitet på alle nivåer.

Det gjøres allerede mye bra i flere kommuner. Utviklingen av utekontaktens arbeid i Oslo er ett eksempel på oppsøkende arbeid som knytter unge mennesker til hjelpeapparatet. Dette er et viktig tilbud som gjør at unge fanges opp, det bygges tillit, og det gir en hjelpende hånd i møte med et hjelpeapparat som kan være utfordrende å navigere i.

Det er behov for mer, men denne regjeringen har – i likhet med flertallet i denne salen – det standpunkt at vi ikke ønsker å avkriminalisere illegale rusmidler for alle. Det er ingen nyhet, og det er et standpunkt som fortsatt står. Vi har allerede sett en utvikling av rettsforståelsen på dette området gjennom Høyesterett og Riksadvokaten, og dette har gitt endringer som gjør at mennesker med rusavhengighet får straffefrihet. Det er en riktig ut-

vikling, som også vil rammes inn i forebyggings- og behandlingsreformen.

Det er mange tiltak som vi kan gjøre på rusfeltet, som vil forbedre situasjonen, til tross for uenighet på dette punktet. Vi er nødt til å gjøre det, og jeg er glad for at forslagsstilleren her viser til flere områder det er viktig å ta tak i, og som vi også kommer til å ta tak i.

Vi har allerede på plass en ordning der kommunene kan organisere de rådgivende enhetene med tilbud om lavterskel førstelinjehjelp, slik at man reduserer terskelen og stigmaet og gir muligheter for å motta hjelp uten at politiet er direkte involvert. Jeg vil si det så klart som at jeg vil oppfordre kommunene til å legge til rette for at de rådgivende enhetene fungerer på den måten.

Vi er veldig glade for at vi har fått på plass et unntak fra egenandeler for pasienter som går i LAR i poliklinikk, noe som gjør at grupper som allerede har stramme økonomiske rammer, vil kunne gjennomføre behandlingen de er i.

Det er flere gode forslag som legges på bordet i dag, og vi vil ta dem med i vurderingene knyttet til forebyggings- og behandlingsreformen. Tilskuddsordningene for organisasjoner på rusfeltet vil bli vurdert, etter- og videreutdanning for personell på skoler og helsestasjoner er grep vi vil se på, og det samme gjelder finansieringen av brukerstyrte hus for rusavhengige.

Det viktige nå er at vi finner helhet i politikken på dette området. Jeg ser fram til at vi neste år skal debattere det, og at vi skal finne gode løsninger for både forebygging og behandling.

Til de løse forslagene: Vi vil selvfølgelig vurdere de virkemidlene som brukes på rusfeltet, opp mot det som er «best practice» innen rusforebygging. Det andre forslaget vil vi også vurdere i sammenheng med forebyggings- og behandlingsreformen.

Lisa Marie Ness Klungland (Sp) [10:46:16]: Det er ikkje tvil om at dette området engasjerer. Dei siste åra har det norske samfunnet og den norske politikken endra seg. Det har vore ein brei vilje til å gå frå eit straffespor til eit hjelpespor. Rusavhengige treng behandling. Alle har rett til eit verdig liv og til nødvendig helsehjelp.

Det har ikkje vore fleirtal for avkriminalisering, verken i tidlegare stortingsperiodar eller i denne. Regjeringa har varsla at dei vil koma med ei førebyggings- og behandlingsreform i 2024. Førebyggings- og behandlingsreforma kjem som eit resultat av manglande prioritering av rusomsorg og -behandling. Kritikken vår mot Høgre og Venstre si rusreform var at det heller ikkje vart prioritert der. Ein naturleg del av reforma vår vil verta å styrkja det offentlege helsevesenet, også gjennom langsiktige avtalar med ideelle organisasjonar som tilbyr god kvalitet og ikkje minst forskingsbasert behandling.

Likevel har me allereie tatt fleire grep. Blant anna vart det i revidert nasjonalbudsjett i vår gjeve unntak for eigendelar i poliklinikk for pasientar i legemiddelassistert rehabilitering.

Tilboda i både kommunal- og spesialisthelsetenesta må utviklast. Me skal ha ein ruspolitikk der me førebyggjer betre, og der målet er å redusera rusbruken og skadane av rusbruken i samfunnet. Det er eit stort behov for å vurdera korleis me betre innrettar førebyggingstiltaka og behandlingane innanfor rusfeltet.

Senterpartiet er veldig bekymra over auken ein ser i bruken av narkotika, spesielt blant unge. Ei oppfatning av at narkotika ikkje er farleg, spreier seg. Det har aldri vore fleirtal for avkriminalisering. Det er framleis straffbart å bruka og å ha narkotika. Me meiner likevel at me går i rett retning når reaksjonane til samfunnet på bruk og det å ha narkotika til eige bruk skal vera forholdsmessige, og når personar med rusproblem og avhengigheit vert møtte med god helsehjelp og oppfølging i staden for straff.

Det må leggjast til rette for at ungdom med rusproblem vert fanga opp tidleg og vert møtt med hjelp og tett oppfølging. Barn og unge skal vera ein viktig prioritet i politiets førebyggjande arbeid. Det er skremmande at tilsynelatande ansvarlege parti dyttar barn og unge føre seg i ein debatt som handlar om vidt forskjellige utfordringar.

Dei siste åra har det norske samfunnet og den norske politikken heldigvis endra seg. Det har vore ein brei vilje til heller å hjelpe dei som har utfordringar med rus. Rusavhengige treng behandling. Alle har rett til eit verdig liv og til nødvendig helsehjelp.

Morten Wold (FrP) [10:49:07]: Like sikkert som at etter sol kommer regn, kommer omkamper i Stortinget gjennom representantforslag som forsøker å endre vedtak gjort ved behandling av tidlegare proposisjonar og Dokument 8-forslag. Denne saken, om en human ruspolitikk i norske kommuner, er nettopp en slik.

Forslagsretten står sterkt i Stortinget, men av og til bør alle vi 169 av folkets valgte gå i oss selv og spørre: Er det virkelig riktig bruk av ressurser å sette i gang Stortinget og embetsverket for et forslag man på forhånd vet at ikke kommer til å bli vedtatt?

I dag ber tre representanter fra MDG om at regjeringen skal gi kommunene mulighet til å gjennomføre lokale rusreformer, og at bruk og besittelse av små mengder ulovlige rusmidler til eget bruk ikke skal medføre straff. Det har Stortinget allerede stemt ned i behandlingen av Prop. 92 L for 2020–2021, samt at vi så sent som i forrige sesjon stemte ned Dokument 8:156 S for 2022–2023, om lokale rusreformer. Derfor er det Fremskrittspartiets klare standpunkt at Stortinget for lengst har

sagt sitt i disse spørsmålene, og at det ikke skal gis lokale unntak fra nasjonalt lovverk.

Faktum er, som Høyres Bård Ludvig Thorheim tidligere har påpekt, at Stortinget gjennom Dokument 8-forslagene er blitt et utspillsinstitutt. Det fremmes forslag over en lav sko, og mitt partis representanter er ikke noe unntak i så måte. Man får litt oppmerksomhet, et presseoppslag, og et stort apparat settes i gang med hensyn til f.eks. høringer og utredninger hos embetsverket i det aktuelle departementet. Så glemmes saken litt, før den plutselig dukker opp igjen til vedtak her i denne sal – et vedtak som oftest har «vedtas ikke» i seg til slutt.

Fremskrittspartiet støtter helhjertet opp om at tungt rusavhengige skal få hjelp til å bli rusfrie, men vi er svært bekymret for utviklingen blant barn og unge. Etter behandlingen av rusreformen i Stortinget har Riksadvokaten gitt nye retningslinjer til politiet som har ført til en kraftig nedgang i politiets reaksjoner mot rusmisbrukere i alle aldre. For Fremskrittspartiet vil bruk og besittelse av narkotika alltid være et straffbart forhold, og det er heldigvis et klart flertall på Stortinget som ikke ønsker å avkriminalisere narkotika.

Til slutt: Vi ser altså at ingen av dagens syv forslag fra MDG blir vedtatt, selv om Høyre, SV og Rødt fremmer det ene av dem som et fellesforslag fra et mindretall. MDG er heller ikke til stede i debatten. Det blir en politisk markering, men like fullt vedtas ikke forslaget. Det meste er altså som det pleier. Da er det bare å vente, for disse forslagene kommer nok tilbake i neste sesjon, bare i litt ny innpakning, trolig helt uten julepapir.

Marian Hussein (SV) [10:51:59]: Det er, som forrige taler sa, veldig mange ganger vi har debattert rusreformen. Det bør være grenser for hvor lenge motstanderne av rusreformen egentlig kan lukke øynene, for kunnskapen om hvorfor vi trenger å hjelpe flere, er der. Kunnskapen om at straff ikke er en løsning for mennesker, er også der.

Nylig kom NOU-en om barnevernsinstitusjonene ut. Den viser hvordan barn og unge straffes med dagens politikk. Den viser hvordan barn og unge som har sosiale utfordringer og begynner å ruse seg, ikke får hjelp, men blir straffet. Deres rusbruk blir forklart i et atferdsmønster – hvis man bare er hard nok i klypa mot dem, skal de nok slutte. Det vises til hvordan gutter med minoritetsbakgrunn – kanskje fra Oslo øst, der jeg er fra – utsettes for jevnlig politikontroll og mange straffemekanismer og faktisk blir skadelidende. De samme guttene får, idet de blir 18 år, tilgang på helsehjelp istedenfor bare straff.

Dessverre er ikke dette noe nytt. Historisk har vi alltid sett at sosial klasse har ført til at noen mennesker er blitt hardere straffet enn andre for lik rusbruk. Dette er

ikke noe nytt. Samtidig er det skremmende, i et opplyst samfunn med ganske mye kunnskap og et storting som ofte lytter til fagfolkene, at akkurat når det gjelder rus, blir det veldig fort symbolpolitikk der det å være hard, det å straffe, er viktigere enn det å hjelpe.

Jeg venter utålmodig på regjeringens varslede behandlingsreform. Dessverre er det ganske mange ungdommer som betaler en høy pris for at dette tar tid. Den politiske markeringen til enkelte partier koster veldig mange mennesker dyrt.

Alfred Jens Bjørlo (V) [10:54:51]: Representanten Wold har nok eit poeng i at mange debattar i Stortinget fort blir repetisjonsøvingar, at ein har dei same debattane om og om igjen, og at det i nokon tilfelle kan bli for mykje av det gode. Etter mitt og Venstre sitt syn er ikkje denne saka ei av dei. Denne saka er for viktig og alvorleg til at ho kan få liggje. Kvart år døyrrundt 260 menneske av overdose i Noreg. Noreg er på europatoppen i overdosedødsfall per innbyggjar. Tida er overmoden for ei rusreform.

Sidan noverande regjeringsparti – med dårleg følgje av Framstegspartiet – dessverre stemte ned forslaget til rusreform som Venstre og dåverande regjering la fram, og regjeringa etter to år enno ikkje har lagt fram noko nytt forslag til rusreform, er vi dessverre langt på etterkot. Dette kostar liv kvart einaste år.

Difor meiner Venstre – til liks med det representantforslaget vi behandlar her i dag – at i mellomtida må kommunane få bestemme. Fleire kommunar ønskjer å gjennomføre forsøk med lokale rusreformer. Oslo bystyre har vedteke at dei ønskjer det. Justisministeren har avvist det og seier at det ikkje er mogleg med dagens lovverk.

Frå Venstre sin ståstad er det oppsiktsvekkjande at regjeringspartia – med det såkalla sjølvstyrepartiet Senterpartiet i spissen – og Framstegspartiet vil overkøyre det lokale sjølvstyret til kommunane og dermed gå imot regjeringserklæringa, der det blir slått fast at det lokale sjølvstyret er viktig, og at statlege og regionale myndigheter skal vektleggje lokaldemokratiet meir.

Her har regjeringa ei gylden moglegheit til å flytte makta nærare folk, men den tek ein altså ikkje vare på. Ved å innføre forsøk med ei lokal rusreform vil vi kunne få verdifull kunnskap, vi vil kunne redde liv. Det er ingen tvil om at det er i dei store byane behovet for ei rusreform er størst.

Dette er ein kamp vi må føre heilt til vi er i mål. Det hastar. Det hastar med å gje verdigheit til sjuke menneske framfor å straffe dei. Det hastar med å gje ungdom oppfølging og hjelp – ikkje straff og stigmatisering, for det verkar mot si hensikt.

Difor vil Venstre støtte framlegget frå mindretallet i komiteen, om å opne for lokale rusreformer. Vi har også

lagt fram to lause forslag i salen, som eg hermed vil fremje, om å vurdere alle rusførebbyggjande tiltak retta mot barn og unge i Noreg og undersøke om dei samsvarar med internasjonale standardar for narkotikaførebbygging, og om å be regjeringa opprette lågterskeltilbod for personar med opiatavhengigheit som ikkje får nødvendig bistand via LAR, eller sørge for at kommunane er rusta for å kunne opprette slike tilbod.

Med det er forslaga fremja.

Presidenten [10:57:56]: Representanten Alfred Jens Bjørlo har tatt opp de forslagene han refererte til.

Olaug Vervik Bollestad (KrF) [10:58:09]: Portugals ruspolitikk var lenge et forbilde for mange både i denne sal og i mange andre land. Nå skrives det om at mye har gått galt siden den gangen da avkriminaliseringen ble gjort. Noe av det som gikk galt, var at flere barn og unge og flere voksne brukte sterkere narkotiske midler, og det var flere som brukte det. Det var resultatet av det vi bruker som et forbilde i dag. Derfor mener Kristelig Folkeparti – og vi har stemt over det tidligere i dette huset – at forsøk med lokale rusreformer eller en rusreform der en avkriminaliserer narkotika, ikke bør få flertall.

Vi er veldig opptatt av at det ikke skal være noen unntak. Vi er også regelrett bekymret for barn og unges narkotikabruk. Når vi hele tiden snakker om avkriminalisering, tror også noen av ungdommene at det faktisk er lovlig. Jeg synes vi skal høre på politiet, som sier at bruken blant barn og unge går opp. De stoffene som er på markedet, er sterkere, og konsekvensene er større.

Her sto vi i forrige sak og diskuterte tobakk og at vi ikke ønsker at barn og unge skal bruke det. Det er akkurat likt her, og det er vårt ansvar å sette grenser. Når det gjelder å bruke hverandre og si at den ene ikke har kunnskap, og at den andre ikke har kunnskap: Jo, vi har alle kunnskap, men vi bruker den forskjellig. Min kunnskap er at Portugal nå holder på med å revurdere det som var så stort da det kom på begynnelsen av 2000-tallet. Jeg mener vi må ta konsekvensen av det før vi begynner å slippe opp, og se på hva de har gjort, og evaluere det. Derfor støtter vi ikke disse forslagene.

Irene Ojala (PF) [11:00:32]: Pasientfokus mener at vi skal ha en ruspolitikk der vi forebygger skader av rusbruk bedre enn i dag, og der vi sikrer bedre behandling på rusfeltet. Når vi ikke går inn i alle forslagene fra Miljøpartiet De Grønne konkret i denne saken, er det bl.a. fordi regjeringen har varslet at et forslag til forebyggings- og behandlingsreform skal komme til våren. Temaene som tas opp her av Miljøpartiet De Grønne, skal behandles i den meldingen. Det bekrefter også statsråden i sitt svarbrev til komiteen.

Sett nordfra er det en annen årsak som er viktig for Pasientfokus, og som gjør at endringer i dagens ruspolitikk må avventes. Helse Nord fikk i oppdrag å sette i gang tiltak for å sikre økonomisk bærekraft i helseforetakene. Foretakets ekspertgruppe, som har utgått fra sykehusene selv, og som vil ha flest fordeler av foreslåtte endringer, har gått veldig drastisk til verks. Psykiatrisk døgnavdeling i Tana foreslås lagt ned. Alt av tverrfaglig spesialisert rusbehandling nedlegges, og åtte døgnplasser fjernes derfra. Arbeidsgruppens forslag vil føre til en reduksjon på seks døgnplasser innenfor rusomsorgen i Finnmark.

Innspillet som Helse Nord har fått fra arbeidsgruppe 2, er satt på vent, og det synes vi er veldig bra. Ut fra det regjeringen har sagt om rus og psykiatri før, f.eks. i Hurdalsplattformen, er det vanskelig for oss å tro at helseministerens bestilling er så ytterliggående som det Helse Nord har utarbeidet så langt.

Den 6. oktober 2023 sa regjeringen at de ville styrke psykisk helse- og rusfeltet med 360 mill. kr, 250 mill. kr for å bidra til at flere skal oppleve god psykisk helse og livskvalitet, og 110 mill. kr til å styrke døgnbehandlingen innen psykisk helsevern for barn og unge og dem med alvorlige lidelser.

Helseministeren har sagt:

«De som har psykiske plager og lidelser eller rusmiddelproblemer skal få god og lett tilgjengelig hjelp.»

Det regner jeg med at helseministeren vil levere på. Det betyr at man ikke kan legge ned noe i Finnmark, sånn som forslaget er fra arbeidsgruppe 2.

Utenfor Oslo domkirke er det et rødt hjerte, og på det står det et bibelvers: «... og størst av alt er kjærligheten». Finnmark har et dårlig tilbud for rus og psykiatri fra før, og vi må få beholde det vi har i dag. Det kan ikke være sånn at vi skal miste det lille vi har, og at vi finnmarkinger må glemme staten, regjeringen og Helse Nord. Må vi faktisk sette vår lit til oss selv, til nestekjærligheten, lesere, håndspåleggere og Vårherre? Det er lov å lure.

Statsråd Ingvild Kjerkol [11:03:34]: Representantene foreslår å åpne for lokal avkriminalisering av bruk og besittelse av narkotika til eget bruk. En slik ordning ser i hovedsak ut til å tilsvare lovforslaget som ble fremmet av forrige regjering. Som kjent var det ikke flertall for avkriminalisering i Stortinget i 2021, og jf. komiteens tilråding er det heller ikke flertall for en slik reform i dag.

I Hurdalsplattformen har vi slått fast at vi trenger en endring av dagens ruspolitikk. Personer med rusavhengighet skal møtes med hjelp og behandling istedenfor

strafferettslige reaksjoner. Samtidig er regjeringen imot en generell avkriminalisering av narkotika.

Etter helse- og omsorgstjenesteloven skal kommunene ha rådgivende enheter for russaker. De rådgivende enhetene har ikke adgang til å gjennomføre «tvangsbaserte hjelpetiltak». Enhetene skal motta personer som har oppmøteplikt som en del av en betinget påtaleunntatelse etter straffeloven § 37. Hensikten er å gi en forholdsmessig reaksjon. Samtidig er det fullt mulig – og også hensiktsmessig – å gi tilbud om hjelp og oppfølging fra helse- og omsorgstjenesten. Dette må selvsagt være basert på samtykke. Det er viktig for meg å si at kommunene selvsagt kan innrette de rådgivende enhetene i tråd med det representantene foreslår.

Brukerstyrte aktivitetstilbud som «Huset» i Oslo og Bergen er viktige arenaer for personer som bruker rusmidler, og viktige supplement til offentlige tjenestetilbud. Disse stedene er blitt prioritert av Helsedirektoratet under tilskuddsforvaltningen for 2023. Regjeringen bruker allerede betydelige midler på aktivitetstilbud til målgruppene, også til flere tilbud som drives av brukerorganisasjoner.

Når det gjelder forslag om egenandeler for pasienter i LAR, viser jeg til revidert nasjonalbudsjett, der regjeringen allerede har gitt unntak fra egenandeler i poliklinikk for denne pasientgruppen. For de øvrige forslagene viser jeg til den kommende forebyggings- og behandlingsreformen for hele rusfeltet. Temaene representantene løfter, vil bli behandlet i meldingen og i regjeringens videre arbeid med rusfeltet.

Presidenten [11:05:59]: Det blir replikkordskifte.

Sandra Brufbot (H) [11:06:11]: Da rusreformen falt, etter at Arbeiderpartiet snudde om avkriminalisering, ble svaret deres at regjeringen ville legge fram en egen forebyggings- og behandlingsreform på feltet, men en viktig forskjell var at den ikke skulle inneholde en avkriminalisering. Samtidig er det velkjent – ja, det er litt av formålet med straff – at straff og trusler om straff bidrar til å opprette stigma, og at det hever terskelen for å få hjelp med begynnende problemer eller med avhengighet.

Mitt spørsmål er derfor om statsråden mener tiltakene som kommer i forebyggings- og behandlingsreformen, vil være tilstrekkelige for å hjelpe folk med avhengighet, så lenge man samtidig skal fortsette med dagens straffepolitikk.

Statsråd Ingvild Kjerkol [11:06:56]: Den reformen som forrige regjering la fram, var jo ikke en full avkriminalisering den heller. Det var jo for brukerdoser til eget bruk. Sånn sett synes jeg kanskje Høyre tar veldig i med sin prinsipielle tilnærming – at det går en grense mellom de terskelverdiene som i deres forslag definerte en

brukerdose, og det som er over den terskelgrensen i hele resonnetet av effekten i bruk av tvangsmidler og avstraffing. Vi kommer til å legge fram en forebyggings- og behandlingsreform som også vil ha et økt fokus på forebygging, god metodikk og oppsøkende tjenester, hvor vi allerede har prioritert den type tiltak i de budsjettene vi så langt har lagt fram for Stortinget, men hvor vi også øker innsatsen.

Høyesterett har avklart at straffen i denne type saker skal være forholdsmessig. Det tror jeg det er enstemmighet om i Stortinget. De som åpenbart har en sykdom, skal ikke straffes for det.

Sandra Brufbot (H) [11:08:02]: Når det gjelder den differensieringen som statsråden viser til, der Høyre ikke vil avkriminalisere alt, er det jo fordi vi ønsker at det fortsatt skal være straffbart å innføre og å selge rusmidler til andre. Det opplever jeg vel egentlig at et samlet politisk Norge er for at skal være straffbart, og det er vel fordi vi vet det er skadelig. Poenget er bare at dagens ruspolitikk skader mer enn den hjelper.

Jeg opplever egentlig ikke at jeg fikk noe svar på spørsmålet: Vil det være tilstrekkelige tiltak for å forebygge og hjelpe folk med rusavhengighet eller med et begynnende problem så lenge man fremdeles skal straffe mennesker, når vi vet at straffen i seg selv bidrar til å holde ungdom og andre borte fra hjelpetiltak som kunne gjort at de raskere hadde kommet seg ut av et begynnende rusproblem?

Statsråd Ingvild Kjerkol [11:08:48]: Det at narkotika er ulovlig, også brukerdoser til eget bruk, betyr jo ikke at man ikke skal følge opp dette fra samfunnets side på den mest fornuftige måten. For mange er det gode virkemidler som tas i bruk i dag, med påtaleunntatelse. Det er også et rom for å bruke rusenhetene i lokalt forebyggende arbeid, etter god forventningsavklaring mellom lokalt politi og kommunen. Så jeg mener det er et stort rom for å kunne gi helsehjelp og ikke straff for dem som åpenbart har et helseproblem og ikke en kriminell atferd.

Men det at narkotika er forbudt, ligger fast. Og det er ikke bare regjeringspartiene som mener det, men et stort flertall i denne salen.

Sandra Brufbot (H) [11:09:41]: Det blir spennende å se hvordan man skal se hvem som åpenbart har et helseproblem, og hvem som ikke har det, når det tross alt er avhengighet vi snakker om.

Da rusreformen falt i Stortinget fordi Arbeiderpartiet stemte imot, vedtok man likevel deler av rusreformen. Daværende helsepolitisk talsperson, nåværende statsråd, fikk flertall for de kommunale oppfølgingsenhetene, som også er en del av dette representantforslaget. Problemet

er at svært få blir henvist dit – fordi rusreformen ikke ble vedtatt og politiet ikke fikk anledning til å sende ungdommer og andre til de kommunale enhetene.

Ser statsråden at en slik shopping av enkeltemner fra en reform har fått uheldige konsekvenser, og vil hun eventuelt gjøre noe for at de kommunale enhetene skal bli mer brukt i kommunene?

Statsråd Ingvild Kjerkol [11:10:26]: Det kan høres ut som om Høyre ikke stemte for disse enhetene, men det gjorde Høyre – det var jo derfor det fikk flertall.

De rådgivende enhetene har ikke adgang til å gjennomføre tvangsbaserte hjelpetiltak, men de kan motta personer som har oppmøteplikt som en del av en betinget påtaleunntatelse etter straffeloven § 37. Hensikten er å gi en forholdsmessig reaksjon, samtidig som det er fullt mulig – og også i mange tilfeller veldig hensiktsmessig og riktig – å gi tilbud om hjelp og oppfølging fra helse- og omsorgstjenesten. Dette må være basert på samtykke. Det er for så vidt likt med den modellen man foreslo fra regjeringens side. Så så uenige om disse rusenhetene synes jeg det er vanskelig å se at vi har blitt, siden man stemte likt – om å innføre dem – i 2021.

Marian Hussein (SV) [11:11:34]: Som jeg refererte til i sted, kom barnevernsinstitusjonsrapporten nylig, og den viser veldig tydelig at de som har rusproblemer og er i barnevernets omsorg i en tid i livet hvor de også har andre sosiale utfordringer, opplever at de ikke får helsehjelp, og at denne forståelsen av adferd og straff er til hinder for at de kan leve et godt liv. Samtidig vet vi at helse også er sosialt betinget.

Mitt spørsmål til statsråden er: Forstår statsråden at forståelsen av at ting skal være kriminalisert, og at man skal straffe, også hindrer veldig mange unge voksne – eller barn og unge – i å få hjelp til riktig tid?

Statsråd Ingvild Kjerkol [11:12:38]: Barnevernsinstitusjonsutvalget har levert en veldig viktig rapport. Den kommer til å bli fulgt opp av barne- og familieministeren og meg selv. Den rydder i roller og ansvar, noe som er veldig viktig for å sikre at barn som mottar omsorg og bor på barnevernsinstitusjoner, for det første ikke driver og flyttes rundt – det er kanskje roten til veldig mange av problemene disse barna opplever – og at de sikres god helsehjelp.

Det å rydde i roller og ansvar knyttet til hvem som har ansvar for å gi helsehjelp, mener jeg er veldig viktig. Så ligger det ingen anbefaling i denne NOU-en om en avkriminalisering av brukerdoser. Det må ikke framstilles sånn, for det er i hvert fall ikke riktig.

Marian Hussein (SV) [11:13:32]: Det er ikke meningen å framstille det slik, men den er veldig tydelig på at

samfunnets syn på rusbruk og hvordan disse barna blir møtt av hjelpeapparatet, er avgjørende for at de ikke får hjelp til riktig tid. Det å forstå ungdommens rusbruk som et adferdsproblem og et kriminalitetsproblem hindrer dem i å få helsehjelp.

Mitt spørsmål er igjen: Vil statsråden følge opp sånn at vi faktisk rekker å hjelpe ungdommer med rusutfordringer bedre, i stedet for både å straffe dem og å tro at kriminalisering er den eneste veien til å gi folk et verdig liv?

Statsråd Ingvild Kjerkol [11:14:18]: Denne NOU-en har forslag til tiltak innen mitt område, men i all hovedsak innenfor barne- og familieministerens konstitusjonelle ansvarsområde. Ganske riktig peker den på hvordan samfunnets syn er på barn som oppholder seg i barnevernsinstitusjoner. Det svarer utvalget på gjennom å endre hvordan vi kategoriserer barnevernsbarn, og det synes jeg er en veldig god anbefaling, som jeg vet at barne- og familieministeren vil følge opp – nemlig at vi plasserer barn ut fra kategorien adferd, som egentlig rommer ganske mye negativt med tanke på hvordan barn skal klare å stable på beina et godt liv ved sviktende omsorgsevne, og staten har valgt å ta på seg den rollen gjennom å plassere ungene i institusjon.

Alfred Jens Bjørlo (V) [11:15:30]: Som flere har vore inne på, er det mykje ein er einige om breitt og tverrpolitisk i narkotikapolitikken – både at innføring, sal og distribusjon av narkotika skal vere ulovleg, og at det hastar med å få gjeve meir oppfølging og betre hjelp til dei som slit med rus. Det er likevel vanskeleg å få tak på kva som er sjølve kjernen i det som skal vere så annleis i denne varsla alternative rusreforma frå regjeringa. Så vidt eg kunne høyre, sa statsråden frå talarstolen i stad at ungdom skal få oppfølging og hjelp, ikkje møtast med strafferettslege reaksjonar. I mi enkle verd er det å ikkje bli møtt med strafferettslege reaksjonar det same som avkriminalisering, og at det prinsippet står fast. Er det då slik at statsråden meiner at den same handlinga hos ulike personar skal møtast med ulik reaksjon ut frå ei tenkt vurdering?

Statsråd Ingvild Kjerkol [11:16:38]: Det er ikke sånn at vi venter med å bedre behandlingstilbudet til rusavhengige. Det er heller ikke sånn at vi venter med å styrke forebyggingen. Når vi legger fram for Stortinget en helhetlig forebyggings- og behandlingsreform, er det for at Stortinget skal få mulighet til å slutte seg til retning og prioritering av tiltak for at vi skal kunne løse dette samfunnsoppdraget bedre. Hvordan vi rammer inn meldingen, vil nok representanten først få se når meldingen er lagt fram, men vi har allerede økt bevilgningene til gode, brukerstyrte aktivitetstilbud, som er

et godt supplement til helsetjenesten. Vi har allerede fjernet egenandel for LAR-pasienter, vi har styrket arbeidet innen psykisk helse og rus i sykehusene våre, og vi har også flere tilskuddsordninger som kommunene kan bruke for å utbre gode metoder for oppsøkende og forebyggende aktiviteter.

Alfred Jens Bjørlo (V) [11:17:41]: Når det gjeld sjølvve oppfølgingstilbodet til personar som slit med rus, fortener det ein eigen debatt. Vi veit at det mange plassar i landet er slått alarm om at gode, velfungerande ideelle tilbod står i fare for å bli bygde ned, men det får vi ta som ein eigen debatt.

Eg vil gjenta det som var mitt spørsmål til statsråden, nemleg om eg hørte riktig, og at statsråden frå talarstolen sa at prinsippet skal vere at ungdom som brukar rus, skal få hjelp og ikkje møtast med strafferettslege reaksjonar. Kan statsråden bekrefte at det er hovudprinsippet i den nye rusreforma som er lagd fram, eller skal tvert imot ungdom som eksempelvis brukar narkotika for første gong, møtast med strafferettslege reaksjonar?

Statsråd Ingvild Kjerkol [11:18:33]: Helheten i meldingen vil representanten Bjørlo få når vi legger den fram, men vi vet at praksisen i dag er at unge som blir tatt for første gang og er førstegangsbrukere, ofte får en påtaleunntatelse. Får de en betinget påtaleunntatelse, kan de også bli henvist til rusenhetene i kommunene, så dette løser politi- og påtalemyndighetene på ganske pragmatiske måter i dag. Mange plasser har de også gode erfaringer med det.

Presidenten [11:19:12]: Replikordskiftet er omme.

De talerne som heretter får ordet, har også en taletid på inntil 3 minutter.

Bård Hoksrud (FrP) [11:19:33]: Alle er enige om at hvis man har et rusproblem og sliter, bør man få hjelp. Jeg tror ikke det er noen uenighet om det. Noe av det Fremskrittspartiet faktisk også klarte å få gjennomslag for da vi satt i regjering, var å sørge for at man kan bli dømt til behandling istedenfor soning av straff.

Noe som er spesielt i denne debatten her, er at Portugal ofte blir dratt fram som det gode eksempelet. Jeg har vært på komiterteise i Portugal. Jeg tror Olaug også var med den gangen, og Ingvild, statsråden. Da vi var rundt og pratet med de offisielle, var alle veldig positive, men enkeltpersoner vi fikk prate med som jobbet i systemene, var ikke like positive til den liberaliseringen Portugal har hatt.

OSSE-delegasjonen var i sommer i Vancouver i Canada. De har også liberalisert og sørget for å åpne. Uten at jeg skal fortelle hvem det var, var det noen som var

med som er positive til å gjøre endringer, som ble ganske sjokkert over hva som skjer der. Det var altså sånn at før hadde man sprøyterom, nå er store deler av byen blitt et sprøyterom. Jeg ønsker i hvert fall ikke det.

Jeg får tilbakemelding fra dem som jobber i kommunen eller i politiet hjemme i Grenland, om at det bare for et års tid siden var 12–13-åringer som begynte med rus og som kom inn i rusmiljøet, og som ett år etterpå er i hardbarkede kriminelle miljøer, hvor rus er en stor del av det man holder på med. Så kommer man her og bare prater om at det er viktig å avkriminalisere. Jeg tror ikke det er løsningen, når man vet at disse unge guttene og jentene som havner i disse miljøene, altså ikke kan straffes, og derfor ser man at de kommer inn i miljøer som er langt unna det i hvert fall jeg ønsker.

Selvfølgelig er det blitt sånn fordi man ikke lenger påtaler, og politiet ikke lenger har muligheten til faktisk å ta tak i ungdom som er på full fart inn i et stort problem hvor rus er en stor del av livet. Det er noe av det dette handler om, og det er derfor Fremskrittspartiet er veldig kritisk til bare å hoppe videre på dette her.

Unge på 12–13 år skal ikke være inne i sterke, hardbarkede kriminelle miljøer. Derfor kommer vi til å stemme imot. Det ene forslaget til Venstre er det ingen som vet hva kommer til å koste. Hvis man skal gjøre det og finne den standarden for alle kommuner rundt omkring i landet, burde man i hvert fall kanskje ha sett hva konsekvensene er av det. Fremskrittspartiet og jeg er mer opptatt av at vi skal hjelpe dem som trenger det, men vi må sørge for å hindre nyrekruttering av unge til disse miljøene.

Sandra Brufloth (H) [11:22:50]: Først vil jeg si at det ikke stemmer at politiet ikke kan ta tak i 12- og 13-åringer som er på vei inn i et kriminelt miljø. Selvfølgelig kan politiet det. Det har de alltid kunnet, og det regner jeg med at de fortsatt alltid skal kunne, uavhengig av hva vi måtte mene om avkriminalisering. Målet er det samme, og det er at så få som mulig skal begynne, eller for den saks skyld fortsette, med rusbruk.

Hvis man skal referere til en sak fra Portugal, må man referere hele saken og ikke bare overskriften. I Portugal har økonomiske utfordringer økt kraftig under og etter pandemien. De har nedskalert tjenestene til rusavhengige, de har mangel på helsepersonell i en helt annen skala enn den vi snakker om i Norge, de har sluttet med forebyggende tiltak, og de har kuttet massivt i behandlingen til rusavhengige. Vi vet at rusbruk henger sammen med livssituasjon, og Portugal har sviktet fullstendig på forebygging og behandling. Det er det ingen i denne salen som mener at vi skal gjøre i Norge.

Det er viktig å si at både arkitekten bak rusreformen i Portugal, ordføreren, politiet – alle i denne saken – pre-

siserer at de er for rusreform og for avkriminalisering. Det siste som står i saken som Bollestad bl.a. har referert til, er:

«Avkriminalisering av narkotika er fortsatt en god idé. Men det fungerer ikke uten mekanismer som sikrer lett tilgang på behandling, nok kvalifiserte helsearbeidere, boliger og arbeid.»

Det tror jeg alle partier kan være enig i at er viktig, uavhengig av om man er for avkriminalisering eller ikke. Målet er det samme, uavhengig av om man sitter her fra Venstre, Høyre, Fremskrittspartiet eller Arbeiderpartiet. Vi er uenige om hvordan vi kommer oss dit, og hvilke tiltak som er best, men det er ingen som ønsker at ungdom skal ruse seg. Det er ingen som ønsker at de skal tro at det er lovlig, noe jeg betviler sterkt at de gjør i dag. Målet er det samme; vi er bare uenige om hvordan vi kommer oss dit, og det tenker jeg vi kan være ærlige om fra denne talerstolen også.

Kamzy Gunaratnam (A) [11:25:00]: Nå var det en så fin avslutning fra representanten Bruflot at jeg egentlig kunne ha latt være å tegne meg. Likevel: Det er flere ganger blitt henvist til Oslo fra denne talerstolen, og da synes jeg det er veldig viktig at vi ikke er selektive med hva vi løfter fram fra Oslo.

Når vi snakker om en human politikk på dette området, må vi også evne å snakke om helheten i politikken. Disse spørsmålene kan ikke reduseres til ett tiltak, én lovtilpasning. De av oss som er opptatt av human politikk på dette området, må også snakke om arbeidsvilkår, at ungdommene har et meningsfullt liv, og at de har tilgang til idrett og kultur. Alle disse spørsmålene må ses i sammenheng.

I Oslo, da Arbeiderpartiet satt i byråd, sørget vi for at vi fikk ruskonsulenter i samtlige bydeler. Vi fikk én dør inn, slik at man kom inn ett sted og fikk alle tjenestene på ett sted. Vi innførte ung-til-ung-veiledning som metode, en metode som sørger for at kompetanse spres av ungdom, for ungdom. Vi ryddet også opp i såkalte frivillige ruskontrakter, som dessverre ikke funket for mange av våre unge.

Når vi står og snakker om en human politikk på dette området, må vi evne å se på samtlige helhetlige politiske tiltak, både dem som fører folk inn i rusen, og dem som fører dem ut av rusen. Så når vi snakker om å være for og mot rusreform, må vi også spørre oss selv hvilket innhold vi legger i den rusreformen, og vi må ikke være de politikerne som reduserer det til ett tiltak.

Bård Hoksrud (FrP) [11:26:54]: Jeg er veldig enig i det siste taler sa: Dette handler om totaliteten av mange tiltak nettopp for å lykkes. Jeg skjønner at jeg og representanten Bruflot er ganske uenige om dette temaet, og det er ikke første gang. Men når representanten Bruflot

prater om å vise til artikler, så viste ikke jeg til en eneste artikkel. Jeg viste til egne erfaringer og samtaler med mennesker som jobber innenfor rusomsorgen, og det var altså før pandemien. Artikkelen som representanten Bruflot viste til, er altså, så vidt jeg har skjønnet, fra etter pandemien. Man hadde de samme bekymringene den gang, og da hadde man de tiltakene som representanten Bruflot var opptatt av at man hadde kuttet ut og kuttet ned på, men det var sånn at det politisk korrekte i Portugal bare var å si at dette var en suksess. Så håper jeg kanskje at representanten Bruflot også, sammen med andre i denne salen, tar en prat med noen av dem som var i Vancouver i sommer og opplevde ruspolitikken tett på konsekvensene av en avkriminalisering.

Representanten Bruflot sier at politiet kan gjøre dette, men folk som jobber i kommunehelsetjenesten, som jobber med barn og forebygging, de er ikke der. De opplever at de – etter at statsadvokaten gjorde det han gjorde, og man ikke lenger kan straffeforfølge – faktisk har mye, mye mindre mulighet til å hjelpe. Og dette er jo det aller viktigste, hvis jeg oppfatter det riktig at alle er enige om at det egentlig er best hvis folk ikke ruser seg uansett.

Mange av dem som jobber der ute, de som har skoen på, de som prøver å gjøre jobben, de som prøver å hjelpe ungdom som de ser er på full fart ut, når det gjelder både kriminalitet og ikke minst sterkt rusmisbruk, opplever at de ikke klarer å hjelpe på en god nok måte. Det synes jeg også man skal ha med seg i denne debatten, når man liksom bare kjører på med at dette er så bra, dette funker. Alle er enige om at mennesker skal få hjelp, og det er det vi ønsker, men vi må ha mulighet for å kunne ta tak i og sørge for at man kan hjelpe unge som absolutt ikke skal drive med dette. Og det er en oppfatning blant veldig mange unge at det er avkriminalisert, og at man kan bruke så lenge det er til eget bruk. Vi ser at mange under 18 år og ned i ungdomsskolealder har store utfordringer. Jeg kan snakke for egen kommune, jeg kan snakke for området jeg kommer fra: Det er store utfordringer, noe som bekymrer meg dypt.

Svein Harberg hadde her overtatt presidentplassen.

Sandra Bruflot (H) [11:30:04]: Det er helt riktig som Hoksrud sier: Bollestad refererte til en sak. Men Hoksrud har, både nå i salen og også gjennom Fremskrittspartiets merknader, referert til at ungdom tror det er lov med illegale rusmidler og f.eks. hasj. Det er en påstand som Folkehelseinstituttet har undersøkt før, fordi påstanden kom opp bl.a. da vi hadde en stor debatt om rusreform og avkriminalisering, og den stemmer ikke. Men jeg mistenker at hvis noen hadde spurt meg eller en annen ungdom som ble tatt for bruk av illegale rusmidler, ja, så kan det godt hende jeg hadde sagt at jeg

trodde det var lovlig, men jeg tror vi undervurderer ungdommene våre kraftig hvis vi nå skal late som at de går rundt og tror at illegale rusmidler er lov, og at her er det bare å kjøre på.

Hvis det hadde vært sånn, ville det muligens gitt litt andre utslag i tallene våre. Bruk av kokain går opp, det er helt sant. Det er et internasjonalt fenomen i hele Europa og i verden, ikke bare i Norge, mens hasj, som er det mest vanlige illegale rusmidlet, ligger stabilt. Bruk av MDMA og ecstasy, som veldig mange var kjempebekymret for for 25 år siden, har gått ned. Ungdom ruser seg mye mindre nå enn de gjorde da representanten Hoksrud var ung, og selv om man later som det er annerledes, er det faktisk sånn at tallene er ganske stabile. Det går riktignok opp for noen rusmidler, men det er en internasjonal trend.

Vi er helt enige om det viktigste. Det er ingen av oss som ønsker at ungdommer skal ruse seg, men FHI har som sagt tidligere undersøkt påstanden om ungdom tror det har blitt lovlig, og det tror de ikke.

Presidenten [11:31:51]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 3.

Sak nr. 4 [11:31:52]

Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Cato Brunvand Ellingsen og Freddy André Øvstegård om å la folk få puste på ferie (Innst. 53 S (2023–2024), jf. Dokument 8:235 S (2022–2023))

Presidenten [11:32:16]: Etter ønske fra helse- og omsorgskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil sju replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Tove Elise Madland (A) [11:32:48] (ordfører for saka): Fyrst og fremst vil eg takka komiteen for samarbeidet i saka. Så reknar eg med at dei ulike partia gjer greie for sine syn i saka.

Vår norske velferdsstat er bygd opp på prinsippet om at alle bidrar etter evne og får hjelp og tenester ved behov. Det er eit godt og føreseieleg prinsipp som skapar tryggleik for alle landets innbyggjarar. For våre innbyggjarar og for våre tilsette er det òg viktig med føreseielegheit i vår lovgjeving. Det skapar tryggleik og føreseielegheit. At all lovgjeving er tydeleg på både krav og rettar,

skapar rammer for kvar og ein av oss, og då veit me kva reglar som gjeld.

For Arbeidarpartiet og Senterpartiet er det difor viktig å halda fast på prinsippa i lovgjevinga – i dette tilfellet i folketrygdlovgevinga. Hovudprinsippet i folketrygda er at den enkelte betalar for sine helsetenester, og så søker Helfo om refusjon i etterkant. Kravet til refusjon oppstår når den enkelte dokumenterer utgiftene sine. Vi vil likevel påpeika, som statsråden òg gjer i sitt svarbrev, at dette kan vere ei belastning for den enkelte.

Det blei gjort endringar i folketrygdloven tilbake i 2021, jf. Innst. 72 L for 2020–2021, og det gjeld når behandlar og tenesteytar har avtale med Helfo. Så her ligg det alt i dag moglegheiter for direkteoppgjær. Det blei lagt vekt på at våre innbyggjarar skulle få ein meir effektiv og enklare kvardag. Det lovpålagde kravet om direkte oppgjær omfattar dei fleste behandlarar og andre tenesteytarar i folketrygdloven kapittel 5.

Allereie i dag blir det føreteke individuelle refusjonsoppgjær med den enkelte pasient, der det ikkje er krav om direkte oppgjær. Dette er stønader til helsetenester både i og utanfor EØS-området.

Så vil Arbeidarpartiet og Senterpartiet understreka, som departementet påpeiker, at krav om direkte oppgjær for behandlarar og tenesteytarar i utlandet vil strida mot ikkje-diskrimineringsreglane for tenesteytarar innanfor EØS. Noreg skal føra ein aktiv politikk innanfor EØS-avtalen og ha eit kritisk blikk på dei EU-reglane me innfører, men diskrimineringsreglane er ikkje det tilfellet der me av omsyn til Noregs interesser skal utfordra og potensielt setja EØS-avtalen i fare.

Tone Wilhelmsen Trøen (H) [11:35:21] (komiteens leder): Jeg vil starte med å anerkjenne at dette forslaget fra SV er ment å løse virkelige utfordringer og problemer for mennesker. Den utfordringen anerkjenner vi også – at det kan være krevende for mange, og at det da kan være noen som ikke får muligheten til å gjøre det andre gjør, nettopp fordi det innebærer en stor kostnad. Det mener jeg også statsråden anerkjenner i sitt svarbrev til Stortinget.

Vi er på samme linje som regjeringspartiene i denne saken, og Tove Elise Madland har redegjort godt for det synet. Jeg mener det er riktig at regjeringen alltid skal være tydelig på hva den forventer av forvaltningen, men når noen ønsker at Stortinget skal be regjeringen instruere forvaltningen om egentlig å handle i strid med det lovverket som Stortinget har vedtatt, synes jeg det blir urimelig.

Så er det, som Madland også sa, vanskelig å komme utenom at direkteoppgjør til behandlere og tjenesteytere i utlandet er i strid med ikke-diskrimineringsloven i EØS-avtalen. Det er jo dette som er det krevende i denne

saken, og som gjør at intensjonene til SV er gode, men at Høyre ikke støtter forslaget.

Siv Mossleth (Sp) [11:37:23]: Hvis folk har behov for oksygenbehandling under reise og opphold i utlandet, kan de ha rett til å få dekket eller refundert utgiftene til dette. Dette er den norske velferdsmodellen – den velferdsmodellen som folk i veldig mange andre land misunner oss.

Den praksisen Helfo har hatt med å utbetale stønad til oksygen på reise til utlandet direkte til oksygenleverandøren basert på faktura, har ikke vært innenfor det gjeldende regelverket som er vedtatt av Stortinget, og Helfo har derfor nå avvirket denne praksisen og lyttet til Stortinget.

Stortinget har bestemt at folketrygdlovens hovedprinsipp er at den enkelte må betale for helsetjenester for deretter å søke Helfo om å få utgiftene refundert. Retten til refusjon oppstår først når den enkelte kan dokumentere å ha hatt utgifter. Refusjonen skal som hovedregel utbetales til den som har rett til den.

Det er i dag likevel muligheter for direkte oppgjør. Det forutsetter at behandler og tjenesteyter har avtale med Helfo. Avtale om direkte oppgjør betinger at behandler og tjenesteyter følger norsk helselovgivning. Det gjøres i liten grad i utlandet, og Helfos muligheter til å kontrollere utenlandske aktørers etterlevelse av plikter etter avtalene er svekket. Praktisk sett ville det også vært svært vanskelig og ressurskrevende for helseforvaltningen å skulle innføre en ordning med direkte oppgjør for det store antall behandlere og tjenesteytere i utlandet. Men behovet er til stede, og det finnes ordninger for å kunne puste på ferie. Senterpartiet står bak komiteens tilråding.

Bård Hoksrud (FrP) [11:39:34]: Det er morsomt å høre på debattantene før meg og hvordan man argumenterer her. Man er opptatt av pasientene, man er opptatt av dem som skal få dette, men så er det EU og EØS-regelverket – da blir man redd. Da kan man ikke gjøre noe.

Som representanten Trøen sa, ønsker man med forslaget å løse utfordringer for mennesker. Ja, det handler om å løse utfordringer for mennesker som ønsker å få lov til å reise på tur som alle andre, men kostnadene blir ganske store hvis man må dekke dette selv først og så få refundert det etterpå. Når det gjelder direktebetaling til leverandører, kan mange av disse leverandørene ofte være internasjonale selskaper, så det er sikkert ikke noe stort problem det heller, men her føler jeg nok at man er mer opptatt av systemer og paragrafer enn av faktisk å finne gode løsninger. Derfor er jeg veldig glad for – jeg tror ikke jeg behøver å si så mye mer – at Fremskrittspartiet er opptatt av at vi skal finne gode løsninger, enkle løsninger som gjør livet og hverdagen til folk bedre. Så

kan man gjerne ta kampen og diskusjonen med EU eller EØS hvis det er det som er problemet.

Jeg fremmer forslagene. Jeg synes det er gode forslag, veldig bra representantforslag. Jeg har stilt spørsmål til statsråden om dette også, og da var det et arbeid på gang, men det har tatt litt tid. Dette er et bra forslag, der jeg håper flertallet ser at man ønsker å løse utfordringer for mennesker.

Presidenten [11:41:18]: Representanten Bord Hoksrud har tatt opp de forslagene han refererte til.

Marian Hussein (SV) [11:41:37]: I sommer kunne vi lese om Gunn Myhre, som har en lungesykdom og en hudsykdom. Hun har helsegevinst av å reise til litt varmere strøk, men dessverre må hun legge ut 34 000 kr for Helfo for å kunne få oksygenbehandling i utlandet.

I Norge har vi et regelverk som skal sørge for at vi får likeverdige helsetjenester uavhengig av hvilken inntekt vi har, men dessverre ser vi at flere og flere regelendringer, flere og flere systematiske ting som skal gjøre det lettere for staten og byråkratiet, utfordrer hverdagen til folk. Folk som er syke, som har dårlig råd fordi sykdommen setter begrensninger for hvor aktiv man kan være i arbeidslivet, blir dobbelt straffet av mer og mer byråkrati og et ønske om raskere behandling. Dette regelverket og forslaget vi tar opp, viser akkurat det. Det viser hvordan mennesker hindres i å leve et fullverdig liv og få reiser som de har helsegevinst av.

Man kan skyve foran seg EØS eller at Stortinget ikke skal endre regelverket til Helfo, men det er også en del av utfordringen i helsepolitikken at vi lager systemer som etterpå skaper utfordring for menneskene. Vi er folkevalgte i denne sal, og vi lager lover og regler. Da må vi også kunne se tilbake og se at disse lovene ikke har fungert etter hensikten, og at de setter noen begrensninger. Da kan vi ikke si at systemet går foran menneskene. Systemet er et verktøy for å hjelpe og bistå mennesker og løse de politiske utfordringene som er.

Jeg utfordrer de andre partiene til faktisk å finne løsninger for disse menneskene. Vi kan ikke fortsette sånn at folk som har behov for helsehjelp, ikke får den helsehjelpen på grunn av at de ikke har råd til å legge ut for Helfo og så vente på å få dette tilbake.

Statsråd Ingvild Kjerkol [11:44:34]: La meg først få understreke at personer som trenger oksygen på grunn av nedsatt lungekapasitet, skal ha samme mulighet til å reise på ferie til utlandet som andre. Jeg har stor forståelse for at det kan være en økonomisk belastning å måtte legge ut for oksygen, selv om man får refundert utgiftene i etterkant. Samtidig er det denne oppgjørsmåten som er hovedregelen, og som særlig praktiseres på utenlandsområdet.

Regelverket åpner for direkte oppgjør dersom den enkelte tjenesteyteren inngår en avtale med Helfo. Helse-direktoratet er i sluttfasen av et arbeid med å legge til rette for at slike avtaler også kan inngås med norske oksygenleverandører. Direkte oppgjør vil likestille pasienter som har behov for oksygen på utenlandsreiser, med andre pasienter, ved at de slipper å forskuttere utgiftene til behandlingen.

Det er i utgangspunktet frivillig å inngå avtale om direkte oppgjør. Om den enkelte pasienten vil dra nytte av en ordning med direkte oppgjør, forutsetter at oksygenleverandører ønsker å inngå slike avtaler. For mange helsetjenester er det et vilkår at tjenesteyteren har avtale om direkte oppgjør for rett til stønad. Noen tjenesteytere er i tillegg pålagt en plikt til å ha direkte oppgjør.

Samtidig er det ikke alle stønadsområder som egner seg like godt for denne oppgjørsmåten. For eksempel vil innføring av krav om direkte oppgjør for helsetjenester i utlandet reise særlige rettslige og praktiske utfordringer, som påpekt av flere i salen. Jeg ser det derfor ikke som hensiktsmessig å utvide kravet om direkte oppgjør til andre tjenesteytere enn dem som allerede er omfattet.

Jeg er opptatt av å sikre en riktig og effektiv forvaltning av helserefusjonsområdet, i tråd med det regelverket som Stortinget har vedtatt. Den praksisen som Helfo har hatt med å utbetale stønad direkte til oksygenleverandører kun basert på faktura, har vært i strid med gjeldende regelverk. Jeg registrerer at en samlet komité også har merket seg dette.

Presidenten [11:46:59]: De talere som heretter får ordet, har også en taletid på inntil 3 minutter.

Tove Elise Madland (A) [11:47:20]: Eg er veldig glad for at alle i Stortinget er opptekne av at pasientane skal ha moglegheit til å leva eit godt liv og ha gode tenester. Eg vil takka representanten Wilhelmsen Trøen for at ho la vekt på akkurat det.

Eg synest, med all respekt å melda, at representanten Hoksrud tok munnen litt for full då han sette lovgjevinga vår i eit litt dårleg lys. Eg tenkjer at skal me ha lovendingar i denne salen – som me har plikt til – skal det gjerast på ein god og ordentleg måte, og kanskje er ikkje eit Dokument 8-forslag den staden der me driv med større lovendingar.

Presidenten [11:48:09]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 4.

Sak nr. 5 [11:48:14]

Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Bård Hoksrud, Silje Hjemdal, Sivert Bjørnstad, Morten Wold, Tor

André Johnsen, Erlend Wiborg, Frank Edvard Sve, Bengt Rune Strifeldt, Dagfinn Henrik Olsen og Roy Steffensen om en næringsvennlig, modernisert og forbrukervennlig alkoholpolitikk (Innst. 51 S (2023–2024), jf. Dokument 8:243 S (2022–2023))

Presidenten [11:48:42]: Etter ønske fra helse- og omsorgskomiteen vil presidenten ordne debatten slik: 3 minutter til hver partigruppe og 3 minutter til medlemmer av regjeringen.

Videre vil det – innenfor den fordelte taletid – bli gitt anledning til inntil sju replikker med svar etter innlegg fra medlemmer av regjeringen, og de som måtte tegne seg på talerlisten utover den fordelte taletid, får også en taletid på inntil 3 minutter.

Erlend Svardal Bøe (H) [11:49:22] (ordfører for saken): Først vil jeg få takke komiteen for samarbeidet i denne saken. Jeg regner med at partiene vil framføre sine synspunkt i løpet av debatten.

For noen uker siden var det en sak på NRK om en kafé i Kongsvinger som har et kunstnerisk maleri på veggen av en eldre dame som sitter ved et bord og holder i et rødvingsglass. Maleriet er til ære for en fast kunde på kafeen. Men etter å ha hatt besøk av skjenkekontrolløren fra kommunen ble maleriet erklært som ulovlig alkoholreklame. Innimellom ølkraner og vinflasker på kafeen ble det altså for sterk kost å ha et maleri av en eldre dame som holder i et rødvingsglass. Kafeen løste det ved å skrive «sensur» på en Post-it-lapp og sette den over rødvingsglasset på maleriet.

Dette er måten reklameforbudet i alkoholloven praktiseres på rundt omkring i Norge. Saken fra Kongsvinger er ikke et enkelt eksempel, men et av mange eksempler som stadig dukker opp. Før har vi hørt om vinflasker uten etikett som brukes som stearinlysholdere, og landskapsbilder med epler fra Hardanger på siderflasker – begge stemplet som ulovlig alkoholreklame.

Vi skal ha en streng alkoholpolitikk i Norge, og det skal være forbud mot alkoholreklame, slik at vi forebygger og reduserer skadevirkningene av alkohol. Det er det bred enighet om her i salen og ute blant folk. Men skal vi klare å opprettholde oppslutningen om alkoholpolitikken, må vi sikre at folk har respekt for regelverket og forstår hvorfor regelverket praktiseres som det gjør. Når vi gang på gang ser og hører om eksempler som dem jeg nettopp snakket om, tror jeg folk mister både respekten og forståelsen for regelverket.

Det er liten tvil om at det er uklarheter, gråsoner og store variasjoner i praktiseringen av regelverket i dag. Det løses ikke ved å motsette seg at det er en utfordring, ved flere enkelt eksempler eller gjennom flere enkeltforslag her i salen om å tillate emoji'er på Facebook. Skal vi klare å løse dette, trenger vi en helhetlig gjennomgang

og modernisering av regelverket som sikrer at endringer står seg over tid. Det har Høyre foreslått i folkehelsemeldingen, og vi stemmer for det i dag. Regelverket fra 1975 må møte samfunnet i 2023.

Helt til slutt vil jeg si at dette også handler om hvordan vi ivaretar norsk mat- og drikkekultur som en viktig bidragsyter til distriktsarbeidsplasser og eksportinntekter, og hvordan vi anerkjenner norske mat- og drikkeaktører som hevder seg internasjonalt og vinner prestisjefulle priser for produktene sine, men som ikke får lov til å fortelle om det. Et godt eksempel på det er Aurora Spirit i Lyngen i Troms, som har vunnet priser for både whisky og gin, produsert i norske omgivelser med norske råvarer.

Høyre vil ha en streng alkoholpolitikk, men vi mener det er helt nødvendig med en helhetlig gjennomgang og modernisering av alkoholloven for å få bort gråsonene og uklarhetene som mange opplever i dag.

Med det tar jeg opp de forslagene som Høyre står bak.

Presidenten [11:52:24]: Da har representanten Erlend Svardal Bø tatt opp de forslagene han refererte til.

Even A. Røed (A) [11:52:40]: Forrige uke var helsekomiteen på besøk hos Vinmonopolet, som har gjort det kunststykket å ha best omdømme blant næringsaktører i Norge, samtidig som de er et monopol med mål om å begrense vår tilgang til de produktene de selger.

Norsk alkoholpolitikk er svært vellykket. Konsumet i Norge er markant lavere enn konsumet i sammenlignbare europeiske land. De eneste som har tall som ligner på våre, er våre nordiske naboer. Og hva har vi til felles med dem? Jo, vi har en restriktiv alkoholpolitikk med markedsføringsforbud og monopol. Det er ikke en selvfølge at det skal være sånn.

Det er lett for forslagsstillerne i dag å si at det ikke i noen av forslagene er snakk om å legge ned Vinmonopolet eller å fjerne det. Men det som er problemet, er at flere av disse forslagene utfordrer unntaket vi har i EØS-avtalen som gir oss muligheten til å drive en restriktiv alkoholpolitikk, og som gjør at vi har lov til å monopolisere alkoholsalg, samtidig som vi har en bred handelsavtale med EU der en av de fire frihetene er fri markedsadgang.

I forslagene ligger det en åpning for at man skal kunne selge brennevin fra andre utsalgssteder enn Vinmonopolet. Det er et forslag som helt klart vil redusere Vinmonopolets rolle, som vil svekke folkehelseprofilen i norsk alkoholpolitikk, og som vil kunne skape utfordringer knyttet til unntaket vi har i EØS-avtalen. Dette er et forslag som vil kunne true Vinmonopolets posisjon i Norge.

Videre foreslås det at norske produsenter av øl og sider enklere skal kunne tilby sine produkter i dagligvarebutikker. Den samme utfordringen ligger her. I Sverige er det kun lettøl som kan selges i dagligvarebutikken. I Norge er det opp til 4,7 pst. En utvidelse av hva som selges i dagligvarebutikker, vil utfordre Vinmonopolets rolle. Unntaket i EØS-avtalen, som forankres i nasjonal folkehelsepolitikk, vil potensielt sett bli utfordret.

Det er også verdt å merke seg at Vin- og brennevinleverandørenes forening, NHO Mat og Drikke og Bryggeri- og drikkevareforeningen uttaler at de er sterkt imot at en skal kunne selge alkoholprodukter over 4,7 pst. i dagligvarebutikken. Det er altså ikke bare helsemoralister som mener dette er en dårlig idé.

Dette handler ikke om modernisering. Det moderne er at folk har muligheten til å kjøpe kvalitetsvarer produsert av norske produsenter på Vinmonopolet – hos butikken i Norge med best omdømme. Produkter som produseres i Norge, blir i dag solgt av ansatte med høy kompetanse som formidler historien om produktene på en god måte. Det er moderne.

Lisa Marie Ness Klungland (Sp) [11:55:29]: Den norske alkoholpolitikken har vore velfungerande. Føremålet med lovverket har vore å avgrensa dei individuelle og samfunnsmessige skadane som alkoholforbruk kan medføra. Det er inga hemmelegheit kor store skadar alkohol og andre rusmiddel kan påføra kvar og ein av oss, men òg samfunnet som heilskap. Alkohol- og narkotikabruk er blant dei viktigaste risikofaktorane for helsetap og tidleg død i befolkninga. Dei konsekvensane kjenner me nok alle til.

Tilgjengelegheit heng saman med forbruk. Enkelt forklart vil auka tilgjengelegheit skapa eit auka forbruk, som kan resultera i risikofylt forbruk og igjen helseskadar og sosiale skadar. Regelverket har i dag til hensikt å avgrensa kor tilgjengeleg alkohol skal vera.

Senterpartiet vil vidareføra ein restriktiv alkoholpolitikk. Det er for å avgrensa kor tilgjengeleg alkoholhaldig drikke skal vera, og dermed avgrensa totalforbruket. Senterpartiet vil likevel påpeika at me er glade for at komiteen stiller seg bak merknadene i saka. Me støttar opp under den sterke norske tradisjonen med produksjon av mat- og drikkevarer, og at det stadig kjem nye norske drikkevarer på marknaden, både i daglegvarebutikker, på Vinmonopolet, ved gardsutsal og ved skjenkestader. Vinmonopolet er ein særleg viktig aktør for å vidareformidla norske drikkevarer.

Senterpartiet meiner at tolkinga og Helsedirektoratet si handheving av alkohollova må vera av ein praktisk, forståeleg og føreseieleg karakter overfor produsentar, distributørar og utsalgsstader.

Morten Wold (FrP) [11:57:29]: Debatter om alkohol er et evig tilbakevendende tema i denne sal, men det er lite bevegelse blant partiene for å tilnærme seg et revidert og modernisert alkoholregelverk tilpasset tiden vi lever i.

La meg innledningsvis sitere fra statsrådets brev til komiteen og si at jeg er helt enig med henne når hun skriver:

«Alkohol er ingen vanlig vare. Alkoholbruk kan forårsake en lang rekke psykiske og somatiske helsetilstander, samt sosiale problemer. Risikoen øker med alkoholinntaket, men selv et lavt alkoholinntak innebærer risiko for alkoholrelatert sykdom.»

Dette er stort sett alle enig i, og man støtter seg selv sagt på forskning. Men det burde ikke hindre oss i å legge til rette for en mer næringsvennlig, modernisert og forbrukervennlig alkoholpolitikk. Disse tingene står ikke nødvendigvis i motstrid til hverandre.

I innstillingen fremkommer Fremskrittspartiets seks forslag, hvorav Høyre gir sin støtte til to av dem. Jeg tar med dette opp de forslag Fremskrittspartiet står alene om.

La meg understreke med en gang: Heller ikke Fremskrittspartiet ønsker et uansvarlig frislipp knyttet til alkohol i Norge. Men vi mener at dagens gjeldende regelverk er gått ut på dato og med fordel kan moderniseres, også med tanke på at norske produsenter av alkoholholdige varer konkurrerer i et internasjonalt marked. Dagens regelverk og reklameforbud er altså utdatert og har behov for fornyelse, bl.a. fordi regelverket ikke tar hensyn til fremveksten av sosiale mediekkanaler.

Det er mange grelle eksempler å vise til fra overvridde skjenkekontrollørers aktivitet. En tom vinflaske med stearinlys blir ansett som ulovlig reklame, likeså et maleri med tomme flasker og glass inne på et utested. Nettopp derfor vil det være riktig å lage et regelverk som oppleves som rimelig og forholdsmessig, dersom det skal ha legitimitet blant produsenter og forbrukere. Slik er det ikke i dag.

Norske aktører som produserer alkoholholdige drikkevarer av høy kvalitet og bidrar til norsk mat- og drikkekultur, må få lov til å informere forbrukerne om egne produkter. Dagens regelverk gir norske produsenter langt dårligere rammevilkår enn utenlandske, noe som svekker konkurransevnen til norske produsenter.

Det vil derfor etter Fremskrittspartiets syn være fornuftig at nøktern informasjon om egne produkter og opplysninger om eventuelle utmerkelse og internasjonale priser til egne produkter anses som produktinformasjon, ikke som reklame. Men den litt særnorske tenkingen om at det nok er best at ting forblir som de er, gjør seg igjen gjeldende. Jeg faller for fristelsen til å gjenta noe jeg sa i en tidligere debatt om hva det bør stå på

skilt ved riksgrensen til kongeriket: Velkommen til Norge, vi har lover og regler for absolutt alt.

Presidenten [12:00:09]: Representanten Morten Wold har tatt opp de forslagene han refererte til.

Alfred Jens Bjørlo (V) [12:00:25]: Venstre er for at vi skal ha ein restriktiv og streng alkoholpolitikk i Noreg, men vi må ha ein alkoholpolitikk og eit regelverk som folk forstår, som det er mogleg å skjønne logikken i, og som heng med i tida. Difor er Venstre glad for representantforslaget som Framstegspartiet har fremja, som handlar om nettopp det. Det er ein uholdbar situasjon slik det er i dag, når vi gong på gong får døme frå kommunar rundt omkring i landet der lokale skjenkekontrollørar og kommunar er i tvil om korleis regelverket skal tolkast, og der det no går så langt at til og med eit maleri av ei eldre dame som held eit glas med noko raudt i, blir påpeikt som eit brot på skjenkeforskriftene fordi det jo kan vere eit maleri av alkohol – vin. Då er vi ute å køyre.

Eg er sjølv sagt glad for at statsråden i slike enkeltsaker gong etter gong ryddar opp og seier at nei, det er ikkje slik regelverket skal tolkast, men vi har eit problem når regelverket er slik at det i små og store tilfelle skaper konstant forvirring for skjenkestader, for bryggeri, for lokale brenneri og for folk som prøver å gjere sitt beste, over heile landet.

Dette er vi nøyde til å rydde opp i. Venstre sit ikkje i komiteen, så vi er ikkje med på denne innstillinga, men vi støttar, eg hadde nær sagt sjølv sagt, alle dei seks framlegga som er lagde fram av Framstegspartiet. Eg las til mi forundring at Høgre, trass i at ein på eit overordna nivå er like høg i sigarføringa og i ordbruken som Framstegspartiet, endar opp med å støtte berre to av seks framlegg. Det får vere Høgre sitt val. Venstre støttar alle seks. Vi tar heile pakken.

Eg vil særleg framheve at nokre av desse framlegga òg handlar om i praksis å gje rammevilkår og like moglegheiter for små, lokale bryggeri og produsentar av alkohol som for dei store gigantane. Eit eksempel er dette med reklame for alkoholfritt øl: Dei store gigantane har ingen problem med å bygge sine egne varemerke for alkoholfritt øl, som det er lov å reklamere for. Det kan ikkje eit lite bryggeri gjere på same måten. Det som skal vere likebehandling, er på mange område i praksis ei diskriminering av dei små, dei norske og dei lokale produsentane. Det må vi rydde opp i på brei front.

Venstre vil gje honnør til Framstegspartiet både for initiativet og for alle forslaga som her ligg føre. Vi støttar alt.

Statsråd Ingvild Kjerkol [12:03:41]: Alkohol er ingen vanlig vare. Det er vel heller ingen som har påstått

det, men det vi vet, er at bruk av alkohol kan forårsake en lang rekke skadevirkninger for den som drikker, for tredjepersoner og for samfunnet. Bruk av alkohol er blant de viktigste risikofaktorene for død og tapte leveår i befolkningen vår. Risikoen øker med alkoholinntaket, men selv et lavt alkoholinntak innebærer risiko for alkoholrelatert sykdom. Av den grunn er alkoholpolitikk først og fremst helsepolitikk og ikke næringspolitikk. På grunn av de store helsemessige og samfunnsmessige konsekvensene som alkoholbruk har, er jeg bekymret for at alkoholregelverket stadig søkes liberalisert av hensyn til næringen.

Representantforslaget inneholder bl.a. forslag om å revidere og modernisere reklameforbudet. Dersom vi skulle åpnet for å tillate alkoholreklame i sosiale medier, ville det uthullet reklameforbudet i betydelig grad. Informasjon i sosiale medier vil i mye større grad spres til personer som ikke oppsøker den. Slik jeg ser det, er dette særlig problematisk med tanke på barn og unge.

Etter min mening må hensynet til folkehelsen og behovet for å beskytte befolkningen mot skadevirkningene av alkohol veie tyngre enn næringens ønske om å fremme salg av sine produkter. Jeg gjentar her det jeg sa innledningsvis: Alkoholpolitikk er først og fremst helsepolitikk.

Regjeringen har i Hurdalsplattformen slått fast at vi vil videreføre en restriktiv alkoholpolitikk og opprettholde Vinmonopolets samfunnsrolle. Forslagene vi har til behandling i dag, vil gripe inn i de viktige alkoholpolitiske virkemidlene vi har tatt i bruk i Norge, og vil dermed kunne bidra til å svekke den norske alkoholpolitikken. Det er ikke ønskelig. Jeg vil ikke anbefale Stortinget å vedta noen av forslagene i representantforslaget.

Presidenten [12:05:45]: Det blir replikkordskifte.

Erlend Svardal Bøe (H) [12:06:04]: I mitt innlegg snakket jeg om eksempelet med kafeen i Kongsvinger som hadde blitt dømt for ulovlig alkoholreklame grunnet et maleri av en eldre dame med et rødvingsglass i hånden. Mitt spørsmål til statsråden er veldig enkelt: Mener statsråden at dette er alkoholreklame?

Statsråd Ingvild Kjerkol [12:06:28]: Statsråden er ikke skjenkekontrollør. Hvis jeg mener hardt om hva som er brudd og ikke brudd på regelverket, blir det vanskelig for dem som faktisk har ansvar for å ivareta regelverket. Så det avstår jeg fra å kommentere.

Jeg synes representanten Svardal Bøe gjør et enkelt retorisk poeng av noe som faktisk er ganske viktig. Norge har en helhetlig og restriktiv alkoholpolitikk, hvor målet er å begrense bruk og skadevirkninger av alkohol. Dette er ikke bare en politikk som virker, som gir bedre folkehelse, og som begrenser bruken av alkohol i sam-

funnet vårt, den er også veldig populær. Forbrukerne er veldig fornøyde med Vinmonopolet. Når jeg møter mine kollegaer i andre land, særlig i de baltiske statene, framholder de den moderne alkoholpolitikken Norge fører, med de gode resultatene den har oppnådd.

Erlend Svardal Bøe (H) [12:07:31]: Jeg vet at statsråden ikke er kontrollør, men statsråden har ansvar for forvaltning og håndhevelse av det regelverket som er vedtatt, bl.a. det som ligger i alkoholforskriften.

Det er også slik at dette er et regelverk som er fra 1975. Forrige gang det ble gjort en endring i alkoholforskriften, var i 2016, av den borgerlige regjeringen, da vi åpnet opp for en del lettelser i regelverket fordi vi så at det var en del utfordringer med praktisering av regelverket.

Jeg var i en debatt på TV 2 i vår med en av statsråd-ens statssekretærer, som erkjente at bl.a. det som gikk på praktisering av regelverket, var en utfordring, og at det var noe regjeringen kunne se på. Da blir mitt spørsmål til statsråden: Vil regjeringen se på praktiseringen av regelverket, slik det ble nevnt bl.a. i den debatten i mai?

Statsråd Ingvild Kjerkol [12:08:26]: Det har regjeringen gjort, og det vil regjeringen gjøre hvis det oppstår situasjoner som er urimelige, og som ikke er i tråd med regelverket.

Morten Wold (FrP) [12:08:54]: Det er sikkert vanskelig å være skjenkekontrollør. Man kan ha forskjellige oppfatninger av det gjeldende regelverket, men det er også noe som heter at man kanskje ikke skal lese dette regelverket som en viss mann leser Bibelen. Det er nevnt eksempler som denne vinflasken med stearinlys i, som anses som alkoholreklame, og maleri av et vinglass, som også kan anses å være ulovlig alkoholreklame. Vi pleier å si at det er lurt å bruke sunt folkevett, så mitt spørsmål til statsråden er: Synes ikke statsråden det vil være fornuftig at dette regelverket forenkles, slik at det blir mindre rom for misforståelser og feiltolkninger?

Statsråd Ingvild Kjerkol [12:09:50]: Jeg mener det er viktig at vi opprettholder reklameforbudet, og at vi sørger for at det også tilpasses nye flater – sosiale medier, f.eks. Der er det ikke norske myndigheter som styrer algoritmene, men store internasjonale tekgiganter. Der genereres trafikken etter helt andre premisser enn våre alkoholpolitiske mål. Så lenge vi har et reklameforbud i sosiale medier, har vi en mulighet til å gjennomføre det som er norsk politikk overfor norske innbyggere.

Morten Wold (FrP) [12:10:30]: Det var ikke først og fremst reklameforbudet jeg var opptatt av, men regelverket for hvordan det skal håndteres av skjenkekon-

trollørene. Jeg tror det er rom for misforståelser, og at man kanskje kunne sett litt nærmere på det.

Et annet spørsmål: Norske, lokale alkoholprodusenter taper i kampen mot utenlandske konkurrenter. Er ikke statsråden opptatt av norske arbeidsplasser blant lokale alkoholprodusenter i Norge?

Statsråd Ingvild Kjerkol [12:11:13]: Jeg har nok samme entusiasme for små produsenter. Jeg kommer fra Trøndelag, et område med sterke bryggtradisjoner. Jeg vet at måten vi har organisert vår alkoholpolitikk på, har gitt rom for at produkter fra små produsenter kommer i hyllene til Vinmonopolet, noe som med en liberalisering i tråd med den alkoholpolitikken Fremskrittspartiet står for, ville ha vært langt mer krevende. Da ville de store bestselgerne hatt en markedsfordel. Fra mitt eget dalføre – uten å reklamere for noen, for det er ulovlig – vet jeg at Vinmonopolet har vært viktig for å bringe gode, lokale produkter til forbrukerne våre på en trygg og god måte.

Morten Wold (FrP) [12:12:02]: Det er litt artig at statsråden nevner at hun kommer fra Trøndelag. Der trodde jeg mye av produksjonen foregikk i litt dulgte rom, kanskje ikke helt etter lovboken. Det er litt sånn på det stedet jeg selv kommer fra, Modum kommune. Det foregikk litt av hvert der også, særlig i tidligere tider.

Igjen til dette med rammevilkårene for norske, lokale alkoholprodusenter: Regjeringen er opptatt av å skape arbeidsplasser. Det er vanskelig, men her bør man kunne gjøre noe. Er statsråden villig til å se på mulige lettelser i regelverket, slik at norske produsenter i større grad kan få mulighet til å konkurrere med utlandet?

Statsråd Ingvild Kjerkol [12:12:51]: Jeg er først og fremst opptatt av å opprettholde den veldig vellykkede alkoholpolitikken vi har i Norge.

Jeg har også en liten oppfordring til Fremskrittspartiet og representanten Wold: Når Fremskrittspartiet ønsker en modernisert alkoholpolitikk, syns jeg han skal gå løs på sin utdaterte holdning til trøndere og måten de drikker på.

Presidenten [12:13:18]: Replikkordskiftet er dermed omme.

De talere som heretter får ordet, har også en taletid på inntil 3 minutter.

Erlend Wiborg (FrP) [12:13:39]: Da jeg som fersk stortingsrepresentant trådte inn i denne sal, hadde jeg den troen at sunn fornuft ville trumfe det meste, men jeg registrerer at jeg dessverre har vært i overkant optimistisk. Når jeg hører debatten og det sterke engasjementet til spesielt Arbeiderpartiet for at det bestående fortsatt skal bestå, minner det meg litt om gamle debat-

ter vi har sett på tv knyttet til fargefjernsyn, da Arbeiderpartiet brukte store penger på å gjøre om produksjoner i farger og få dem over til sort-hvitt. Og en av Arbeiderpartiets mest fremtredende politikere, Einar Førde, uttalte også at synden var kommet til jorda, men vi vil ikke ha den i farger. Jeg mener det er litt illustrerende for den debatten vi har i dag.

Det er kommunene som har ansvaret for gjennomføring av skjenkekontroller og tildeling av såkalte prikker, men i den siste tiden har det vist seg at definisjonen av ulovlig alkoholreklame har vokst seg stor og bred. Det første eksempelet er en restaurant som ikke fikk bruke vinflasker, uten logo og blankett, som lysestaker. Det neste er et bilde, som vi har hørt om tidligere i dag, som hang til pynt, altså kunst, som var ulovlig alkoholreklame. To keramikkrucker skapte overskrifter fordi det var alkoholreklame, ifølge skjenkekontrollen, etter at de hadde stått som pynt i 20 år. Disse krukkene hadde påskriften «whisky» og en gammel logo fra et brenneri som eksisterte på 1800-tallet.

Videre kan vi lese om et utested på Hamar som måtte sensurere et annet kunstverk de hadde hengende, for personen på bildet hadde et vinglass i hånden. Det siste, som kanskje er det mest spesielle, er utestedet «75» i Kristiansand. De har fått tildelt prikker fordi tallet 75 kan være alkoholreklame, for prisen på øl kan være 75 kr. Det at utestedet ligger 75 skritt fra Kaibakken i Kristiansand, bryr ikke byråkratiet og politikerne seg om.

Det må da være lov å bruke sunn fornuft i denne sal. Det må være lov å oppdatere et utdatert regelverk. Men som jeg innledet med: Jeg hadde tro på at sunn fornuft ville trumfe det meste i denne salen. Og selv om den ikke gjør det, anbefaler jeg representantene å gå utenfor denne sal, for folk flest rister på hodet av denne politikken.

Erlend Svoldal Bøe (H) [12:17:00]: I 2016 åpnet en borgerlig regjering opp for at gårder kunne få mulighet til å ha direktesalg av sider og mjød innenfor en del begrensninger som ble lagt til grunn. Det gjorde den borgerlige regjeringen fordi det bidro til ekstra inntekter, til å utvikle reiselivet i distriktene, og til at turister som var på besøk, slapp å måtte reise inn til byen og gå på Vinmonopolet for å kjøpe produktene som ble produsert på gårdene, enten det var sider, mjød eller andre ting.

Et av forslagene som foreligger her i dag, og som også Høyre støtter, er at destilleri og bryggeri skal få den samme muligheten til å ha direkte salg fra sine egne produksjonslokaler, selvfølgelig innenfor en del gitte forutsetninger.

Jeg synes det er spesielt å høre at Senterpartiet, som sier de er opptatt av distriktene, ikke ønsker å bidra til at

en også kan utvikle distriktene med å åpne opp for at destilleri og bryggeri kan få den muligheten. For hvor ligger destilleriene og bryggeriene? Jo, veldig mange av dem ligger faktisk i distriktene. Et eksempel er Aurora Spirit, som jeg har snakket om før i dag, som ligger i Lyn-gen kommune med nesten 3 000 innbyggere, og som står for en betydelig andel av skatteinntektene til denne distriktskommunen. Så det er ingen tvil om at dette forslaget også vil bidra til å utvikle distriktene.

Det er flere som har påpekt at Høyre ikke er med på alle forslagene, og det er helt riktig. Vi er med på forslaget om direkteutsalg, og vi er med på forslaget om å sette i gang en revidering og modernisering av alkoholloven. Poenget vårt er at vi mener at en del av de andre forslagene må ses under ett. Det er også grunnen til at vi flere ganger har tatt til orde for at vi må ha en helhetlig gjennomgang og modernisering av regelverket, for å unngå det som ofte skjer i denne salen, at en ser enkelt eksempel i media og fremmer et enkelt representantforslag, og så har en liksom løst problemet og fått løftet temaet. Skal vi klare å få en del av disse endringene til å stå seg over tid, må vi ha en skikkelig gjennomgang, slik at endringene står seg lenger enn til enkelt eksemplene og enkeltforslagene i stortingsalen.

Even A. Røed (A) [12:19:31]: Det er vel én stor forskjell på fargefjernsyn og alkohol, og det er at fargefjernsyn neppe er helseskadelig, men det er alkohol. Jeg synes det er bra at statsråden gjør det klart at det gjøres løpende vurderinger av den typen eksempler som trekkes opp i salen.

Det er også en diskusjon rundt markedsforbudet generelt. I dag er det lov å drive nøytern produktinformasjon på egne nettsider. Det mener jeg er riktig. Her foreslås det også å åpne for nøytern produktinformasjon i egne sosiale medier-kanaler. Det er jeg litt mer tvilende til. La oss sammenligne det med gammeldags reklame og informasjon. Det er lov til å skrive bøker om alkohol fordi man må oppsøke boka for å lese den, men det er ikke lov med nøytern produktinformasjon på «boards» i bybildet ute i byen fordi man vil bli eksponert for det om man vil eller ei.

Sosiale medier er ingen nøytral plattform. Det er en plattform lagd for å spre budskap, og budskap spredd av aktører som selger noe, vil være markedsføring. Det er i dag ingen muligheter for å kunne reservere seg mot det man kaller organisk spredning, dvs. at en post en av mine venner har likt, vil kunne dukke opp i min nyhetsstrøm. Dette er som «boards» i byene våre. Nettsider, derimot, må oppsøkes, med mindre aktørene markedsfører dem aktivt, som de ikke har lov til. Dermed har de mer til felles med bøkene om øl man kan få kjøpt i bokhandelen.

Det er positivt å modernisere lover. Jeg mener at åpningen for nøytern produktinformasjon er et eksempel på modernisering av en lov, men i dette tilfellet mener jeg det er snakk om en utvidelse, ikke en modernisering av loven. Det Høyre tar til orde for, ligner mer på et linjeskift i norsk alkoholpolitikk, for vi vil med en sårn endring gå fra et lovverk der alkoholinformasjon man ikke kan unngå, skal være forbudt, til et lovverk der alkoholinformasjon kan dukke opp om man vil eller ei. Det er ikke modernisering, det er en endring av norsk alkoholpolitikk vi ikke ønsker.

Når det gjelder det å kunne ha tilstedeværelse og informere om produksjon og prosesser, mener jeg det er en litt annen side av saken, og at det vil kunne være innenfor det som tillates, men det er noe annet enn nøytern produktinformasjon.

Jeg er positiv til at vi skal legge til rette for at det skal kunne produseres alkoholprodukter i Norge. Det er en god ting at smak, historie og kultur rundt produktene får mer fokus enn hvor mange enheter som skal inntas, men vi må også passe på at vi verner om den alkoholpolitikken som har gjort at vi i Norge har et relativt sunt forhold til alkohol. Derfor er det umulig å stemme for disse forslagene i dag.

Presidenten [12:22:08]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 5.

Sak nr. 6 [12:22:12]

Næringsministerens handelspolitiske redegjørelse

Statsråd Jan Christian Vestre [12:22:29]: Dette er en historisk dag. For første gang på nesten 30 år legger regjeringen fram en redegjørelse om handelspolitikk for Stortinget. Jeg vet at mange har ventet på denne dagen, og jeg vet at det har vært et ønske om mer debatt om handelspolitikk. Det er derfor med stor glede jeg får bidra til dette gjennom denne redegjørelsen og ikke minst debatten i neste uke, som jeg virkelig ser jeg fram til.

Norge er helt avhengig av handel. Vi er en mellomstor, åpen økonomi som selger mye av det vi produserer, til utlandet og importerer veldig mye av det vi selv trenger. Vi er tett integrert i den globale økonomien gjennom verdikjeder der norske leverandører leverer varer og tjenester som vi er gode på å produsere, og der norske selskaper, konsumenter og det offentlige kjøper inn varer og tjenester fra andre.

I 2022 la eksporten grunnlaget for hele 610 000 arbeidsplasser. Dette tilsvarer over 20 pst. – eller én av fem norske arbeidsplasser. Eksporten understøtter i tillegg sysselsetting i hele landet, både i eksportnæringene selv og hos deres leverandører og underleverandører.

Norge har en åpen økonomi. Det kan vi se i form av både kapital- og arbeidsmarkedet. Norske selskaper hadde i 2021 i overkant av 4 000 norske datterselskaper i utlandet, og disse sysselsatte nesten 300 000 personer. Og motsatt: Utenlandske datterselskaper i Norge sysselsatte 350 000 personer. Vi skal heller ikke glemme at importen har bidratt stort til velstandsveksten vi har hatt i Norge. Import skaper bedre utvalg, økt konkurranse og lavere priser for oss alle.

Norge er blant landene i verden som har lavest toll på industrivarer. OECD rangerer alle land etter hvor gode de er til å legge til rette for handel. Norge har beveget seg oppover denne listen de siste årene, og vi er nå fjerde best i verden på dette. Det er noe å ta med seg.

Internasjonal handel har med andre ord tjent oss svært godt. Uten handel og det enorme bidraget som eksport fra petroleumsnæringen utgjør, ville den enorme velstandsutviklingen vi har vært vitne til i Norge de siste tiårene, ikke vært mulig. Selv om vi skal gjennom et betydelig grønt skifte – og det haster – forventes det at olje- og gasssektoren vil være stabil også framover.

Internasjonal handel har vært og er helt avgjørende for bredden i norsk verdiskaping. På samme måte har internasjonal handel dannet grunnlaget for økonomisk og sosial utvikling også i fattige land. Ifølge Verdensbanken har veksten i handel de siste tiårene bidratt til å løfte en milliard mennesker ut av fattigdom. Det viser at internasjonal handel og samarbeid er viktig for å oppnå en bærekraftig utvikling.

Men vi har fremdeles en veldig lang vei å gå. Verdensbanken anslår at om lag 700 millioner mennesker lever i ekstrem fattigdom, 260 millioner barn mangler noe så grunnleggende som undervisning, og én av tre mennesker har ikke tilgang på rent vann, til tross for at det er nok rikdom i verden.

Norges innsats for å støtte opp om bærekraftig jobbskaping, næringsutvikling og handel i utviklingsland skal bidra til å bygge opp under FNs bærekraftsmål. Det er verdens felles arbeidsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe forskjeller og stoppe klimaendringene innen 2030. FNs bærekraftsmål 8 handler om å «fremme varig, inkluderende og bærekraftig økonomisk vekst» – anstendig arbeid til alle. utfordringene som ikke minst de minst utviklede landene og andre sårbare utviklingsland står overfor, har særlig prioritet i dette arbeidet. Norge arbeider derfor for at utviklingslandene skal bli bedre integrert og dra nytte av det internasjonale handelssystemet. Det skal tjene også dem. Vi legger vekt på å styrke lokal produksjon og lokale verdikjeder, særlig innenfor mat og legemidler, og slik skape både tiltrenge arbeidsplasser, økonomisk vekst og bedre forsyningsikkerhet i alle deler av verden. Det handler om en mer rettferdig globalisering.

For å nå FNs bærekraftsmål trengs det nye og sterke partnerskap. Vi, myndighetene, skal jobbe sammen med våre handelspartnere, venner, næringslivet og sivilsamfunnet, ikke minst alle de flotte organisasjonene vi har, for å sikre at internasjonal handel bidrar til nettopp en mer bærekraftig og rettferdig utvikling.

Det at Norge er avhengig av handel, gjør at vi må ha en aktiv handelspolitikk. Norge er en sterk forsvarer av et regelbasert handelssamarbeid. Verdens handelsorganisasjon, EØS-avtalen og våre stadig flere frihandelsavtaler er pilarer i norsk utenriks- og handelspolitikk. Uten slike rettslige rammeverk gjelder den sterkeste rett. Det tjener ikke Norge.

WTO-avtalene er selve grunnplanken for det regelbaserte handelssamarbeidet. EØS-avtalen gir oss tilgang til vårt viktigste marked på tilnærmet like vilkår som EU-land. Og våre bilaterale handelsavtaler med mer enn 40 land øker markedsadgangen og norske bedrifters konkurransevne internasjonalt. I tillegg kommer våre nye industripartnerskap, som også bidrar til å fremme norsk næringsliv, styrke samarbeidet med våre nærmeste handelspartnere og bidra til verdiskaping og investeringer i norsk økonomi. Det handler om å ta det grønne skiftet fra ord til handling.

Som Stortinget er kjent med, er ansvarsområdene i handelspolitikken delt mellom ulike departementer, først og fremst mellom utenriksministeren, som har ansvaret for det multilaterale, og meg selv, som har ansvaret for det bilaterale handelssamarbeidet. I tillegg har samtlige departementer interesser som blir berørt av handelspolitikken, eller som Gro sa: «Alt henger sammen med alt.» Derfor er det viktig at vi jobber helhetlig og sammenhengende.

Som vi alle vet, lever vi i en svært turbulent tid. Vi har de siste årene vært vitne til en verdensomspennende pandemi, Russlands fullskala invasjon av Ukraina, at forholdet mellom Vesten og Kina i økende grad preges av konkurranse og rivalisering, og nå på nytt voldelig konflikt i Midtøsten med forferdelige bilder vi alle har sett. Følelsen av at vi ikke lenger kan ta ting for gitt, har ført til at vi ser verdenen rundt oss på en ny måte.

Ja, vi er blitt mer bevisst våre sårbarheter. Trusler kommer nå fra ulike kanter, slik som pandemien og krigen i Ukraina. Vi ser også at autoritære stater i større grad utnytter økonomiske interesser som et politisk pressmiddel, slik som Russland under energikrisen i Europa eller som Litauen har opplevd i forholdet til Kina.

Selv om sikkerhetsaspektene blir mer framtrødende, er de økonomiske insentivene for handel fremdeles til stede og fortsatt svært viktige. Handel er en vesentlig driver for økonomisk utvikling og velstand gjennom økt konkurranse over landegrensene og utnyttelse av komparative fortrinn. Men den politiske konteksten er altså

endret, og rivalisering mellom stormaktene, sammen med sikkerhetspolitikk og klima, setter nå sitt tydelige preg både på handelen og ikke minst på handelspolitikken. Dette kommer etter en lang periode der globaliseringen skjøt fart etter den kalde krigen, understøttet av økt økonomisk åpenhet og tro på frie markeder.

Også i tall for global handel merkes nå økt usikkerhet. WTO har nedjustert vekstutsiktene, samtidig som tallene indikerer en sterkere regionalisering av handelen. Selv om handelen mellom USA og Kina var rekordhøy i fjor, ser vi i år en markant nedgang. Det skal vi også ta inn over oss.

Økt regionalisering vil kunne gi negative effekter for norsk næringsliv. Norge har bl.a. verdens tiende største handelsflåte, og norsk rederinæring er sterkt eksponert mot globale handelsstrømmer, med en eksportandel på over 60 pst. Samtidig er det slik at over 80 pst. av verdens varer fraktes sjøveien, og norsk skipsfart er dermed viktig for å sikre en effektiv handelsflyt.

Selv om det aller meste av verdenshandelen flyter som før, ser vi også tydelige tendenser til proteksjonisme og en økning i antall handelshindre. Vi ser også at tiltak som er begrunnet med å gjøre økonomien og våre samfunn mindre sårbare eller å bidra til grønn omstilling, kan ha elementer av proteksjonistisk karakter.

Vi ser altså at pendelen, etter 30 år med åpne markeder og økt handel, er i ferd med å svinge igjen. Vi kan risikere at verdensøkonomien fragmenteres, noe som vil føre til at vi mister mange av de fordelene økt handel og globalisering har gitt oss. Utfordringen blir derfor, for Norge som for andre land, å finne den rette balansen i å bevare åpne og regelbaserte markeder samtidig som sikkerheten ivaretas og sårbarhetene reduseres.

Landbruket har en spesiell stilling i internasjonal handel. Landbruket er en næring som har spesielle beskyttelsesbehov ut fra hensynet til bl.a. hvert enkelt lands matsikkerhet, noe som også er en viktig begrunnelse for vår landbrukspolitikk og for importvernet. Dette er ikke noen særnorsk politikk, men noe vi har til felles med et stort antall land, herunder også EU.

Som vi så ofte diskuterer i denne sal – verden skal gjennom en grønn omstilling, der hele økonomien skal dekarboniseres. Det er den største omstillingen i vår historie. Vi skal simpelthen omstille hele energisystemet til å bli utslippsfritt – i global skala – og vi har kun noen få år på oss for å lykkes med det. Å si at dette blir vår tids største oppgave ville nesten være en underdrivelse.

Norsk næringsliv har gode forutsetninger for å bidra i den grønne og digitale omstillingen. Vi skal gjøre vår del av arbeidet for å legge til rette for at selskaper kan utnytte de mulighetene som kommer med dette skiftet.

For å gjennomføre skiftet er vi avhengig av internasjonal handel og samarbeid på tvers av landegrensener.

Det er viktig for norske bedrifter at de har likest mulig tilgang til internasjonale markeder som konkurrentene har. Vi ser at land velger ulik tilnærming til reduksjon av klimagassutslipp. I Europa har en satset på prising av karbonutslipp, og EU har innført en karbongrensejusteringsmekanisme, CBAM, for å unngå karbonlekkasje og for å bidra til å stimulere andre land til å redusere sine utslipp. USA og Kina har på den annen side valgt å subsidiere utslippsfri teknologi i stor skala.

Det er foreløpig ingen felles, global tilnærming til hvordan handelspolitikken skal være et virkemiddel i klimapolitikken. Arbeidet med disse spørsmålene blir en viktig oppgave for Norge framover, og la oss ha som ambisjon at Norge skal lede an i dette arbeidet.

Grønn og digital omstilling har også geopolitiske dimensjoner. Kina er, som vi vet, dominerende i den globale produksjonen av grønne teknologier, slik som solcellepaneler og vindkraftturbiner. I tillegg står Kina for over 70 pst. av global produksjon av kritiske mineraler, som kobolt, litium, grafitt og sjeldne jordarter. Slike mineraler kalles nettopp kritiske fordi de er essensielle for grønne teknologier og forsvarsteknologi.

Ønsket om ikke å være for avhengig av ett land – og spesielt av Kina – gjør at Norge, så vel som både USA og EU, forsøker å redusere sine avhengigheter. Norge skal samarbeide med Kina for å ivareta norske interesser og samarbeide med landet langs en nordisk-europeisk linje. Dette innebærer at Norge ikke skal frakoble seg Kina, men arbeide for å redusere eventuell risiko og sårbarhet i nært samarbeid med nærstående land og EU. Hensynet til vår nasjonale sikkerhet skal være en integrert del av vurderingene i alle våre berøringsflater med Kina.

Endringene som det pekes på her, slår helt konkret ut i den norske handelspolitikken og i handelspolitikken til våre viktigste handelspartnere, både EU, Storbritannia og USA. De som følger med på EUs handelspolitikk, kan observere at EUs syn på disse spørsmålene har forandret seg mye på bare få år. EUs handelspolitikk har utviklet seg i stadig mer strategisk retning, og EUs handelsstrategi fra 2021 heter da også Åpen, strategisk autonomi.

EU søker å fremme likere konkurransevilkår globalt. De har innført en rekke handelspolitiske instrumenter for å beskytte det indre marked, slik som investeringskontroll, en forordning om utenlandske subsidier og en forordning for å motvirke lands bruk av økonomisk press for å oppnå politiske mål.

I USA ser vi at handelspolitikken er mer preget av at sikkerhetspolitiske hensyn blir mer framtrødende, og det er mindre oppmerksomhet om frihandel. I fjor lanserte USA sitt klimapolitiske flaggskip, Inflation Reduction Act. Det er positivt at USA har vedtatt en ambisiøs klimapolitikk. Ja, endelig, vil noen av oss si. Dessverre

inneholder IRA også diskriminerende krav som rammer USAs handelspartnere, også Norge. Vi mener slike krav er et brudd med USAs WTO-forpliktelser.

Selv om handelspolitikken i EU og USA på mange måter går i samme retning, ser vi et grunnleggende skille i deres syn på WTO. Der EU, akkurat som Norge, vil opprettholde og hegne om det multilaterale handelssystemet, er USA langt mindre opptatt av WTO. EU og USA samarbeider likevel bilateralt på en rekke områder, bl.a. i det relativt nyopprettede Trade and Technology Council. Samarbeidet mellom EU og USA kan resultere i etableringen av handelsregelverk som påvirker Norge og norsk næringsliv. Ett eksempel er de pågående diskusjonene om etablering av en avtale om bærekraftig stål og aluminium.

Selv om det globale handelspolitiske landskapet definitivt er i endring, forblir Norges handelspolitiske kompass det samme. Når det regelbaserte handelssystemet blir utfordret, skal, vil og kan Norge være blant systemets fremste forsvarere. Og det er vi – dette fordi Norge har en grunnleggende nasjonal interesse av en global rettsorden, også på det handelspolitiske området. Det er også viktig for sikkerheten vår.

Det globale handelsregelverket forankret i WTO er en del av en internasjonal rettsorden som har tjent alle land vel, ikke minst Norge. Derfor engasjerer vi oss tungt i arbeidet for å styrke nettopp det globale, regelbaserte handelssystemet gjennom fornuftige og helt nødvendige reformer i WTO. Vi trenger et velfungerende og effektivt WTO som beskyttes mot proteksjonisme og en verden der makt blir rett. Gjenopprettelsen av et fullt fungerende system for tvisteløsning i WTO er vår viktigste prioritet i den sammenheng.

En annen viktig prioritet, og la det ikke være noen tvil om ambisjonsnivået, er å løfte klima- og miljøutfordringene inn i WTO. Globale handelsavtaler skal bidra til å legge til rette for omstillingen til en karbonnøytral og rettferdig, solidarisk verdensøkonomi.

Vi må søke måter å beskytte samfunnets sårbarheter mot trusler på uten at dette kan bli et vikarierende argument for mer proteksjonisme. Proteksjonisme rammer nemlig oss alle i det lange løp. Tiltak som stenger andre ute fra eget marked, er under visse forutsetninger legitime. Men om slike tiltak brer seg og stadig flere land faller for den proteksjonistiske fristelsen, vil de negative konsekvensene bli store. De som rammes hardest, er de aller fattigste landene – de som ikke har et kjøpekraftig hjemmemarked og en velfungerende økonomi i utgangspunktet. Ulikhetene i verden vil forsterkes. Det bør Norge søke å bidra til å motvirke. Når vi holder fast ved vår handelspolitiske kompasskurs, er det fordi det er fornuftig, kunnskapsbasert politikk for Norge og for verden.

Norge er tett koblet til EU gjennom EØS-avtalen. EØS-avtalen er vår mest omfattende handelsavtale. Den legger rammeverket for den økonomiske samhandelen mellom Norge, EU, Island og Liechtenstein. Nesten 70 pst. av norsk eksport går til EU-landene. EØS-avtalen legger også viktige rammer for næringspolitikken og miljø- og klimapolitikken. EØS-avtalen gjør Norge til en del av EUs indre marked. Felles regler for fri flyt av varer, tjenester, kapital, investeringer og personer, sammen med felles regler for offentlig støtte og konkurranse, er kjernen i avtalen.

EØS-avtalen gir næringslivet forutsigbare rammevilkår i EØS-området og sørger for at norske bedrifter konkurrerer på like vilkår som sine europeiske motparter. Avtalen forplikter Norge og de to andre EFTA/EØS-statene, Island og Liechtenstein, til fortløpende å ta inn relevant EU-regelverk i nasjonal rett. Det gjør at regler framforhandlet mellom EUs 27 medlemsland også blir våre regler. Dette betyr igjen at en norsk bedrift som ønsker å drive forretninger i et EU-land, kan forholde seg til de samme reglene om f.eks. produktkrav, mattrygghet og offentlige anskaffelser som den forholder seg til her hjemme. EØS-avtalen er dynamisk og utvikler seg i takt med utviklingen i EUs regelverk for det indre marked.

EØS-avtalen gir også bedrifter og borgere muligheten til å prøve myndighetenes overholdelse av forpliktelsene i avtalen for nasjonale domstoler i 30 land og gjennom ESA eller Kommisjonen. Disse instansene kan bringe saker inn for EFTA-domstolen eller EU-domstolen. I tillegg deltar Norge gjennom EØS-avtalen i perioden 2021–2027 i elleve programmer som retter seg mot bl.a. bedrifter, forskning og innovasjon, forbrukere, utdanning, romvirksomhet, forsvar, digitalisering og helse. Dette bidrar også til norske bedrifters konkurranseevne.

EU har de siste årene lagd svært mye regelverk som skal bidra til den grønne omstillingen, og som også skal styrke europeisk produksjonskapasitet innenfor strategisk viktige sektorer og sikre tilgang på strategiske råvarer.

Norge har bedrifter, kunnskapsmiljøer og råmaterier som vil kunne spille en avgjørende rolle i det grønne skiftet. Det er ofte i Norges interesse at klima- og miljøkrav er forankret og harmonisert i felleseuropeiske regelverk. Det er viktig å aktivt formidle norske synspunkter ved utformingen av slikt regelverk for å ivareta våre interesser. Regjeringen er også opptatt av at norsk industri og andre aktører skal få de samme mulighetene som EU-bedrifter i de nye grønne markedene som inngår i omstillingen i Europa.

Grensene mellom det indre marked, der Norge er med gjennom EØS-avtalen, og EUs handelspolitikk,

som ligger utenfor EØS-avtalen, er blitt mindre tydelige. Å legge til rette for trygge europeiske verdikjeder har blitt viktig for EU. Når strategisk autonomi omsettes til ny politikk i EU, er det ikke alltid like opplagt om Norge oppfattes som å høre til på innsiden eller utsiden. Dette gjør det særlig viktig å arbeide aktivt for å sikre norske interesser.

En del av EUs initiativer faller utenfor regelverk og programmer som Norge er en del av. EUs Important Projects of Common European Interest, de såkalte IPCEI-ene, er eksempler på slike initiativer, som vi følger med på som en del av regjeringens aktive europapolitikk. IPCEI åpner for at nasjonale myndigheter kan gi økt støtte til prosjekter av allmenneuropeisk interesse. Det er ingenting i veien for at Norge kan delta i IPCEI og gi statsstøtte så lenge prosjektene er godkjent og inngår i et felles IPCEI med land i EU.

Vi må være årvåkne dersom vi skal være ute i tide og få sikret konkurransekraften til norske aktører. Dette har vi klart med f.eks. hydrogen, men vi fikk det ikke til i de første IPCEI-initiativene for batterier. Et annet eksempel er Secure Connectivity. Som regjeringen har understreket flere ganger, ønsker Norge å delta i dette programmet, EUs program for sikker satellittbasert kommunikasjon. Programmet vil bl.a. utvikle kommunikasjonssystemer som kan brukes i krisehåndtering og for å styrke samfunnssikkerheten.

Norsk deltakelse vil være viktig for det operative samarbeidet med EU, våre naboland og andre europeiske land på områder som er viktige for vår sikkerhet. Deltakelse vil også være viktig for norsk romindustri og norsk forsvarsindustri. Arbeidet med å få på plass den nødvendige tilknytningsavtalen er i gang, og det gleder meg stort at EU er positiv til norsk deltakelse.

Et annet viktig tema er norsk sjømatnæring. Det er Norges største eksportnæring etter olje og gass. EU er vårt desidert største marked, med 55 pst. av sjømat-eksporten. EUs forbrukere ønsker seg trygg og sunn norsk fisk. Samtidig bidrar norsk sjømat til betydelig økonomisk aktivitet og sysselsetting i EU. Handel med sjømat er ikke en del av EØS-avtalens hoveddel, og norsk sjømat har ikke frihandel til EU. Norsk sjømatproduksjon gir både forsyningsikkerhet, mer autonomi og robusthet i Europa. Norge er EUs største leverandør av sjømat, og det er svært uheldig at norsk sjømat møter et mer komplekst tollregime i EU enn hva andre frihandelspartnere gjør. For laks, som er Norges viktigste sjømateksport til EU, har Norge nytt godt av at USA fikk gjennomslag i GATT, forløperen til WTO, for at EUs toll på laks kun er 2 pst.

EØS-avtalens felles regler for mattrygghet er også svært viktige for sjømateksporten. Det er ingen veterinær grensekontroll for handel med matvarer i det indre

marked. I forhandlingene med EU om EØS-midlene er de parallelle forhandlingene om markedsadgang for norsk sjømat en viktig prioritet for regjeringen.

Til andre land enn i EU er frihandelsavtalene, FTA-ene, viktige redskaper for å fremme norsk eksport, både for sjømat og for alle våre andre fantastiske vekstnæringer. Jeg skal innlede med noen tall. Fiskeeksporten fra Norge til Sør-Korea har økt med 1 600 pst. siden avtalen trådte i kraft i 2006, fra 255 mill. kr i 2006 – hold deg fast, president! – til 4,5 mrd. kr i 2022. I 2021 var tollbesparelsene ved eksport til Canada og Sør-Korea på mer enn 1,3 mrd. kr, takket være nettopp frihandelsavtalene med disse landene.

I dag dekkes store deler av norsk vare- og tjenesteeksport av frihandelsavtaler. Legger man sammen eksporten til EU, Storbritannia, EFTA og andre inngåtte frihandelsavtaler, er godt over 80 pst. av norsk eksport dekket av frihandelsavtaler. Å redusere handelshindringer og bidra til økt samarbeid gjennom frihandelsavtaler er viktig for at norsk næringsliv skal være konkurransedyktig og vekstkraftig i våre eksportmarkeder. Redusert toll, eller aller helst null toll, for varer og ikke-diskriminerende vilkår for tjenester, investeringer og offentlige anskaffelser, setter norske bedrifter i stand til å hevde seg internasjonalt og delta i verdensmesterskapet. Dette øker igjen eksporten, og det gir også økt forutsigbarhet for importen.

En svensk studie fra Kommerskollegium fastslo at frihandelsavtaler øker handelen med mellom 50 pst. og 170 pst. etter ti år. Jo mer omfattende avtalene er, jo større økning i varehandelen. Å inngå frihandelsavtaler er derfor god og fornuftig handelspolitikk.

Arbeidet med å forhandle frihandelsavtaler startet for mer enn 30 år siden. Fra begynnelsen var det et viktig mål å sørge for likebehandling av norske eksportører med konkurrenter fra EU. Denne målsettingen har siden blitt utvidet til å inkludere også konkurrenter fra andre land. For eksempel satte EFTA i gang forhandlinger med Sør-Korea etter at Chile hadde inngått en avtale med landet. Det var viktig for å sikre gode vilkår for eksport av norsk fisk og sjømat. Det fikk man også til gjennom avtalen.

Frihandelsavtalene blir med få unntak forhandlet gjennom EFTA. Per i dag har EFTA 29 frihandelsavtaler som dekker 40 land og territorier utenfor EU. Vi er for tiden inne i en veldig aktiv fase i forhandlinger om nye avtaler og oppdatering av eldre avtaler. Dette er en prioritet for regjeringen.

Frihandelsavtaler dreier seg i stor grad om å skape bedre konkurransevilkår for norsk næringsliv. Det handler også om å ha muligheten til å spre norsk teknologi og norske løsninger i møte med FNs bærekraftsmål.

Selv om Norge i hovedsak ikke har toll på industrivarer, har mange andre land toll. I land som Brasil og India møter ofte norske industrivarer og sjømat høy toll. Også for tjenester og investeringer forskjellsbehandler Norge i liten grad utenlandske bedrifter. Mange andre land har ordninger som gir deres egne nasjonale investorer særfordeler til å eie eller drive virksomhet. For oss i Norge er det viktig, nødvendig og naturlig at frihandelsavtalene støtter opp under menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter, miljø og klima. Avtalene skal bidra til å fremme grønn utvikling og støtte opp om Norges klima- og miljømål. Her styrker vi ambisjonsnivået.

I våre frihandelsavtaler påtar partene seg forpliktelse om å etablere et høyt beskyttelsesnivå for miljø og arbeidstakerrettigheter, og å arbeide for å heve beskyttelsesnivået ytterligere. Dette bidrar også til å skape like konkurransevilkår mellom landene. Vi må unngå at land skaffer seg konkurransefordeler gjennom lavere miljøkrav og dårlige vilkår for arbeidstakere eller ved å utnytte mennesker og natur. En annen og mer rettferdig globalisering er mulig.

Forutsigbare handelsvilkår som frihandelsavtalene er med på å styrke vår økonomiske sikkerhet. De begrenser muligheten for våre partnerland til å ilegge vilkårlige begrensninger på import og eksport. Et annet eksempel er at de fleste frihandelsavtalene Norge har inngått, forbyr bruk av eksporttoll. Dette bidrar til å sikre tilgjengelighet av viktige varer. I en ny rapport som Oslo Economics utarbeidet på oppdrag fra Nærings- og fiskeridepartementet, understrekes det også at handelsavtaler er viktige for forsyningsikkerheten. Det gir en tilleggsverdi som særlig i dagens globale situasjon og med alle de utfordringene vi møter, er viktig for Norge.

Norge er for tiden i forhandlinger om omfattende frihandelsavtaler med store markeder i vekst, som India, Mercosur-landene, Malaysia, Thailand og Vietnam. Hvis vi kommer i mål, og når vi kommer i mål, vil disse frihandelsavtalene kunne gi betydelig økte eksportinntekter for Norge og også bidra positivt til grønn utvikling i våre samarbeidende land. For flere av disse, særlig India, Malaysia og Vietnam, har forhandlinger pågått i en årrekke. Det er ulike årsaker til at forhandlingene trekker ut i tid. Ofte skyldes det at det kan ta tid og være krevende å få tilstrekkelig gjennomslag for våre posisjoner. Kuttet tollene nok for maskiner, kunstgjødsel, metaller og sjømat? Ivaretas norske skipsfartsinteresser om ikke-diskriminerende adgang til internasjonal frakt? Og sikres grunnleggende og viktige standarder, klima- og miljøhensyn og arbeidstakerrettigheter på en tilstrekkelig og god nok måte for det vi kan være stolte av i Norge?

Dette er eksempler på spørsmål vi må ha svar på innen avtaler kan undertegnes. I tillegg kan regjeringsskifter og endrede politiske prioriteringer hos motpar-

ten spille inn. Det er derfor viktig at vi har politisk trykk på å sikre tilstrekkelig framgang i flere av forhandlingsprosessene når muligheten er til stede. Her spiller Stortinget en viktig rolle i å fremme norske interesser, bl.a. gjennom sin reiseaktivitet og gjennom sine nettverk og samarbeidspartnere.

Jeg har snakket om våre offensive interesser, men vi har også defensive interesser som må ivaretas i våre forhandlinger. Regjeringen har satt ambisiøse mål for norsk landbruk. Et solid importvern er en forutsetning for å nå de landbrukspolitiske målsettingene vi har om økt selvforsyning, bedre inntektsmuligheter og landbruk over hele landet. Dette skal bl.a. sikres gjennom at importvernet for sensitive norske jordbruksprodukter ivaretas når det inngås nye handelsavtaler.

Samtidig er vi svært avhengig av import av mat- og fôrvarer. Landbruksvarer utgjør i dag omtrent 10 pst. av den totale vareimporten til Norge. Handelen i landbruksvarer er ikke bare viktig for vår matforsyning, men også for eksportrettede næringer her hjemme, f.eks. havbruksnæringen. Det må derfor brukes tid og kløkt for å finne gode løsninger når det gjelder markedsadgang for forhandlingsmotpartens landbruksvarer til Norge. Dette skal skje innenfor rammene av norsk landbrukspolitikk og i tråd med de føringer som til enhver tid legges av Stortinget. Historisk har vi lyktes i å balansere disse interessene ved inngåelse av EFTAs frihandelsavtaler.

I tillegg til å inngå nye avtaler og videreutvikle eksisterende avtaler, f.eks. til å omfatte e-handel og å legge til rette for små og mellomstore selskaper, har vi gjennom EFTA de siste årene lagt ned betydelige ressurser i å gjennomgå og analysere hvordan frihandelsavtalene faktisk fungerer for varehandelen. I Norge fulgte vi dette opp i år ved å gjennomføre en spørreundersøkelse blant eksportbedriftene om bruken av frihandelsavtalene. Studien ble utført av Kantar på oppdrag fra Nærings- og fiskeridepartementet. Resultatene viser at frihandelsavtalene er svært viktige for mange bedrifter, og at null eller lav toll ofte er avgjørende for å kunne eksportere. Godt over halvparten av norske bedrifter oppgir at lave tollsatser eller null toll er utslagsgivende for deres eksport.

Det er positivt at én av tre bedrifter sier at nye kundeforhold har blitt etablert som en direkte følge av en frihandelsavtale. For små- og mellomstore bedrifter, som utgjør den store majoriteten av vårt fantastiske og mangfoldige næringsliv, var tallet enda høyere. Samtidig kom det fram at én av fire bedrifter sier at mangel på kompetanse er en av årsakene til at de ikke alltid bruker frihandelsavtalene. Og mindre enn halvparten av bedriftene som svarte, er enig i at Norges frihandelsavtaler er enkle å bruke. Sammen med Tolletaten vurderer vi nå

hvordan vi kan hjelpe bedriftene til å bli flinkere til å bruke frihandelsavtalene.

Endringer i det globale handelsbildet med økte geopolitiske spenninger kan gi inntrykk av at frihandelsavtaler er blitt mindre viktige. La meg være helt tydelig: Det stemmer ikke. Frihandelsavtaler med viktige markeder er faktisk blitt enda viktigere de siste årene. De gir en åpen og forutsigbar internasjonal handel, som Norge altså er helt avhengig av.

Vi skal likevel ikke være naive i vår tilnærming til frihandel og alle mulighetene det bys på der ute. For stor avhengighet av land vi ikke har et tett og nært forhold til, kan skape sårbarheter i verdikjeder. I ytterste konsekvens kan vi bli presset gjennom økonomiske tiltak fra andre stater som er villige til å bruke sin posisjon i handelen med oss for å oppnå sine politiske mål. Dette har skjedd med Norge og andre land før, og med dagens sikkerhetspolitiske utfordringer øker sannsynligheten for slike trusler. Det er derfor viktig at vi har oversikt over mulige sårbarheter i våre egne verdikjeder. I den forbindelse har vi nylig fått kartlagt sårbarheter i verdikjeden for matvarer. Heldigvis har vi mange muligheter til erstatningsvarer i denne sektoren. Nasjonal matproduksjon er også en viktig forutsetning for den nasjonale beredskapen.

En ustabil verden har gjort at egen produksjon av matvarer nå vektlegges sterkere i utformingen av landbrukspolitikken i mange land. Det viktigste tiltaket for å opprettholde forsyningskjedene i kriser, for alle varer, også utenom matvarer, er imidlertid at vi har gode relasjoner til våre viktigste handelspartnere.

Norge er en åpen økonomi med få begrensinger for utenlandske investeringer og næringslivssamarbeid. Tilførsel av kapital og kunnskap fra utlandet er en drivkraft i vårt næringsliv, men vi må ta inn over oss de endrede sikkerhetspolitiske realitetene. Investeringer kan brukes som virkemiddel for å få innflytelse over kritisk infrastruktur og gi utenlandske aktører tilgang til teknologi og ressurser som er av stor strategisk betydning for Norge.

Mange land, inkludert våre nordiske naboer, har de siste årene lagd og videreutviklet regelverk for å fange opp, vurdere og eventuelt gripe inn i potensielt sikkerhetstruende investeringer. Dette er et eksempel på et politikkområde hvor handel og sikkerhet ses i sammenheng.

I Norge gir sikkerhetsloven oss mulighet til å kontrollere eierskapet i foretak som er underlagt loven. Fra 1. juli i år trådte det i kraft endringer i sikkerhetsloven knyttet til eierskapskontroll og lovens virkeområde, noe som skal bidra til å styrke kontrollen med oppkjøp som kan være i strid med våre nasjonale sikkerhetsinteresser.

Regjeringen oppnevnte i oktober 2022 et utvalg som skal utrede behovet for investeringskontroll i foretak som ikke er underlagt sikkerhetsloven. Utvalget skal levere en NOU i starten av desember i år. De aller fleste foretak i Norge er ikke underlagt sikkerhetsloven og skal heller ikke være det. Noen av disse kan likevel ha en betydning for våre nasjonale sikkerhetsinteresser. Derfor er dette et viktig arbeid som regjeringen vil prioritere å følge opp. Regjeringen vil samtidig følge nøye med på utviklingen av dette politikkområdet internasjonalt, særlig i EU og USA.

Det ligger store muligheter for norsk næringsliv i det grønne skiftet. For å hjelpe næringslivet gjennom denne omstillingen lanserte regjeringen i fjor et veikart for et grønt industriløft. Det satses nå på hydrogen, havvind, batterier, CO₂-håndtering, prosessindustri, maritim industri, skog- og trenæringen og øvrig bioøkonomi. Det er private initiativer, privat kapital og det private næringslivet som leder an.

Jeg vil kort kommentere noen av disse næringene spesielt.

For det første har Norge gode forutsetninger for å bli en sentral aktør i utviklingen av en mer bærekraftig batteriindustri, og her har Norge, sammen med Sverige og Finland, aktører til stede i alle deler av verdikjeden. Derfor har regjeringen lagt fram Norges batteristrategi med tiltak som supplerer veikartet for grønt industriløft.

For det andre skal Norge bli en ledende nasjon innenfor havvind. Norge har mange konkurransefortrinn på dette området, inkludert en verdensledende leverandørindustri med 50 års erfaring fra petroleumsnæringen. Vi har verdens beste offshoreingeniører og -fagarbeidere som nå står klar til å ta steget inn i fornybar næringene.

For det tredje er Norge også godt posisjonert for å delta i verdikjedene for hydrogen produsert med lave eller ingen utslipp – enten med fornybar energi, grønne elektroner, eller fra naturgass og fangst og lagring av CO₂ gjennom CCS. Vi har verdensledende forsknings- og teknologimiljøer, og vi har industri med superhøy kompetanse. Ikke minst har vi store fornybare ressurser, og vi produserer naturgass tett på det europeiske markedet. I tillegg har vi lang erfaring med CCS og er i ferd med å realisere stadig nye prosjekter. Jeg vil faktisk si at Norge er i førersetet, og det ser verden.

For å oppnå netto null-utslipp i 2050 er karbonfangst og lagring en helt nødvendig teknologi. FNs klimapanel sier at det ikke er noen muligheter «whatsoever» for å nå 1,5-gradersmålet hvis vi ikke lykkes med CCS. Og Langskip-prosjektet, som startet med en månelandingstale i 2007, av daværende statsminister Jens Stoltenberg, er under bygging. Om to år har vi en fullskala verdikjede for fangst, transport og lagring av

CO₂ i Norge. Ja, månelandingen skjer, og det utvikles nå stadig nye kommersielle CO₂-lagringsprosjekter på norsk sokkel. Vi er forbi teststadiet. CCS er i ferd med å bli en realitet og en enorm industrimulighet for Norge, samtidig som det er teknologi verden er avhengig av for å nå klimamålene.

Arbeidet med grønt industriløft – og jeg skal ikke nevne flere eksempler nå – er en kontinuerlig prosess, og nylig la regjeringen derfor fram et oppdatert veikart, 2.0, der vi gjør opp status. I det oppdaterte veikartet 2.0 tar regjeringen også inn sol og «manufacturing industry» som to nye viktige innsatsområder.

Norsk prosessindustri har gjennom flere tiår effektivisert sine produksjonsprosesser. De har kuttet utslippene med 40 pst. siden 1990 samtidig som verdiskapingen har økt nesten like mye. Det er et bevis på at grønn omstilling er mulig, skaper jobber og kutter utslipp. Flere norske bedrifter er verdensledende i sin bransje på klima- og ressurseffektivitet på grunn av både teknologi, kompetanse, menneskene og fornybar kraft.

Markedet for solkraft er i kraftig vekst og er en del av løsningen på energiomstillingen vi står overfor, både i Norge, i Europa og globalt. Norge har vært en pioner i utviklingen av solindustrien, og vi er godt posisjonert med etablert kompetanse og aktører innenfor kritiske deler av en europeisk solverdikjede. Samtidig ser vi at utfordringene er store, og ikke minst at industrien nå opplever hard konkurranse fra bl.a. Kina i det europeiske markedet. Det er en utfordring vi må løse felleseuropeisk.

Norge er også en betydelig produsent av kritiske råmaterialer som er nødvendige for det grønne og digitale skiftet, og vi er en viktig leverandør av kritiske råvarer til bl.a. EU og USA – viktige venner, partnere, samarbeidsaktører. Regjeringen la derfor fram en mineralstrategi i juni. Gjennom denne mineralstrategien vil vi styrke utviklingen av nye bærekraftige mineralprosjekter i Norge og bidra til mer robuste, bærekraftige og transparente verdikjeder for kritiske råvarer. Målet er å utvikle verdens mest bærekraftige mineralnæring i Norge.

Strategien har fem tiltaksområder: raskere realisering av mineralprosjekter, mineralnæringen skal bli mer bærekraftig og sirkulær, den skal gi tilgang på privat kapital, vi skal være en stabil leverandør av råvarer til de grønne verdikjedene i verden, og vi skal samarbeide.

Internasjonal handel skal ikke skje på bekostning av mennesker, samfunn og miljø. Tvert imot forventer vi at norske selskaper bidrar til å forbedre forhold i globale leverandørkjeder gjennom en ansvarlig forretningsdrift. Dette er kanskje ikke en enkel oppgave, tenker noen. Globale leverandørkjeder er komplekse, det er mange produksjonsledd og grossister og forretningsforbindelser i ulike land. Det kan derfor være krevende for bedrifter å ha full oversikt over forhold i leverandørkjeden.

I noen land, bl.a. Kina, kan det også være utfordrende å innhente informasjon om underleverandører eller forretningsforbindelser.

La meg likevel være helt tydelig: Tvangsarbeid skal ikke forekomme i verdikjeder til norske selskaper. Norsk næringsliv skal bidra til anstendige arbeidsforhold i Norge og i land vi handler med. Ingen kan gjøre alt, men alle kan gjøre noe for å bidra til en mer rettferdig og solidarisk verden.

Jeg er derfor glad for at mange norske selskaper har gode systemer og et engasjement for å identifisere og håndtere negativ påvirkning på mennesker, samfunn og miljø, og enda viktigere – systemer, planer, kultur og holdninger for å øke sitt positive bidrag til mennesker, samfunn og miljø. Ja, det er en klode vi deler, og den bør vi forvalte sammen så godt vi kan.

Regjeringen ønsker derfor å legge til rette for at ansvarlighet blir et konkurransefortrinn, ved å bidra til at det er harmoniserte og ambisiøse standarder knyttet til klima, bærekraft og ansvarlig forretningsdrift internasjonalt, og ved å støtte opp om utviklingen av lovkrav i EU og hos andre handelspartnere.

Norge var et av de første landene i verden til å lovfeste en aktsomhetsplikt for selskaper gjennom åpenhetsloven. Flere land følger etter. Norske myndigheter har også vært aktive i oppdateringen av OECDs retningslinjer for flernasjonale selskaper, som sammen med ILOs kjernekonvensjoner og FNs veiledende prinsipper utgjør de ledende standardene for ansvarlig næringsliv.

Staten er eier i flere selskaper med utstrakt global virksomhet og mange med globale verdikjeder. I eierskapsmeldingen som vi la fram høsten 2022, stiller vi derfor tydeligere forventninger til selskapene enn noen gang tidligere, bl.a. når det gjelder bærekraft, klima og natur. Vi er nå det første og eneste landet som forventer at de statlig eide selskapene skal ha vitenskapsbaserte klimamål, og vi forventer at de statlig eide selskapene skal fremme retten til fri fagorganisering i alle sine leverandørledd.

Regjeringen har allerede iverksatt EUs klassifiseringsystem for bærekraftig økonomisk aktivitet, taksomonien, i norsk rett. Vi vil også legge fram en egen lovproposisjon om EUs nye direktiv for selskapers bærekraftsrapportering. Denne typen rapportering er viktig for at kapital kan kanaliseres til lønnsomme, bærekraftige prosjekter og derfor også bidra til selskapenes omstilling.

Jeg er overbevist om at framtiden vil gi konkurransefortrinn til de foretakene som opptrer ansvarlig, bruker sine ressurser effektivt, tar samfunnsansvar og tenker nytt for å omstille seg. Sammen med næringslivet skal vi utvikle grønne, bærekraftige og rettferdige verdikjeder. Vi skal få fart på det grønne skiftet, og vi skal nå klima-

målene våre. Som jeg sa innledningsvis: Alt henger sammen med alt – også i handelspolitikken.

Trendene jeg har pekt på her i dag, viser at endringstakten i verden er høy. Svekkelsen av det multinasjonale handelssystemet har ført til flere bilaterale og regionale initiativer der Norge ikke er part. Dette gjør at samarbeid med våre nærmeste handelspartnere har blitt enda viktigere. Derfor har vi igangsatt arbeid med industripartnerskap med utvalgte land, herunder EU, Tyskland, USA og Norden. Det er en nyvinning i handelspolitikken.

Vi ser nå også på mulighetene for å inngå et tettere strategisk samarbeid med Storbritannia, Frankrike og Japan. Industripartnerskapene skal bidra til å styrke norsk næringslivs muligheter i det grønne og digitale skiftet, bidra til økt næringslivssamarbeid med viktige markeder og bidra til å bygge opp nye, lønnsomme næringer og integrerte verdikjeder.

Industripartnerskapene tar utgangspunkt i regjeringens grønne industriløft og sektorene som inngår der. Prioriteringene og innsatsområdene i partnerskapene vil variere over tid og utvides til flere markeder, avhengig av hvilke samarbeidsmuligheter som finnes. Handelspolitikken er dynamisk.

Kommisjonspresident von der Leyen og statsminister Støre undertegnet tidligere i år en grønn allianse mellom Norge og EU. Grønn allianse et uttrykk for det nære samarbeidet med EU innenfor energi, klima og natur og industriell transformasjon. Vi har begge ambisiøse mål for klima og grønn omstilling som vi kun vil oppnå dersom vi samarbeider. Norge har mye å tilføre i samarbeidet med EU og EUs medlemsland, særlig innenfor de områdene jeg akkurat har nevnt.

Grønn allianse danner en politisk overbygning for mer konkret samarbeid knyttet til ulike sektorer. For eksempel er vi nå i slutfasen med å signere et industripartnerskap som i første omgang omfatter forpliktende samarbeid knyttet til verdikjeder for råvarer og batterier. Kjernen i partnerskapet er å dele kunnskap om norske batteri- og mineralverdikjeder og å vise hvor integrert norske aktører er i europeiske verdikjeder. Vi har også tilrettelagt for tettere samarbeid gjennom batteri- og mineralstrategiene. Dette har igjen medført at Norge som eneste ikke-EU-medlemsland blir invitert til de årlige ministermøtene i den europeiske batterialliansen. Vi er på ballen.

Partnerskapsarbeidene gir oss en bedre posisjon for å påvirke og for at vi faktisk kan medvirke i utviklingen av europeiske verdikjeder. I tillegg vil den grønne alliansen også kunne favne klimadiplomati i utvidet forstand, som hvordan Norge og EU kan styrke samarbeidet overfor tredjeland og i multilaterale fora. Norsk næringsliv har bidratt til å redusere Europas sårbarheter og styrke

europaisk energisikkerhet gjennom økt eksport av olje og gass, som følge av krigen i Ukraina.

Tyskland er vår største handelspartner i EU. Tyskland er også en av verdens ledende industrinasjoner, med en svært ambisiøs plan for grønn omstilling. Et tettere samarbeid med Tyskland om fornybar energi og grønn industri har derfor vært høyt prioritert av regjeringen og noe også Tyskland har ønsket. Derfor har vi inngått et sterkt norsk-tysk partnerskap om klima, fornybar energi og grønn industri. Det har bl.a. medført en industriledet norsk-tysk mulighetsstudie som har sett på storstilt eksport av hydrogen fra Norge til Tyskland, noe som er viktig for å omstille vår egen energinæring.

USA er åpenbart en av våre viktigste handelspartnere, og det er et sterkt ønske fra både norsk og amerikansk side om å samarbeide mer målrettet og strukturert på områder knyttet til grønn omstilling. Som et ledd i dette inngikk vi nylig en avtale med USAs handelsdepartement om forsterket handelspolitisk dialog for å tilrettelegge for et mer målrettet næringslivssamarbeid som vil bidra til nye verdikjeder, økt eksport, styrket energisikkerhet og globale reduksjoner i klimagassutslippene.

Vi deltar i flere USA-ledede initiativer. Vi var det første landet som ble en del av First Movers Coalition, vi deltar i Mineral Security Partnership, og vi har dialog om kritiske mineraler og råstoffer. Vi jobber for at norske mineraler skal kunne benyttes i amerikanske elbilbatterier som kvalifiserer til støtteordning under Inflation Reduction Act.

Norden er også viktig, og de nordiske statsministrene har en visjon om at Norden skal være den mest bærekraftige og integrerte regionen innen 2030. Det ønsker jeg å bidra til å konkretisere, og derfor har jeg overfor mine nordiske kollegaer tatt initiativ til at vi skal lage et nordisk grønt industripartnerskap, og vi skal jobbe konkret sammen for å utvikle et fullt integrert hjemmemarked for konkurransedyktige grønne løsninger i Norden. Det betyr mye for norsk næringsliv.

Som Stortinget er kjent med, har regjeringen et ambisiøst mål om å øke fastlandseksporten med 50 pst. innen 2030. Derfor har vi lansert en storstilt eksportreform, kalt Hele Norge eksporterer. Det er en satsing der myndighetene, næringslivet og virkemiddelapparatet forener kreftene i et offentlig-privat samarbeid for å gjennomføre offensive eksportframstøt, omstille norsk økonomi og gi oss flere ben å stå på i en verden som etter hvert vil etterspørre vesentlig mindre olje og gass.

Vi har fantastisk gode enkeltspillere i Norge, og vi har konkurransefortrinn som et lag. Det er nettopp å spille på lag som er nøkkelen. Det er det denne satsingen handler om. Derfor har vi opprettet Nasjonalt eksportråd, som foreslår eksportsatsinger som kommer fra næringslivet og partene i arbeidslivet. Dette handler om å

sikre kontrakter og muligheter for norsk næringsliv. Vi har allerede lansert eksportsatsinger på havvind og maritim næring, og de vil følges opp med flere nasjonale strategiske eksportsatsinger.

Næringslivet vårt har både egen kompetanse, ambisjoner og innsikt som har bidratt til at vi sammen styrker eksportarbeidet vårt.

Vi har også vært tydelige på at vi skal styrke Eksportfinansiering Norge, Eksfin, sin rolle i å bidra til nye, store grønne eksportprosjekter. Derfor har vi utvidet Eksportfinansiering Norges mandat og gitt mulighet til å låne ut penger til innenlandske klimaprojekter med stort eksportpotensial. Bare i høst har vi foreslått å styrke de grønne kapitalvirkemidlene med 15 mrd. kr. Det handler om å omstille norsk økonomi, eksportere norsk teknologi og bidra til det gode samarbeidet internasjonalt.

Handelspolitikken favner altså svært bredt, og den viser at det er viktig at vi tenker helhetlig og sammenhengende. Jeg er svært glad og takknemlig for å ha hatt muligheten til å kunne redegjøre for Stortinget om handelspolitikk. Så mener jeg at dette fortjener en enda bredere og større diskusjon. Derfor varsler regjeringen i dag at vi vil legge fram en egen stortingsmelding om grønn globalisering og handel neste år.

Når jeg nå skal avslutte, vil jeg understreke at når Norge skal gjennom en storstilt omstilling for å nå klimamålene, bør vi holde fast på vår handelspolitiske kompasskurs. Historien har vist oss og mange andre at proteksjonisme ikke er i noens interesse i det lange løp – verken for verdenshandelen og verdensøkonomien eller for arbeidsplasser og folks velferd, heller ikke i Norge.

Verden er nå i raskere endring enn noen gang før. Hvordan våre nærmeste handelspartnere og allierte møter disse endringene, vil få konsekvenser for oss. Vi skal legge til rette for høyest mulig velstand og rettferdighet gjennom åpenhet for handel samtidig som vi reduserer risiko som skyldes sårbarheter og avhengigheter.

Vi må være skjerpet. Vi må hele tiden være forberedt på å justere kursen. Vi trenger stadig å diskutere handelspolitikk, og vi må sammen legge til rette for at norsk næringsliv kan bidra i den omstillingen hele verden skal gjennom.

Takk for oppmerksomheten! Jeg ser fram til en god debatt på tirsdag og ikke minst til en videre diskusjon om disse viktige temaene for Norge og for verden.

Nils T. Bjørke hadde her teke over presidentplassen.

Presidenten [13:20:10]: Presidenten vil føreslå at den handelspolitiske utgreiinga til næringsministeren vert ført opp til behandling i eit seinare møte i Stortinget. – Det er vedteke.

Sak nr. 7 [13:20:18]

Interpellasjon frå representanten Alfred Jens Bjørlo til næringsministeren:

«Andre land i Europa har dei siste åra målretta lagt til rette for å sikre privat nasjonalt eigarskap i næringslivet, mellom anna som følgje av ein ny tryggleikspolitisk situasjon. I Noreg har regjeringa gjennom skjerpa særskattar på norsk eigarskap tvert imot gjort det meir gunstig for norske bedrifter å ha utanlandske eigarar, slik at til dømes ingen store ferjereiarlag lenger har norske eigarar.

Kva meiner regjeringa om denne utviklinga, og kva er regjeringa sin plan for å hindre vidare nedbygging av privat norsk eigarskap?»

Alfred Jens Bjørlo (V) [13:21:00]: Eg vil starte med å skru tida ti år tilbake, til 2014. Då var det ein kampanje som heitte «Nei til salg av Norge», som fekk nærare 25 000 medlemmer på Facebook og påverka den dåverande regjeringa, regjeringa Solberg, til ikkje å selje Flytoget. Gallionsfigurane mot det planlagde salet var ingen ringare enn dåverande Arbeidarparti-leiar, noverande statsminister Jonas Gahr Støre, og omtrent kvar einaste Senterparti-politikar ein kunne finne i det ganske land. No, mens Arbeidarpartiet og Senterpartiet styrer landet, blir Noreg like fullt selt bit for bit – bort frå dei lokale, små eigarane og over til internasjonal kapital, som er på veg inn i dei fleste sektorane. At vi får internasjonal kapital inn i landet på mange område, er sjølv sagt bra, og det treng vi. Men vi treng også det varierte, sterke og spreidde private norske eigarskapet, som har vore kjernen i korleis vi har bygd Noreg til alle tider, og som vil bli viktigare enn nokosinne for å bygge det nye Noreg som skal kome etter oljen i åra og tiåra framover.

Då er det heller ikkje mogleg å kome vekk frå at grunnen til at dette utsalet av norsk eigarskap skjer akkurat no, heng direkte saman med at skattebyrda for norske private eigarar av bedrifter i praksis er dubla dei to første åra med Arbeidarparti–Senterparti-regjeringa, som gjer opp statsbudsjettet med SV, samtidig som andre europeiske land går i motsett retning i skattepolitikken. Noreg er f.eks. i dag eitt av berre tre OECD-land som har ein særskatt for nasjonale investorar som investerer i bedrifter i eige land – ein skatt som må betalast heilt uavhengig av om bedrifta tener pengar eller ikkje. Vitnemåla på at dette er alvorleg, kjem frå landet rundt, frå bransje etter bransje.

Ta Per Sævik, som nyleg selde ut Fjord1 til eit utanlandsk investeringsfond. Han seier at den norske formuesskatten gjer at norske eigarar i kapitalintensive industrier har eit stort handikap samanlikna med utanlandske eigarar, og at norske eigarar må ta ut pengar løpande for å beta-

le ein skatt konkurrentane ikkje treng å ta omsyn til. Spør Gerda Fuglerud, frå bedrifta Oleana i Bergen, ein tradisjonell tekstilfabrikk med ei lang og stolt historie. Ho seier at ho gjerne betaler skatt, men at formuesskatten på arbeidande kapital er urettferdig og øydeleggjande. Spør Merete Nygaard, i den nyoppstarta teknologibedrifta Lexolve i Oslo, som prøver å byggje opp eit internasjonalt teknologiselskap med base i Noreg. Når ein driv eit teknologiselskap med internasjonale ambisjonar, begynner det å bli vanskeleg å finne grunnar til å drive det frå Noreg. Å ha formuesskatt på arbeidande kapital er det heilt motsette av å satse meir på gründerskap og vekstbedrifter, som vi politikarar seier at vi vil, uansett kva parti vi kjem frå.

Desse vitnemåla kunne vi fortsetje og fortsetje med. Dei kjem frå heile landet, og dei har auka i styrke dei siste to åra, i veldig mange bransjar – i dei tradisjonelle industriane i Distrikts-Noreg, i dei nye teknologibedriftene i byane og i eit mangfald av næringar.

Dette er bakgrunnen for at eg har ønskt å reise denne interpellasjonsdebatten i dag og få tatt denne debatten med næringsministeren, som eg trur heilt oppriktig ønskjer å få fart på Noreg, heilt oppriktig ønskjer vekst og utvikling i næringslivet, og heilt oppriktig ønskjer at den veksten skal skje både ved at vi er eit attraktivt land for utanlandske investorar, og ved at vi greier å halde på meir kapital og meir lokal satsingsvilje, at vi greier å fortsetje med å byggje bedrifter med lokalt eigarskap, og at norske investorar brukar pengane på å investere i arbeidsplassar og nye bedrifter i Noreg og verken syltar pengane ned i andre ting enn å byggje arbeidsplassar eller i verste fall flytter ut av landet og tek verdiane med seg ut. Dette er vi nøydd til å få ein fornøya debatt om. Vi må også snakke om skatt, og med det som skjer rundt oss, og det som skjer i Noreg akkurat no, må vi også snakke om vi i framtida kan ha høgare særskattar på norsk eigarskap enn på bedrifter eigde av utanlandske eigarar eller av staten.

Difor spør eg: Kva meiner regjeringa om den utviklinga, og kva er regjeringa sin plan for å hindre vidare nedbygging av privat norsk eigarskap?

Statsråd Jan Christian Vestre [13:26:11]: Takk for anledningen til å prate om temaer som er viktige for meg som næringsminister. La meg starte litt overordnet.

Det går nå veldig godt i store deler av norsk økonomi. Verdiskapingen er høy. I 2022 ble det investert over 450 mrd. kr i norske fastlandsnæringer, dvs. når vi ser bort fra olje og gass. Det er rekordhøyt. Vi må tilbake til høykonjunkturen i 2007 for å finne like høy vekst i investeringene i et enkeltår. Arbeidsledigheten er fortsatt på historisk lave nivåer. Det har kommet 120 000 flere i

arbeid på denne regjeringens vakt, nesten alle i privat sektor.

Norske bedrifter gjør det i stort godt. Det etableres 6 000 nye virksomheter hver måned. Det er fortsatt færre konkurser enn før pandemien, og det har aldri vært eksportert mer fra fastlandsnæringslivet. Det at utenlandsk kapital ser lønnsomhet og muligheter i norsk næringsliv, er et sunnhetstegn for økonomien.

Selv om skatter og avgifter uten tvil er næringspolitikk, faller det ikke under mitt direkte ansvarsområde som næringsminister, men jeg kan likevel forsikre om at alle i regjeringen ser helhetlig på disse spørsmålene. La meg si dette: I det store bildet har det norske skattesystemet blitt mer konkurransedyktig de siste ti årene. Den ordinære selskapsskatten ble gradvis redusert fra 28 pst. i 2013 til 22 pst. fra og med 2019. Vi har også fått en ny og gunstigere opsjonsskatteordning for selskaper i oppstarts- og vekstfasen, og i Hurdalsplattformen har vi slått helt klart fast at selskapsskatten ikke skal opp. De største skatteendringene i denne regjeringsperioden er økt skatt på aktivitet som betinger bruk av våre felles naturressurser, som f.eks. grunnrenteskatt på havbruk.

Regjeringen er opptatt av at det skal være størst mulig samlet verdiskaping i norsk økonomi innenfor bærekraftige rammer. Den verdiskapingen skjer i både norskeide og utenlandskeide bedrifter. Størst mulig samlet verdiskaping innebærer bl.a. at lønnsomme investeringer gjennomføres i Norge, enten det er med norsk eller utenlandsk kapital eller en kombinasjon av disse. Vi trenger begge deler. Regjeringen er opptatt av å tilrettelegge for alle som ønsker å investere i og bygge vårt land.

Norge har derfor åpne kapitalgrenser. Det betyr at nordmenn kan investere i utenlandsk næringsliv, og at utlendinger kan investere i norsk næringsliv. Det er bra for norsk økonomi. Norske bedrifter får da tilgang til et større kapitalmarked, noe som bidrar til å redusere finanskostnadene og dermed øke investeringsnivået. Det bidrar til høyere produktivitet, og det bidrar til å styrke vår felles konkurransevne. Tilsvarende gjør åpne kapitalgrenser at norske bedrifter lettere får utvidet sin virksomhet i utlandet. Det gir stordriftsfordeler, som igjen bidrar til økt lønnsomhet i norsk næringsliv, og norsk næringsliv får et større marked å operere i.

Som jeg sa i forrige sak, må vi være observante, for det kan være utenlandske investorer som ikke nødvendigvis bare har forretningsmessige hensikter med å investere i norsk næringsliv. Vi er i en mer usikker geopolitisk situasjon, og det er økt risiko for at fremmede stater bruker investeringer og oppkjøp i Norge som et virkemiddel for å få innsikt i sensitiv informasjon, eller for å få tilgang til teknologi og ressurser av strategisk betydning. Dette sikkerhetsbildet deler vi med mange europeiske og vestlige land. Det er vurderinger regjeringen

tar på alvor. I oktober i fjor oppnevnte vi derfor investeringskontrollutvalget, som skal levere sin rapport 4. desember, og som utreder om det er behov for økt kontroll av investeringer og annen økonomisk aktivitet i norsk næringsliv av hensyn til vår nasjonale sikkerhet.

Jeg har tiltro til at norske eiere er best i stand til å gjøre de bedriftsøkonomiske vurderingene som er knyttet til eget eierskap. Det kan på generelt grunnlag være nasjonale sikkerhetshensyn som taler for å vurdere enkelte oppkjøp. Det kan f.eks. være om enkelte bedrifter ikke bør eies av aktører med tilknytning til stater vi ikke har et sikkerhetspolitisk samarbeid med. Utover dette mener regjeringen at forholdene i markedet bør avgjøre hvilke aktører som er best egnet, og som er villige til å eie og drive f.eks. fergereferiene våre. Vi er ikke tjent med å kunne overstyre vurderingen til norske forretningskvinner og norske forretningsmenn med mindre det kan begrunnes i særlige sikkerhetshensyn.

Alfred Jens Bjørlo (V) [13:30:55]: Eg takkar for svaret. La meg først av alt seie at eg fullt ut deler statsråden si understreking av at vi treng strengare reglar, sterkare fokusering på moglegheita for fiendtlege utanlandske oppkjøp og å vite hensikta med oppkjøp inn mot Norge, i den nye geopolitiske situasjonen verda er i og ser ut til å gå inn i. Det er eit ansvar vi må ta på ein heilt annan måte enn tidlegare, og eg er veldig glad for at statsråden og regjeringa er i gang med det arbeidet. Det vil eg kvittere ut med ein gong. Det kjem vi til å følge nøyte her frå Stortinget også.

Elles er eg nok meir uroleg over den andre delen av svaret, som handla om det no faktisk er eit reelt behov for å gjere grep for å sikre at vi ikkje får ei stadig tømning av det norske private eigarskapet frå norsk næringsliv. Statsråden sa på slutten at han har tiltru til at norske investorar og eigarar sjølv er i stand til å vurdere korleis dei best plasserer sine midlar og verdier, og det er eg hundre prosent einig i. Utfordringa er at vi har eit skattesystem som er retta inn slik at det faktisk er ei skattemessig ulempe for ei bedrift å ha ein norsk privat eigar kontra å ha ein utanlandsk eigar, fordi formuesskatten slår inn og må betalast. Han blir lagd på verdiane som ligg i bedrifta, må betalast uavhengig av om bedrifta har overskot eller underskot, og i veldig mange tilfelle må han dekkjast gjennom å ta ut utbytte frå bedrifta, som ein så på toppen må betale utbytteskatt på.

Det er nettopp dette som eigentleg er kjernen i problemstillinga. Eg trur òg næringsministeren veldig mange plassar i landet får tilbakemelding på at formuesskatten i kombinasjon med utbytteskatten, med dei sterke aukane som har kome dei to siste åra, no er i ferd med å bli eit problem, slik summen av dette er innretta, for å halde oppe og over tid auke det private norske eigarska-

pet i bedrifter. Det gjeld for etablerte industribedrifter, og det gjeld kanskje i endå større grad for nye teknologi-bedrifter der verdiane ligg i immaterielle verdier som må skattast av utan at dei pengane i det heile finst i verkelegheita, for den gründeren eller eigaren som held på å byggje opp ei teknologibedrift.

Mitt spørsmål er igjen: Ser næringsministeren at formuesskatten, slik han er innretta i dag, er ei utfordring for å ta vare på norsk kapitalbygging i norsk næringsliv?

Statsråd Jan Christian Vestre [13:34:09]: Det er en lang rekke rammebetingelser som avgjør norske bedrifters konkurransekraft og hvor attraktivt det er å investere i Norge. Representanten har helt rett i at skatter og avgifter er en av de rammebetingelsene. Det er også mange andre viktige forutsetninger for å investere i Norge.

Det at vi har bygd et samfunn med relativt små forskjeller mellom folk, som gjør at vi har tillit til hverandre, at vi har et høyt utdanningsnivå bl.a. gjennom gratis og lik rett til utdanning, at vi har satset massivt på forskning og utvikling, på infrastruktur, at vi bygger veier og høyhastighetsbånd, at vi har muligheter for å eksportere varer fra hele vårt mangfoldige og langstrakte land til verden, at vi har jobbet for å ha gode handelsavtaler, at vi har et sosialt sikkerhetsnett som gjør at folk kan ta risiko i vårt land, at folk kan si opp en godt betalt og trygg jobb for å starte sin egen bedrift og ikke måtte risikere å stå med lua i handa og miste utdanningen og helsetilbudet til sine barn – alt dette er velferdsstaten. Det er den norske modellen. Det er dette som har gjort oss til verdens mest omstillingsdyktige samfunn og et av de mest produktive samfunnene i verden – et samfunn som har blitt en vekstmaskin, som skaper nye verdier, omstiller seg og bidrar til å finansiere velferden vår.

Det er tuftet på ideen om å skape og dele. Gjør din plikt, og krev din rett. De som har mest, yter også mest til fellesskapet. Formuesskatten er en av våre mest omfordelende skatter. Det er en grunn til at ikke noe stortingsflertall, ei heller under åtte år med borgerlig regjering, har valgt å bruke stortingsflertallet til å avskaffe formuesskatten. Ikke bare hadde 27 000 nordmenn blitt nullskattytere, men det ville ødelagt skattemoralen for alle andre som betaler skatt. Det ville også bidratt til større forskjeller i Norge. Det er grunnen til at formuesskatten ikke er avskaffet.

Formuesskatten er ikke høyere nå enn den var for ti år siden. Hvis man hadde 20 mill. kr i aksjeformue, betalte man en effektiv formuesskattesats på 1,1 pst. for ti år siden, nå er den 0,88 pst. Så er det riktig at utbytteskatten er satt opp noe – 3 prosentpoeng mener jeg å huske. Men selskapskatten er i samme periode satt ned med

6 prosentpoeng. Norge har fremdeles en lavere beskatning av realformue enn gjennomsnittet i OECD-landene.

Regjeringen ønsker å legge til rette for private investeringer og norsk eierskap. Vi ønsker utenlandsk god kapital velkommen. Alle som vil være med på å skape verdier i vårt land, er velkommen til det. Vi kan gjerne diskutere innretning på skattesystemet, justeringer og forbedringer som gjør skattesystemet vårt enda mer vekstkraftig, rettferdig og omfordelende. Men det er altså ikke regjeringens politikk å fjerne formuesskatten, og regjeringen mener heller ikke at formuesskatten står i veien for verdiskaping i Norge.

Olve Grotle (H) [13:37:30]: I det siste har næringsministeren i fleire aviser kritisert sin egen politiske familie for å ha eit for negativt syn på næringslivet vårt. Kva som ligg i dette, er litt uklart for meg. Er det omtalen av næringslivet han kritiserer sine egne for, eller er det sjølve politikken?

Under spørjetimen i går, og faktisk også for 3 minutt sidan, fekk vi eit nytt eksempel på at næringsministeren ikkje heilt forstår korleis næringslivet opplever sin eigen situasjon og politikken til regjeringa – og ja, det handlar om formuesskatt. I staden for å uttrykkje forståing for dei utfordringane formuesskatten gjev, roste næringsministeren denne skatten på norsk eigarskap. Og ikkje nok med det: Slik eg oppfatta næringsministeren, hadde han heller ikkje dekning for orda sine. For når næringsministeren først seier at han er oppteken av ein kunnskapsbasert debatt, for så i neste runde å seie at formuesskatten ikkje er høgare enn for 10 år sidan, får eg det rett og slett ikkje til å stemme.

Næringsministeren opplyste sjølv at skattesatsen for formue under 20 mill. kr ikkje var lågare for 20 år sidan enn i dag, men det næringsministeren, som altså er oppteken av ein kunnskapsbasert debatt, ikkje sa, var at regjeringa har auka skattesatsen på formuar over dette beløpet vesentleg.

Skal ein rette blikket 10 år tilbake i tid, blei det av næringsministeren heller ikkje nemnt

- at det er ei langt høgare verdsetjing av enkelte egedelar, f.eks. næringsseigedomar, i dag enn for 10 år sidan
- at det er ein langt høgare utbyteskatt i dag enn for 10 år sidan
- at det er ein redusert aksjerabatt for unoterte aksjar i dag samanlikna med for 10 år sidan
- at det er eit redusert gjeldsrentefrådrag i dag samanlikna med for 10 år sidan
- at det er blitt ein mykje større forskjell i skattetrykket mellom nordmenn og utlendingar, i favør av utlendingane

Det kan godt hende det finst nyansar i det eg har sagt, og at andre forhold spelar inn, meir enn dei eg har kome inn på no, men tre ting synest likevel klart:

1. Dagens regjering har dobla formuesskatten i forhold til Solberg-regjeringa – dette gjennom auka prosentsats, reduksjon i aksjerabatt og auke i utbyteskatt.
2. Det er altså ikkje riktig eller fullstendig å seie at formuesskatten ikkje er høgare i dag enn for 10 år sidan.
3. For 10 år sidan hadde næringslivet og investorar tru på betre rammevilkår og lågare skattar, noko som òg skjedde med Solberg-regjeringa sin politikk. I dag er det omvendt.

Næringslivet har mista trua på næringsministeren og regjeringa, både fordi dei ser kva politikk som faktisk blir ført, og korleis næringslivet i to år har blitt negativt omtalt og lite verdsett.

Eg har dei siste to åra sett ei endring også i møte med næringslivet. Der det tidlegare blei nemnt formuesskatt som ein del av problema og utfordringane, er dette i dag blitt dominerande. Og vi ser ein stadig sterkare bevegelse, ikkje minst langs med vestlandskysten, som går på nettopp dette.

Eg spår at fram mot valet i 2025 vil skatt på norsk eigarskap bli sentralt for store delar av næringslivet. Det er synd at regjeringa ikkje har oppfatta dette.

Sivert Bjørnstad (FrP) [13:41:41]: Tusen takk til representanten Alfred Bjørlo, som tar opp en svært viktig interpellasjon.

Jeg tror det er lurt at man har litt realpolitisk tilnærming til disse spørsmålene. Lik det eller ikke, men kapitalen i verden er mobil, og skatt betyr åpenbart ganske mye for hvor kapitalen havner. De siste årene har vi i Norge sett utflytting av norske eiere, men også salg av norske bedrifter. I veldig mange av de tilfellene begrunnes det med skatt, særlig eierbeskatning, men også generell uforutsigbarhet, arbeidsgiveravgift, grunnrentebe-
skatning med mer.

Så kan man lure på: Hvorfor skal man bryr seg om dette? Det flommer jo over av kapital i Norge. Vi har oljefond, og vi har vannkraft – penger er ikke noe mangelvare i AS Norge. Jo, man skal bryr seg om dette fordi det ikke bare handler om provenytapet. Det handler om langt mer – det handler om kultur, det handler om kompetanse. Det er ikke noe problem med den første generasjonen som forlater Norge og flytter til andre land. De kommer til å investere i Norge uansett fordi tilknytningen til Norge er så sterk. Det store problemet – med kompetanse og kultur – kommer i andre, tredje og fjerde generasjon, som vil ha hele verden som investeringsunivers, ikke bare Norge.

Det er også et problem for den norske modellen. Lokalt eierskap er en del av den norske modellen. Det at arbeidstakere, ledere og eiere kjenner hverandre, stoler på hverandre og har tillit til hverandre, har åpenbart en stor betydning for den norske modellen. Det at man ikke bare omgås på jobb, men også møtes på foreldremøter, på butikken og på fotballtreningen til ungene – det har noe å si. Det er alt dette som nå er truet, og som sannsynligvis er langt viktigere enn provenytapet det medfører for staten hvert år.

Så har også jeg lagt merke til en retorisk endring hos regjeringen – og særlig hos næringsministeren – de siste ukene, både i ulike intervjuer og i podkaster osv. Der går det igjen at man er villig til å se på skatt. Med all mulig respekt: Det virker som det bare er prat. Med en gang man kommer tilbake til Stortinget og deltar i denne type debatter, er man tilbake til de samme gamle talepunktene om at formuesskatten er lavere enn i 2013, at alt egentlig er så fint og flott, og at vi flommer over av melk og honning. Da kan man jo lure på: Er regjeringen egentlig villig til og interessert i å diskutere dette, eller er det et enkelt talepunkt å bruke når man blir utfordret på det av media og næringsliv? Det virker dessverre som at det er det siste.

Dessverre stemmer heller ikke de faktaene som presenteres, og som Olve Grotle på en utmerket måte tok fra hverandre. Eierbeskatningen er betydelig høyere i dag enn i 2013. Man har utvidet formuesskattegrunnlaget på en rekke områder – på næringseiendom, på sekundærboliger, for å nevne noe – og man har også langt høyere utbyttebeskatning. Utbyttebeskatningen er ikke økt med 3 prosentpoeng, slik som næringsministeren sa; på to år er den økt med over 6 prosentpoeng. Over 20 pst. er utbytteskatten økt med de siste to årene. Man må forholde seg til fakta i denne type debatter og ikke komme med utdaterte tall.

Så er det selvfølgelig slik at eiere av norske bedrifter stort sett ikke har formue i form av kontanter. Det mistenker jeg at næringsministeren egentlig vet. Den formuen norske eiere sitter med, er stort sett investert i maskiner, patenter, bygninger og varelager. Derfor må formuesskattegroningen finansieres med utbytte. Så for å få betalt formuesskatten må man ta ut utbytte, og da må man betale utbytteskatt – en klassisk dobbeltbeskatning som hemmer vekstkraften til norske bedrifter. Men hvorfor skal man bruke 2013 som referanseår, uansett? Bruker man 2021 som referanseår, så er eierbeskatningen doblett.

Problemet er at alle taper på det. Hele AS Norge taper på det. Vi er i ferd med å bli leilendinger i et filialland eid av utenlandske eiere, eller utenlands bosatte nordmenn, slik som også Bjørlo var inne på i starten. Det virker ikke som at lyset er i ferd med å gå opp for regjering-

en og næringsministeren enda, men vi kan håpe at det går opp når lyset i stortingsalen har gått av.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [13:46:55]: Eg takkar interpellanten for at han tek opp ein diskusjon, men det er no ein snodig diskusjon som blir innleidd her. Det er snakk om referansar – altså om vi i Noreg i dag har høg skattlegging av formuesobjekt samanlikna med andre land. Det er det som er kjerneutgangspunktet. Har vi det? Ifølgje høgresida har vi det, men ifølgje dei harde tal og fakta har vi ikkje det. Noreg ligg godt under snittet i OECD på skatt på formuesobjekt. Berre å ta utgangspunkt i éin skatt, formuesskatten, og sjå bort frå kor lave skattar vi har på andre område, er ei rar tilnærming.

Spørsmålet er om norske bedriftseigarar har ei høgare skattlegging samanlikna med andre land. Der er altså fakta at USA, Storbritannia, Spania, Frankrike, Japan, Korea, Italia, Island, Irland, Finland, Danmark, Canada og Australia – alle desse landa, og det er langt fleire – har høgare skattlegging av formuesobjekt. Så kor kjem denne diskusjonen egentleg frå? Eg trur at kjernen nok ligg i høgresidas angrep på arbeidande kapital, og eg trur nok det er det ein ønskjer å kome til livs. Det brukte dei åtte år på å prøve å finne ei eller anna løysing på. Dei klarte det ikkje. Det dei i staden gjorde, var å senke formuesskatten i breitt.

Når vi da lever i eit land som har låg skatt på formuesobjekt – det er eit uomtvisteleg faktum – vil dei ha han enda lenger ned. Dei vil at dei aller rikaste i landet skal betale enda mindre til fellesskapet og bidra enda mindre. Det eg høyrer da, er at det skal kuttast i velferdsordningar. Skular, barnehagar, sjukehus og så vidare skal få det enda strammare. Dei som er avhengige av offentleg velferd, får berre la det skure og gå, mens dei som har god inntekt, kan kjøpe seg private ordningar. Det høyrer eg.

Eg høyrer også at dei som allereie ikkje betaler så mykje i skatt, skal betale enda mindre. Det betyr at byrda i enda større grad må falle over på folk med vanlege inntekter, altså at sjukepleiarar, lærarar, legar osv. – folk som berre lever av inntekt frå arbeid, ikkje av inntekt frå kapital – skal betale enda meir. Det høyrer eg.

Om Olve Grotle har rett i at dette skal bli ein sentral debatt for høgresida, at ein på høgresida skal samle seg på valen rundt å senke skatten ytterlegare på formuesobjekt, må neste spørsmål til høgresida vere: Kven skal da betale prisen? Kven skal da bli skadelidande for at ein skal senke skatten ytterlegare? Eg må også spørje om høgresida ønskjer at ein skal erstatte formuesskatten med ein arveskatt, sånn som ein har i 24 av 36 OECD-land. Det har vi ikkje i Noreg. Det er vi i SV opne for å diskutere. Det vil også ha meir positive fordelingsmekanismar

mellom generasjonar og vil vere heilt i tråd med den norske modellen, med eit samfunn med små forskjellar.

Det overraskar meg at det er så stor samling på høgresida for ein politikk og ei linje som berre vil føre til økte forskjellar som ikkje er næringspolitisk grunnjevne, for samanlikna med andre land er Noreg langt under snittet i OECD. Dette er ikkje ein næringspolitisk diskusjon, dette er ein fordelingspolitisk diskusjon, og det er kanskje det som har vore min mest grunnleggande kritikk av næringspolitikken til høgresida: at han i for stor grad ikkje er det. Det er ikkje næringspolitikk. Det er først og fremst fordelingspolitikk dei tar til orde for.

Linda Hofstad Helleland (H) [13:51:51]: Jeg vil også takke Venstre og representanten Bjørlo for initiativet til en veldig viktig debatt. Det er absolutt riktig av Stortinget å ta den debatten nå, for regjeringen gir så ulike signaler om hva man mener om eierbeskatningen.

Akkurat nå, i dette øyeblikk, legger vi i Høyre fram vårt alternative statsbudsjett. Statsbudsjetter handler jo om å prioritere. Det handler om å prioritere opp noe, og det handler om å ta noen valg. I Høyre velger vi å redusere skattene. Vi velger å redusere avgiftene. Vi er opp-tatt av å legge til rette for at bedrifter skal etableres og drive godt, eskalere, skape jobber og sikre inntekter til velferden som så skal fordeles ut igjen.

Det vi har sett de to siste årene under Støre-regjeringen, er at vi har fått en økning i skattene på 37,4 mrd. kr. Vi har sett en endring i næringspolitikken, brå endringer over natten og uforutsigbarhet. Stabiliteten for norsk næringsliv, stabiliteten for at rammevilkårene ligger fast, er forsvunnet.

Representanten Knag Fylkesnes står her og savner og etterlyser dokumentasjon på at vi trenger å redusere eierbeskatningen og skattene i Norge. Han bør gå ut og snakke med de bedriftslederne som flytter ut bedriften sin, og med dem som heller lar seg kjøpe opp av utenlandske investorer fordi den giftpillen som nå er påført norske bedrifter – med de brå endringene, med de høye skatteøkningene og med arbeidsgiveravgiften – gjør det umulig å investere videre i bedriften og i nye arbeidsplasser.

Det vi stusser på, er at næringsministeren i forrige uke gikk ut og sa at man ønsket innspill på å endre formuesskatten, at man var veldig åpen for å se på mulighetene for å endre denne særnorske skatten, der vi ikke lenger skal forfordle utenlandske investorer, men at når næringsministeren kommer i Stortinget, sier han noe helt annet. Da er han plutselig en beinhard forsvarer av formuesskatten, mens ute i det offentlige ordskiftet er det en helt annen tone. Jeg skjønner at det gjør inntrykk på en næringsminister når man er ute og besøker bedriftene og enhver bedrift forteller om utfordring-

ene med formuesskatten, med arbeidsgiveravgiften på toppen av det hele, som blir pålagt kompetansearbeidsplasser i Norge, og som ikke er avhengig av om man går med overskudd eller underskudd. Det skulle bare være en midlertidig avgift, men den biter seg nå fast.

Det er fascinerende at næringsministeren gjør Rødt til sin hovedmotstander og utfordrer Rødt på at de driver en næringsfiendtlig politikk, samtidig som det er sentralstyremedlemmer i hans eget parti som har gjort det til sin kamp å gå etter de rike. Det er sentralstyremedlemmer i Arbeiderpartiet og lederen i LO som oppfordrer oss til å gå ut og ta de rike – de som skaper bedriftene og arbeidsplassene og gir oss skatteinntekter.

Denne debatten viser at det er behov for at Stortinget diskuterer hvilket skattenivå vi skal ha for vårt næringsliv – om vi skal ønske bedrifter velkommen, om vi skal ønske investorer velkommen til å gå inn med kapital, være med og skape arbeidsplasser og bidra til den verdiskapingen vi trenger, eller om vi fortsatt skal påføre norske bedrifter både kompetanseskatt og særnorske skatter og drive en konkurransevridende politikk.

Presidenten [13:56:53]: Då må me avbryta forhandlingane i sak nr. 7 til etter votering kl. 14.

Votering

Presidenten [14:03:54]: Då er Stortinget klar til å gå til votering. Me startar med å votera over sak nr. 7 frå tysdag 21. november.

Votering i sak nr. 7, debattert 21. november 2023

Innstilling fra energi- og miljøkomiteen om Endringer i klimaloven (klimamålet for 2030) (Innst. 38 L (2023–2024), jf. Prop. 107 L (2022–2023))

Presidenten: Under debatten er det sett fram åtte forslag. Det er

- forslag nr. 1, frå Une Bastholm på vegner av Sosialistisk Venstreparti, Raudt, Venstre, Miljøpartiet Dei Grøne og Kristeleg Folkeparti
- forslag nr. 2, frå Une Bastholm på vegner av Sosialistisk Venstreparti, Raudt, Venstre og Miljøpartiet Dei Grøne
- forslag nr. 3, frå Une Bastholm på vegner av Sosialistisk Venstreparti, Raudt, Miljøpartiet Dei Grøne og Kristeleg Folkeparti
- forslaga nr. 4 og 5, frå Une Bastholm på vegner av Sosialistisk Venstreparti, Raudt og Miljøpartiet Dei Grøne
- forslag nr. 6, frå Une Bastholm på vegner av Sosialistisk Venstreparti, Venstre og Miljøpartiet Dei Grøne
- forslag nr. 7, frå Terje Halleland på vegner av Framstegspartiet

- forslag nr. 8, frå Une Bastholm på vegner av Venstre og Miljøpartiet Dei Grøne

Det vert votert over forslag nr. 7, frå Framstegspartiet. Forslaget lyder:

«Prop. 107 L (2022–2023) avvises og sendes tilbake til regjeringen.»

V o t e r i n g :

Forslaget frå Framstegspartiet vart med 84 mot 16 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.04.50)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 8, frå Venstre og Miljøpartiet Dei Grøne. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede opprettelsen av en uavhengig, faglig fundert klimakommisjon med mandat til å vurdere måloppnåelse og foreslå nødvendige tiltak og virkemidler for å nå klimamålene under klimaloven og føre uavhengig kontroll med om målene etterlevs.»

V o t e r i n g :

Forslaget frå Venstre og Miljøpartiet Dei Grøne vart med 94 mot 7 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.05.06)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 6, frå Sosialistisk Venstreparti, Venstre og Miljøpartiet Dei Grøne. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen utrede og melde inn til FNs klimakonvensjon – Parisavtalen – et klimamål for Norge, basert på vitenskapelige råd om 90–95 pst. utslippskutt i samarbeid med EU innen 2040 sammenlignet med 1990-nivå.»

V o t e r i n g :

Forslaget frå Sosialistisk Venstreparti, Venstre og Miljøpartiet Dei Grøne vart med 87 mot 14 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.05.22)

Presidenten: Det vert votert over forslaga nr. 4 og 5, frå Sosialistisk Venstreparti, Raudt og Miljøpartiet Dei Grøne.

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med et forslag til endringer i klimaloven som forplikter til sektorvise, årlige klimamål og -budsjetter som bidrar til å oppnå klimalovens formål.»

Forslag nr. 5 lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med et forslag til et klimamål for utslipps-

kutt på norsk territorium som bidrar til at Norge oppfyller sine forpliktelser under Parisavtalen om å begrense global oppvarming til 1,5 grader, senest i forbindelse med stortingsmeldingen om klima som er varslet å komme i 2024.»

V o t e r i n g :

Forslaga frå Sosialistisk Venstreparti, Raudt og Miljøpartiet Dei Grøne vart med 87 mot 14 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.05.37)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 3, frå Sosialistisk Venstreparti, Raudt, Miljøpartiet Dei Grøne og Kristeleg Folkeparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen legge fram en stortingsmelding om en plan for Norges bidrag til internasjonal klimafinansiering. Planen skal svare på hvilket nivå norsk klimafinansiering skal ligge på framover, hvor stor andel som skal være offentlig eller privat, hvilke sektorer det skal satses på, og hvilke land Norge ønsker å samarbeide med. Det skal skilles mellom midler som i hovedsak er fattigdomsreducerende og har andre hovedformål, og midler til utslippskutt, tilpasning og tap og skade.»

V o t e r i n g :

Forslaget frå Sosialistisk Venstreparti, Raudt, Miljøpartiet Dei Grøne og Kristeleg Folkeparti vart med 85 mot 16 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.05.52)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 2, frå Sosialistisk Venstreparti, Raudt, Venstre og Miljøpartiet Dei Grøne. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen sikre at man ikke tar i bruk markedssamarbeid under Parisavtalen artikkel 6 utenfor Europa for å nå Norges klimamål under Parisavtalen.»

V o t e r i n g :

Forslaget frå Sosialistisk Venstreparti, Raudt, Venstre og Miljøpartiet Dei Grøne vart med 83 mot 18 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.06.07)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 1, frå Sosialistisk Venstreparti, Raudt, Venstre, Miljøpartiet Dei Grøne og Kristeleg Folkeparti. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen senest innen utgangen av 2023 komme tilbake med forslag til endring i klimaloven § 4 som presiserer at det er 1,5-

gradersmålet som legges til grunn for norsk klimapolitikk.»

Votering:

Forslaget frå Sosialistisk Venstreparti, Raudt, Venstre, Miljøpartiet Dei Grøne og Kristeleg Folkeparti vart med 81 mot 20 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.06.25)

Komiteen hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande

vedtak:

A.

Lov

om endringer i klimaloven (klimamålet for 2030)

I

I lov 16. juni 2017 nr. 60 om klimamål skal § 3 lyde:

§ 3 Klimamål for 2030

Målet skal være at klimagassutslippene i 2030 reduseres med *minst 55* prosent fra utslippsnivået i referanseåret 1990.

II

Loven trer i kraft straks.

Presidenten: Framstegspartiet har varsla at dei vil røysta imot.

Votering:

Tilrådinga frå komiteen vart vedteken med 86 mot 14 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 14.06.46)

Presidenten: Det vert votert over overskrifta til lova og lova i det heile.

Framstegspartiet har varsla at dei vil røysta imot.

Votering:

Overskrifta til lova og lova i det heile vart vedtekne med 86 mot 14 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 14.07.05)

Presidenten: Lovvedtaket vil verta sett opp til andre gongs behandling i eit seinare møte i Stortinget.

Vidare var tilrådd:

B.

Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget i løpet av våren 2024 med en stortingsmelding som viser hvordan Norge skal kutte utslippene i perioden frem mot 2030 i tråd med Norges klimamål.

Presidenten: Arbeidarpartiet og Senterpartiet har varsla at dei vil røysta imot.

Votering:

Tilrådinga frå komiteen vart vedteken med 56 mot 45 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 14.07.30)

Presidenten [14:04:47]: Stortinget går då vidare til votering i sakene nr. 1–5 og sak nr. 12 på dagens kart.

Votering i sak nr. 1, debattert 23. november 2023

Innstilling fra Stortingets presidentskap om lov om endringer i stortingsgodtgjørelsesloven (avvikling av ordningen med pendlerdiett og ordningen med feriepenger for avtroppende representanter) (Innst. 39 L (2023–2024), Stortingsvedtak 855 (2022–2023), jf. Innst. 499 S (2022–2023))

Presidentskapet hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande vedtak til

Lov

om endringer i stortingsgodtgjørelsesloven

I

I lov 20. desember 2016 nr. 106 om godtgjørelse for stortingsrepresentanter gjøres følgende endringer:

§ 10 sjuende ledd og § 14 første ledd oppheves.

Nåværende § 14 andre til fjerde ledd blir første til tredje ledd og skal lyde:

Innkalte vararepresentanter får feriepenger på siste ordinære utbetalingsdag før avbrytelse av Stortingets forhandlinger i juni. Feriepengegrunnlaget beregnes på grunnlag av den mottatte godtgjørelsen i foregående kalenderår. Leddet her gjelder tilsvarende for fast møtende vararepresentanter som trer ut av Stortinget mellom 1. januar og 30. juni.

For valgte stortingsrepresentanter som trer ut av Stortinget utenom valg, eller innvilges permisjon ut valgperioden, gjelder samme regler som for fast møtende vararepresentanter som trer ut av Stortinget.

Storingsrepresentanter som trer inn i regjeringen, har ikke krav på feriepengar. Feriepenger ytes heller ikke til innkalte vararepresentanter som etter beslutning av Stortingets presidentskap beholder godtgjørelsen i perioden etter at Stortinget har avbrutt forhandlingene i juni. *Disse mottar feriepengar etter satsene fastsatt i Hovedtariffavtalen i staten i januar påfølgende år. Feriepengegrundlaget beregnes på grunnlag av godtgjørelsen utbetalt i siste kalenderår, inkludert eventuell fratredelsestelse etter § 15.*

II

1. Loven trer i kraft 1. januar 2024.
2. Endringene i § 14 gjelder ikke for fast møtende vararepresentanter som fratrer i perioden 1. juli 2024 til 31. desember 2024.

V o t e r i n g :

Tilrådinga frå presidentskapet vart samrøystes vedteken.

Presidenten: Det vert votert over overskrifta til lova og lova i det heile.

V o t e r i n g :

Overskrifta til lova og lova i det heile vart samrøystes vedtekne.

Presidenten: Lovvedtaket vil verta sett opp til andre gongs behandling i eit seinare møte i Stortinget.

Votering i sak nr. 2, debattert 23. november 2023

Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Endringer i tobakksskadeloven (strengere regulering av e-sigarettar) (Innst. 48 L (2023–2024), jf. Prop. 125 L (2022–2023))

Presidenten: Under debatten er det sett fram to forslag. Det er

- forslag nr. 1, frå Bård Hoksrud på vegner av Framstegspartiet
- forslag nr. 2, frå Seher Aydar på vegner av Sosialistisk Venstreparti og Raudt

Det vert votert over forslag nr. 1, frå Framstegspartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til nødvendige lovendringer som tillater tobakksfrie nikotinproduktar og andre produktar som er mindre helseskadelige.»

V o t e r i n g :

Forslaget frå Framstegspartiet vart med 87 mot 14 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.08.32)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 2, frå Sosialistisk Venstreparti og Raudt. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen sørge for en ordning som sikrer at nikotinvæske med ulike aromatiseringar tillates solgt som røykesluttproduktar, på en måte som begrenser tilgjengeligheten for andre kjøpergrupper, for eksempel ved at det kun selges i apotek og det gis prisreduksjon ved fremvisning av resept.»

Venstre og Miljøpartiet Dei Grøne har varsla støtte til forslaget.

Framstegspartiet har varsla subsidiær støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Sosialistisk Venstreparti og Raudt vart med 69 mot 29 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.08.53)

Komiteen hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande vedtak til

I o v

om endringer i tobakksskadeloven (strengere regulering av e-sigarettar)

I

I lov 9. mars 1973 nr. 14 om vern mot tobakksskader gjøres følgjende endringer:

§ 2 ellefte ledd skal lyde:

Med spesialforretning forstås i denne lov fysisk utsalgssted som hovudsakelig selger tobakksvarer, tobakksurrogater eller tobakksutstyr.

§ 2 tolvte ledd skal lyde:

Med karakteristisk aroma menes en fremtredende lukt eller smak av annet enn tobakk, som følge av et tilsetningsstoff eller en kombinasjon av tilsetningsstoffer, for eksempel frukt, krydder, urter, alkohol, sukkertøy, mentol eller vanilje, og som er merkbar før eller mens tobakksvaren brukes.

Nåværende § 2 tolvte ledd blir nytt trettende ledd.

§ 3 første ledd skal lyde:

Loven får anvendelse på innførsel, utførsel, produksjon, omsetning, utforming og bruk av tobakksvarer, to-

bakksutstyr, tobakkssurrogater, *tobakksimitasjoner*, nye kategorier av tobakks- og nikotinprodukter og utstyr til tobakksproduksjon.

§ 4 overskriften skal lyde:

§ 4. *Registreringsplikt for salg av tobakksvarer mv. til forbruker.*

§ 4 første til tredje ledd skal lyde:

Salg av *tobakksvarer, tobakkssurrogater og gjenoppfyllingsbeholdere* til forbruker uten registrering hos Helsedirektoratet er forbudt. Hver enkelt virksomhet skal registrere samtlige av sine salgssteder for *disse varene*.

Plikten til å være registrert gjelder både permanente salgssteder og salgssteder som selger deler av året eller for en enkelt anledning.

Til forbruker er det kun tillatt å selge *tobakksvarer, tobakkssurrogater og gjenoppfyllingsbeholdere* som er lovlig importert eller kjøpt fra registrerte grossister.

§ 6 overskriften skal lyde:

§ 6. *Registreringsplikt for engrossalg av tobakksvarer mv.*

§ 6 første og annet ledd skal lyde:

Engrossalg av *tobakksvarer, tobakkssurrogater og gjenoppfyllingsbeholdere* uten registrering hos Helsedirektoratet er forbudt.

Engrossalg av *slike varer* kan bare skje til registrerte salgssteder og grossister.

§ 18 første ledd skal lyde:

Selvbetjening av *tobakksvarer, tobakkssurrogater og gjenoppfyllingsbeholdere* på utsalgssteder for forbrukere er forbudt.

§ 19 første ledd skal lyde:

Salg av *tobakksvarer, tobakkssurrogater og gjenoppfyllingsbeholdere* fra selvbetjent automat er forbudt. Forbudet omfatter ikke løsninger der kunden henter ut varer fra automat med forhåndsbetalt automatkort.

§ 19 tredje ledd skal lyde:

Automater må ikke påføres vare- eller firmamerke eller andre kjennetegn, kun en nøytral, skriftlig angivelse av at innretningen er en automat for *tobakksvarer, tobakkssurrogater eller gjenoppfyllingsbeholdere*.

§ 20 skal lyde:

§ 20. *Forbud mot gratis utdeling*

Enhver form for gratis utdeling av tobakksvarer til forbruker fra en fysisk eller juridisk person som driver næringsvirksomhet, er forbudt. Tilsvarende gjelder for *tobakksimitasjoner, tobakkssurrogater og gjenoppfyllingsbeholdere*.

§ 21 skal lyde:

§ 21. *Forbud mot omsetning med rabatt*

Det er forbudt å gi spesiell rabatt ved salg av *tobakksvarer, tobakkssurrogater og gjenoppfyllingsbeholdere* til forbruker.

§ 23 annet ledd skal lyde:

Med tobakkssponsing forstås i denne lov enhver form for offentlig eller privat bidrag til et arrangement, en virksomhet eller en person med den hensikt eller den direkte eller indirekte virkning å fremme salget av *tobakksvarer, tobakkssurrogater eller gjenoppfyllingsbeholdere*.

§ 28 a skal lyde:

§ 28 a. *Produkter som omfattes av røykeforbudene*

Bestemmelsene om røykeforbud i dette kapitlet gjelder for bruk av tobakksvarer, elektroniske sigaretter og urteprodukter beregnet på røyking eller inhalering etter fordampning, forstøving eller oppvarming.

Tilsvarende gjelder ved bruk av andre produkter som i bruksmåte tilsvare røyking eller fordampning, men som ikke inneholder tobakk.

Bestemmelsene om tobakksforbud i §§ 26 og 27 omfatter bruk av produkter som nevnt i denne bestemmelsens første og annet ledd.

Departementet kan i forskrift presisere hvilke produkter og hvilken bruk som skal omfattes av forbudene i dette kapitlet, samt gjøre unntak.

§ 30 første ledd skal lyde:

Det er forbudt å *innføre* eller selge tobakkspakninger og tobakksvarer som ikke har standardisert utforming etter nærmere bestemmelser fastsatt av departementet i forskrift. *Det samme gjelder for elektroniske sigaretter og gjenoppfyllingsbeholdere*. Standardiseringen kan for eksempel gjelde farge, form, utseende, materiale og merking, herunder bruk av varemerke, logo og andre elementer knyttet til merkevarebygging.

Ny § 32 a skal lyde:

§ 32 a. *Forbud mot karakteristisk aroma i elektroniske sigaretter mv.*

Det er forbudt å innføre eller selge elektroniske sigaretter og gjenoppfyllingsbeholdere med karakteristisk aroma. Det samme gjelder separate beholdere av aromatilsetninger til bruk i elektroniske sigaretter.

Forbudet i første ledd gjelder tilsvarende for utstyr som benyttes i forbindelse med elektroniske sigaretter eller gjenoppfyllingsbeholdere, som gjør det mulig å endre deres lukt eller smak.

Departementet kan i forskrift fastsette utfyllende bestemmelser om forbudene i første og annet ledd, gjøre unntak fra dem, fastsette grenseverdier for innholdet av

tilsetningsstoffer eller kombinasjoner av tilsetningsstoffer som gir karakteristisk aroma samt gebyrer for myndighetenes arbeid med og kontroll av forbudene. Departementet kan i forskrift også fastsette en liste over hvilke tilsetningsstoffer for aroma som er tillatt.

§ 34 skal lyde:

§ 34. Forbrukertesting

Enhver form for testing av tobakksvarer, tobakksurrogater og gjenoppfyllingsbeholdere samt pakninger ved hjelp av forbrukere, er forbudt.

§ 34 d første ledd skal lyde:

Det er forbudt å føre inn i Norge eller selge nye tobakks- eller nikotinprodukter uten at produktet er godkjent av *Helsedirektoratet*.

§ 35 a første ledd skal lyde:

Helsedirektoratet forvalter registre over salgssteder, grossister, importører, eksportører og produsenter for tobakksvarer, jf. §§ 4, 6 og 8. Tilsvarende gjelder for salgssteder for tobakksurrogater og gjenoppfyllingsbeholdere.

§ 36 b første og annet ledd skal lyde:

Hvis kommunen finner at et salgssted har overtrådt bestemmelser i §§ 4, 5, 17 til 24, 30 til 33, 34 a, 34 d og 42 eller bestemmelser gitt i medhold av disse, kan den treffe vedtak om forbud mot salg av *tobakksvarer, tobakksurrogater og gjenoppfyllingsbeholdere*.

Helsedirektoratet kan treffe vedtak om forbud mot engrossalg av *tobakksvarer, tobakksurrogater og gjenoppfyllingsbeholdere* ved overtredelse av bestemmelser nevnt i § 35.

§ 38 første og annet ledd skal lyde:

Enhver plikter etter pålegg av tilsynsmyndigheten å gi de opplysninger som er nødvendige for å forebygge helseskader som bruk av *tobakksvarer, tobakksurrogater og gjenoppfyllingsbeholdere* medfører eller gjennomføre gjøremål etter loven.

Produsenter og importører av tobakksvarer skal rapportere til *Helsedirektoratet* om tobakksvarers innhold og utslipp, og om salgsvolum. De skal også sende inn alle markeds- og forbrukerundersøkelser knyttet til ingredienser og utslipp, og sammendrag av markedsundersøkelser i forbindelse med lansering av nye produkter. Det samme gjelder ved vesentlige endringer.

§ 38 fjerde og femte ledd skal lyde:

Helsedirektoratet kan kreve at den som tilvirker eller innfører tobakksvarer skal legge frem en representativ prøve av produktet eller iverksette undersøkelser som er nødvendig for å vurdere produktets egenskaper

og virkninger. Kostnadene ved slike undersøkelser bæres av vedkommende tilvirker eller importør. *Helsedirektoratet* kan bestemme at kostnadene helt eller delvis skal dekkes av det offentlige.

Helsedirektoratet kan selv iverksette slike undersøkelser, og kan pålegge tilvirker eller importør å bære kostnadene ved undersøkelsen. Kostnadene er tvangsgrunnlag for utlegg.

§ 40 skal lyde:

§ 40. Opplysningsplikt om importører av tobakksvarer mv.

Tolletaten og Skatteetaten skal uten hinder av lovbestemt taushetsplikt på forespørsel fra *Helsedirektoratet* gi de opplysninger som er nødvendige for at direktoratet skal kunne holde oversikt over hvem som driver import av tobakksvarer, *tobakksimitasjoner, tobakksurrogater og gjenoppfyllingsbeholdere*, herunder opplysninger om kvantum og type produkter.

II

I lov 10. februar 2017 nr. 5 om endringer i tobakkskadeloven (gjennomføring av direktiv 2014/40/EU og standardiserte tobakkspakninger) gjøres følgende endringer:

§ 30 a tredje ledd skal lyde:

Bestemmelsene i *første ledd* gjelder ikke for nikotinfrie elektroniske sigaretter til engangsbruk og nikotinfrie gjenoppfyllingsbeholdere. Forbudet mot informasjon om nikotinninnhold i annet ledd *bokstav b* gjelder ikke for elektroniske sigaretter og gjenoppfyllingsbeholdere. Annet ledd *bokstav d* og *bokstav f* gjelder ikke for urtebaserte røykeprodukter, men det kan likevel ikke oppgis at produktet er fritt for tilsetningsstoffer eller *aromatilsetninger*.

§ 32 første ledd skal lyde:

Det er forbudt å *innføre* eller selge *sigaretter, rulle-tobakk og produkter med oppvarmet tobakk* med karakteristisk *aroma*. *Departementet* kan i forskrift gi utfyllende bestemmelser, herunder om saksbehandlingen for vurderingen av om et produkt skal anses å ha karakteristisk *aroma*, og gjøre unntak fra forbudet.

§ 35 annet ledd skal lyde:

Statens legemiddelverk fører tilsyn med at §§ 32 a, 34 a og 34 b og forskrifter gitt i medhold av disse, overholdes. Det samme gjelder kravene om helseadvarsel og produktpresentasjon i § 30 a når det gjelder elektroniske sigaretter og gjenoppfyllingsbeholdere.

III

I lov av 22. juni 2018 nr. 77 om endringer i tobakksskadeloven (ulovlig handel med tobakksvarer mv.) gjøres følgende endringer:

§ 36 a første ledd skal lyde:

Tilsynsmyndigheten kan ilegge den som overtrer bestemmelser i §§ 4 tredje og fjerde ledd, 5, 6, 17 til 24, 25 første, annet, tredje og femte ledd, 26, 27, 30, 31, 32 første og annet ledd, 33, 34 b, 34 d, 36 b, 37 og 42, overtredelsesgebyr. Det samme gjelder ved overtredelse av forskrifter gitt i medhold av disse bestemmelsene når det er fastsatt i forskrift at overtredelsen kan medføre slik sanksjon.

IV

1. Endringene under I gjelder fra den tid Kongen bestemmer. Kongen kan sette i kraft de enkelte bestemmelsene til ulik tid.
2. Endringene under II og III trer i kraft straks.

Kongen kan gi overgangsregler.

Presidenten: Framstegspartiet og Venstre har varsla at dei vil røysta imot.

V o t e r i n g :

Tilrådinga frå komiteen vart vedteken med 82 mot 19 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 14.09.17)

Presidenten: Det vert votert over overskrifta til lova og lova i det heile.

Framstegspartiet og Venstre har varsla at dei vil røysta imot.

V o t e r i n g :

Overskrifta til lova og lova i det heile vart vedtekne med 83 mot 18 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 14.09.36)

Presidenten [14:09:40]: Lovvedtaket vil verta sett opp til andre gongs behandling i eit seinare møte i Stortinget.

Votering i sak nr. 3, debattert 23. november 2023

Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Rasmus Hansson, Lan Marie Nguyen Berg og Une Bastholm om en human ruspolitikk i norske kommuner (Innst. 54 S (2023–2024), jf. Dokument 8:231 S (2022–2023))

Presidenten: Under debatten er det sett fram tre forslag. Det er

- forslag nr. 1, frå Sandra Bruflot på vegner av Høgre, Sosialistisk Venstreparti og Raudt
- forslaga nr. 2 og 3, frå Alfred Jens Bjørlo på vegner av Venstre

Det vert votert over forslag nr. 1, frå Høgre, Sosialistisk Venstreparti og Raudt. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen gi kommunene mulighet til å gjennomføre lokale rusreformer, hvor bruk og besittelse av små mengder ulovlige rusmidler til eget bruk ikke medfører straff.»

Venstre og Miljøpartiet Dei Grøne har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Høgre, Sosialistisk Venstreparti og Raudt vart med 63 mot 38 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.10.19)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 2, frå Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen vurdere alle rusforebyggende tiltak rettet mot barn og unge i Norge og undersøke om de samsvarer med de internasjonale standardene for narkotikaforebygging.»

Raudt og Miljøpartiet Dei Grøne har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Venstre vart med 92 mot 9 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.10.36)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 3, frå Venstre. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen opprette lavterskel tilbud for personer med opiatavhengighet som ikke får nødvendig bistand via LAR og/eller sørge for at kommunene er rustet for å kunne opprette slike lavterskeltilbud.»

Sosialistisk Venstreparti, Raudt og Miljøpartiet Dei Grøne har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Venstre vart med 84 mot 17 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.11.06)

Komiteen hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande

vedtak:

Dokument 8:231 S (2022–2023) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Rasmus Hansson, Lan Marie Nguyen Berg og Une Bastholm om en human ruspolitikk i norske kommuner – vedtas ikke.

Presidenten: Venstre og Miljøpartiet Dei Grøne har varsla at dei vil røysta imot.

Votering:

Tilrådinga frå komiteen vart vedteken med 95 mot 5 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 14.11.34)

Votering i sak nr. 4, debattert 23. november 2023

Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Cato Brunvand Ellingsen og Freddy André Øvstegård om å la folk få puste på ferie (Innst. 53 S (2023–2024), jf. Dokument 8:235 S (2022–2023))

Presidenten: Under debatten har representanten Bård Hoksrud sett fram tre forslag på vegner av Framstegspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Raudt og Pasientfokus.

Forslag nr. 1 lyder:

«Stortinget ber regjeringen, i påvente av en mer langsiktig løsning, instruere forvaltningen om at det umiddelbart blir sikret en ubyråkratisk løsning som ikke krever økonomiske utlegg for enkeltpersoner som er avhengige av oksygenbehandling på reise til utlandet.»

Forslag nr. 2 lyder:

«Stortinget ber regjeringen undersøke om forvaltningen på andre områder har strammet inn praksis der folk må legge ut på vegne av staten i stedet for at det gjøres gjennom direkte oppgjør, og instruere forvaltningen om å starte nødvendige prosesser for å sikre at flest mulig får mulighet til å benytte seg av ordninger med direkte oppgjør.»

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen undersøke om det er nødvendig med lov- eller forskriftsendring for å sikre at det ikke er urimelige utslag av dagens regelverk som rammer enkeltpersoner hardt, og komme tilbake til Stortinget med nødvendige forslag til endring.»

Det vert votert alternativt mellom desse forslaga og tilrådinga frå komiteen.

Komiteen hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande

vedtak:

Dokument 8:235 S (2022–2023) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Cato Brunvand Ellingsen og Freddy André Øvstegård om å la folk få puste på ferie – vedtas ikke.

(Munterheit i salen.)

Presidenten: Det er alvor, dette!

(Meir munterheit i salen.)

Votering:

Ved alternativ votering mellom tilrådinga frå komiteen og forslaga frå Framstegspartiet, Sosialistisk Venstreparti, Raudt og Pasientfokus vart tilrådinga vedteken med 73 mot 28 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 14.12.35)

Votering i sak nr. 5, debattert 23. november 2023

Innstilling fra helse- og omsorgskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Bård Hoksrud, Silje Hjemdal, Sivert Bjørnstad, Morten Wold, Tor André Johnsen, Erlend Wiborg, Frank Edvard Sve, Bengt Rune Strifeldt, Dagfinn Henrik Olsen og Roy Stefensen om en næringsvennlig, modernisert og forbrukervennlig alkoholpolitikk (Innst. 51 S (2023–2024), jf. Dokument 8:243 S (2022–2023))

Presidenten: Under debatten er det sett fram seks forslag. Det er

- forslaga nr. 1 og 2, frå Erlend Svandal Bø på vegner av Høgre og Framstegspartiet
- forslaga nr. 3–6, frå Morten Wold på vegner av Framstegspartiet

Det vert votert over forslaga nr. 4 og 6, frå Framskrittspartiet.

Forslag nr. 4 lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til nødvendige lovendringer for å tillate at næringsdrivende innen og produsenter av alkoholholdig drikke skal kunne informere om egen virksomhet og egne produkter på sine sider i sosiale medier, samt at norske produsenter får frihet til å gi nøktern produktinformasjon om egenproduserte drikkevarer på egen hjemmeside slik de selv ønsker.»

Forslag nr. 6 lyder:

«Stortinget ber regjeringen gjøre det enklere for norske produsenter av øl og sider å tilby sine pro-

dukter i dagligvarebutikker, også varer med alkoholprosent over 4,7 pst.»

Venstre har varsla støtte til forslaga.

V o t e r i n g :

Forslaga frå Framstegspartiet vart med 82 mot 18 røyster ikkje vedtekne.

(Voteringsutskrift kl. 14.13.11)

Presidenten: Det vert votert over forslaga nr. 3 og 5, frå Framstegspartiet.

Forslag nr. 3 lyder:

«Stortinget ber regjeringen komme tilbake til Stortinget med forslag til nødvendige lovendringer for å tillate merking av alkoholemballasje med eventuelle utmerkelser og/eller priser.»

Forslag nr. 5 lyder:

«Stortinget ber regjeringen snarest komme tilbake til Stortinget med forslag til nødvendige lovendringer for å tillate markedsføring av alkoholfritt øl med bryggeriets/produsentens logo og kjenne-tegn.»

Venstre og Miljøpartiet Dei Grøne har varsla støtte til forslaga.

V o t e r i n g :

Forslaga frå Framstegspartiet vart med 82 mot 19 røyster ikkje vedtekne.

(Voteringsutskrift kl. 14.13.30)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 2, frå Høgre og Framstegspartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen snarest komme tilbake til Stortinget med forslag om å tillate at destillerier og bryggerier kan selge alle egenproduserte varer i egne produksjonslokaler.»

Venstre har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Høgre og Framstegspartiet vart med 62 mot 39 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.13.46)

Presidenten: Det vert votert over forslag nr. 1, frå Høgre og Framstegspartiet. Forslaget lyder:

«Stortinget ber regjeringen snarest igangsette arbeid med å revidere og modernisere alkoholregelverket og reklameforbudet.»

Venstre og Miljøpartiet Dei Grøne har varsla støtte til forslaget.

V o t e r i n g :

Forslaget frå Høgre og Framstegspartiet vart med 61 mot 40 røyster ikkje vedteke.

(Voteringsutskrift kl. 14.14.05)

Komiteen hadde tilrådd Stortinget å gjera følgjande

v e d t a k :

Dokument 8:243 S (2022–2023) – Representantforslag fra stortingsrepresentantene Bård Hoksrud, Silje Hjemdal, Sivert Bjørnstad, Morten Wold, Tor André Johnsen, Erlend Wiborg, Frank Edvard Sve, Bengt Rune Strifeldt, Dagfinn Henrik Olsen og Roy Steffensen om en næringsvennlig, modernisert og forbrukervennlig alkoholpolitikk – vedtas ikke.

Presidenten: Framstegspartiet, Venstre og Miljøpartiet Dei Grøne har varsla at dei vil røysta imot.

V o t e r i n g :

Tilrådinga frå komiteen vart vedteken med 81 mot 19 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 14.14.42)

Sak nr. 12 [14:14:49]

Referat

- (94) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Tone Wilhelmsen Trøen, Jan Tore Sanner, Tage Pettersen, Mari Holm Lønseth, Erlend Svardal Bøe, Sandra Bruflot og Anne Kristine Linnestad om økt åpenhet, mer brukerinvolvering og strenge krav til ansattes lønns- og arbeidsvilkår i de offentlig finansierte velferdstjenestene (Dokument 8:42 S (2023–2024))
Samr.: Vert sendt arbeids- og sosialkomiteen.
- (95) Riksrevisjonens kontroll med forvaltningen av statens interesser i selskaper – 2022 (Dokument 3:2 (2023–2024))
Samr.: Vert sendt kontroll- og konstitusjonskomiteen.
- (96) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kari Elisabeth Kaski og Birgit Oline Kjerstad om trygge boliger for alle (Dokument 8:41 S (2023–2024))
Samr.: Vert sendt kommunal- og forvaltningskomiteen.
- (97) Representantforslag fra stortingsrepresentantene Une Bastholm, Rasmus Hansson og Lan Marie Nguyen Berg om humanitær innsats for å evakuere skadde barn på Gazastripen og tilby dem helsehjelp (Dokument 8:43 S (2023–2024))

Presidenten: Presidenten foreslår at representantforslaget vert sendt utanriks- og forsvarskomiteen.

Representanten Lan Marie Nguyen Berg har bedt om ordet.

Lan Marie Nguyen Berg (MDG) [14:15:42]: Jeg foreslår å hastebehandle representantforslaget om en humanitær innsats for å evakuere skadde barn på Gazastripen og tilby dem helsehjelp, etter forretningsordenen § 39 andre ledd bokstav c. Det gjør jeg fordi situasjonen for de skadde barna på Gazastripen nå, på grunn av mangelen på mat, medisiner, strøm og helsehjelp, er fullstendig akutt, og hver dag teller for å kunne berge liv.

Jo raskere Stortinget eventuelt stemmer for å hjelpe dem, jo flere liv kan vi redde.

Presidenten: Ynskjer nokon ordet til stemmeforklaring?

Representanten Ine Eriksen Søreide har bedt om ordet.

Ine Eriksen Søreide (H) [14:16:31]: Det er ingen tvil om at det er et stort engasjement, både i det norske samfunnet og blant partiene på Stortinget, for de enorme sivile lidelsene man opplever i Midtøsten nå. Likevel kommer Høyre til å stemme mot den foreslåtte framgangsmåten fra forslagsstilleren, for det er ikke forsvarlig å behandle et så omsegripende forslag uten at det har vært innom en komité, og uten at regjeringa har gitt sin innstilling til forslaget.

Derfor har vi i stedet en alternativ prosedyre, og det er at forslaget gis en rask komitébehandling i neste uke, og at det da kan komme opp til debatt den 5. desember. Det vil altså si en uke senere enn forslagsstiller sier, men da med en prosedyre som gjør at vi følger de normale reglene for komitébehandling. Det er et såpass omfattende forslag med såpass mange konsekvenser at jeg mener det er viktig og riktig at Stortinget får gjennomføre en så å si normal behandling av forslaget.

Presidenten: Representanten Åsmund Aukrust har bedt om ordet.

Åsmund Aukrust (A) [14:17:38]: Jeg har også lyst til å gi en stemmeforklaring, fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet. At det haster for Gazas befolkning, er det ingen tvil om, spesielt for Gazas barn. Derfor jobbes det fra regjeringens side ikke bare hver dag, men hver eneste time, senest i går da det ble bevilget en halv milliard ekstra kroner til den humanitære situasjonen.

Det som foreslås her, er noe av det mest krevende man kan gjøre, men også noe av det viktigste: hvordan vi kan sikre skadde barns helse og rettigheter. Jeg mener at det fortjener en mye bedre behandling enn ett enkelt

løst forslag over bordet som vi skal ta stilling til. Vi foreslår derfor, på samme måte som komitélederen gjorde rede for, å sende forslaget til komité, og at komiteen arbeider så raskt som overhodet mulig. Vi har også snakket med Utenriksdepartementet, som er klare for å behandle det på denne svært raske måten, og vi får da en behandling som vil ta bare et par dager i komité. Så det er anbefalingen fra Arbeiderpartiet og Senterpartiet.

Presidenten: Representanten Sveinung Rotevatn har bedt om ordet.

Sveinung Rotevatn (V) [14:18:50]: Eg vil tilrå Vens tres representantar å stemme i tråd med innstillinga og mot hurtigbehandling. Eg synest det komitéleiaren gjev uttrykk for, kan gje ei god og rask behandling og vil støtte det, og oppmodar komiteen til å få saka tilbake til Stortinget så raskt som i det heile mogleg.

Presidenten: Representanten Olaug Vervik Bollestad har bedt om ordet.

Olaug Vervik Bollestad (KrF) [14:19:22]: Det er ingen tvil om at dette er en viktig sak, og at tiden betyr mye. Likevel kommer vi – som Høyre og Arbeiderpartiet – til å støtte presidentens forslag.

Presidenten: Representanten Christian Tybring-Gjedde har bedt om ordet.

Christian Tybring-Gjedde (FrP) [14:19:49]: Også Fremskrittspartiet støtter presidentens forslag – slik som Høyre og Arbeiderpartiet.

Presidenten: Representanten Torgeir Knag Fylkesnes har bedt om ordet.

Torgeir Knag Fylkesnes (SV) [14:20:17]: Dersom Stortinget bestemmer seg for at dette skal hastebehandlast, har vi også mekanismer som gjer at regjeringa jobbar raskt. Så vi støttar forslaget frå Miljøpartiet Dei Grøne, og vi trur det er fullt mogleg å gjennomføre dersom ein kjenner på at dette hastar – og det gjer det.

Presidenten: Representanten Lan Marie Nguyen Berg får ordet att til slutt.

Lan Marie Nguyen Berg (MDG) [14:20:48]: Jeg vil takke komitélederen for å kunne legge til rette for en rask behandling, så dersom hastebehandlingsforslaget ikke får flertall, ser jeg fram til en rask behandling også i komiteen.

Presidenten: Fleire har ikkje bedt om ordet til stemmeforklaring, og det vert votert over behandlingsmåten.

Det vert votert alternativt mellom forslaget frå presidenten om komitébehandling og forslaget frå Miljøpartiet Dei Grøne om behandling etter forretningsordenen § 39 andre ledd bokstav c.

V o t e r i n g :

Ved alternativ votering mellom forslaget frå presidenten og forslaget frå Miljøpartiet Dei Grøne vart forslaget frå presidenten vedteke med 85 mot 13 røyster.

(Voteringsutskrift kl. 14.21.51)

Sak n r . 7 heldt fram [14:22:06]

Interpellasjon fra representanten Alfred Jens Bjørlo til næringsministeren:

«Andre land i Europa har dei siste åra målretta lagt til rette for å sikre privat nasjonalt eigarskap i næringslivet, mellom anna som følge av ein ny tryggleikspolitisk situasjon. I Noreg har regjeringa gjennom skjerpa særskattar på norsk eigarskap tvert imot gjort det meir gunstig for norske bedrifter å ha utanlandske eigarar, slik at til dømes ingen store ferjearlag lenger har norske eigarar.

Kva meiner regjeringa om denne utviklinga, og kva er regjeringa sin plan for å hindre vidare nedbygging av privat norsk eigarskap?»

Presidenten [14:22:03]: Stortinget går dermed tilbake til debatt i sak nr. 7, og neste talar er interpellanten, Alfred Jens Bjørlo.

Alfred Jens Bjørlo (V) [14:22:41]: Eg vil takke for ein veldig interessant debatt. Mitt hovudføremål med å reise denne interpellasjonen var for det fyrste at dette er eit enormt viktig tema som blir diskutert i bygd og by over heile landet, blant små og store bedrifter. Det var òg å få fram om det her er reelle politiske skilnader i haldningane til om vi er nøydde til å gjere noko med det norske skattesystemet for å berge framtida for det breie, lokalt forankra, sterke private eigarskapet i bedriftene. Det har vi fått fram. Det er reelle politiske skilnader her.

Representanten Knag Fylkesnes seier at han ikkje heilt skjønar kor denne debatten kjem frå, at det er ein snodig diskusjon. Då vil eg oppfordre Fylkesnes og andre som synest dette er ein snodig diskusjon, til faktisk å reise rundt og snakke med bedrifter rundt i landet som er eigde av folk som brenn for å utvikle dei vidare og investere meir i Noreg, men ser at det at dei som norske borgarar eig bedriftene, faktisk er ei belastning for bedrifta. Dette er eit tema som vil kome med full tyngde framover, og det trur eg vi alle skal ta på alvor.

Det er òg veldig mykje fakta som må ryddast opp i, sjølv om representantane Grotle og Bjørnstad gjorde ein heiderleg innsats i debatten. Det er ikkje rett at å fjerne formuesskatt på arbeidande kapital vil skape 27 000 nullskattytarar. Det er rett og slett ikkje korrekt.

Representanten Knag Fylkesnes seier at vi ikkje ligg høgt på realskattlegging, altså skattlegging av eigedom og verdier i Noreg. Ja, det er isolert sett korrekt fordi vi har omtrent null skattlegging av private bustader, men det er ikkje det dette handlar om. Dette handlar om skattlegging av verdier i bedrifter, og då ligg vi høgt – og vi ligg endå høgare etter dei to siste åra og dei skatteskerpingane som har kome. Det er slike ting vi må rydde opp i i desse debattane vidare framover.

Eg takkar næringsministeren for å gå inn i debattane og engasjere seg i dei, men eg er likevel ueinig med næringsministeren når han seier i sitt siste innlegg at formuesskatten ikkje står i vegen for verdiskaping i Noreg. Etter mi og Venstre si oppfatning står formuesskatten – slik han er innretta i dag, mot bedrifter og mot det å eige og utvikle norske bedrifter – i vegen for verdiskaping i Noreg. Dette er debattar vi må ta i tida framover. Det handlar om å lage eit grunnlag for å byggje eit sterkt næringsliv for framtida i Noreg med norske eigarar, med lokale eigarar, tett på det som skjer i lokalsamfunnet. Denne debatten vil fortsetje.

Statsråd Jan Christian Vestre [14:25:51]: La det ikke være noen tvil om at målet er at Norge skal være verdens beste land både å starte bedrift i og drive bedrift i, og jeg tror vi alle er opptatt av at vi skal ha et rettferdig skattesystem som både bidrar til høy verdiskaping, til omfordeling og til at vi får finansiert velferdsoppgavene våre.

Det er ikke noe mål for denne regjeringen å øke skattene. Det er ikke noe mål at vi skal ha et høyere skattenivå enn det som er nødvendig. Finansministeren og statsministeren har vært veldig tydelige på at regjeringen ikke foreslår eller planlegger noen skatteøkninger, og senest i statsbudsjettet for neste år har vi jo foreslått en redusert formuesskatt, på om lag 450 mill. kr.

Det er viktig med en faktabasert diskusjon. I 2013 var marginals-katten på utbytte 48,2 pst. I 2023 er den 51,5 pst. Det vil si at hvis man driver et selskap i Norge som har 10 mill. kr i overskudd, og man tar alle de ti millionene ut i utbytte, så betaler man altså 904 kr mer i skatt per dag på 10 mill. kr. Vi kan være litt edruelige i hvordan vi omtaler skattesystemet. Når det gjelder formuesskatten, var satsen i 2013 1,1 pst. Da var aksjerabatten 0 pst. I år er satsen mellom 1 og 1,1 pst., og aksjerabatten er 20 pst. Det er fakta.

Representanten Hofstad Helleland snakker om en giftpille og at det er umulig å investere i norske bedrifter.

Hvilken verden er det representanten befinner seg i – når det aldri har vært investert mer i norske bedrifter enn nå? Jeg skjønner det er vondt for representanten Hofstad Helleland å akseptere at det investeres langt mer i norsk næringsliv nå enn under Solberg-regjeringen, men det er altså fakta.

Så viser representanten Hofstad Helleland til Høyres alternative budsjett. Ja, det har jeg også sett på nå. Her foreslår partiet Høyre å øke aksjerabatten fra 20 til 30 pst. Var det alt – når partiet Høyre har reist land og strand rundt og lovet å fjerne formuesskatten? Vel, det gjorde jo heller ikke Høyre med åtte år i regjeringsmakt. Hvis det var så enkelt, var det vel bare å fjerne den? Nå foreslår altså partiet Høyre å redusere effektiv formuesskattesats fra 0,88 pst. til 0,77 pst. Det heter visstnok «en bedre fremtid». Men når det er denne regjeringen som gjennomfører skattepolitikken, så er det «en giftpille». La oss ha en mer anstendig og seriøs debatt enn dette.

Regjeringen er åpen for å se på alle forslag som kan gjøre skattesystemet vårt bedre: fremme verdiskaping, fremme omfordeling, bidra til rettferdighet og ta vare på den norske modellen. For – og jeg avslutter der jeg begynte – den norske modellen er en enestående suksesshistorie. Den har bidratt til at vi har et av de mest verdiskapende næringslivene i verden. Den har tatt oss til topps i produktivitet, i omstillingsevne og i innovasjonsevne. Vi har tatt i bruk landets ressurser, fordelt rikdom, utjevnet forskjeller og skapt et tillitssamfunn som hele verden misunner oss. Regjeringen er garantisten for å beholde den samfunnsmodellen.

Presidenten [14:28:58]: Flere har ikke bedt om ordet til sak nr. 7.

Sak nr. 8 [14:28:59]

Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Hege Bae Nyholt, Seher Aydar, Bjørnar Moxnes og Tobias Drevland Lund om tilbakekjøp av velferdseiendommer (Innst. 55 S (2023-2024), jf. Dokument 8:248 S (2022-2023))

Presidenten [14:29:15]: Etter ønske frå kommunal- og forvaltningskomiteen vil presidenten ordna debatten slik: 3 minutt til kvar partigruppe og 3 minutt til medlemmer av regjeringa.

Vidare vil det – innanfor den fordelte taletida – verta gjeve anledning til inntil sju replikkar med svar etter innlegg frå medlemmer av regjeringa, og dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får også ei taletid på inntil 3 minutt.

Siri Gåsemyr Staalesen (A) [14:29:47] (ordfører for saken): Situasjonen vi har sett i Samhallsbyggnadsbolaget, SBB, viser hvorfor det er svært uheldig at velferdseiendom blir investeringsobjekt for investeringsfond. Det skaper stor usikkerhet rundt barnehagetilbudet og arbeidsplassene i de aktuelle barnehagene, som er negativt for tryggheten og stabiliteten rundt barna og for den ansatte. Det er behov for endringer i regelverket knyttet til kjøp og salg av barnehageeiendom og regulering av husleie.

Vi har de siste årene sett at verdier som har blitt bygget opp med fellesskapets midler, har forsvunnet ut av norske barnehager. Vi har også sett at pengesterke internasjonale aktører har fattet stor interesse for sektoren. Det er en utvikling Arbeiderpartiet og Senterpartiet ønsker å snu. Fellesskapets midler skal gå til barna og de ansatte i barnehagene, og ikke til å forvalte og drifte eiendom.

Vi har lenge vært i en situasjon der det har vært behov for å endre regelverket for private barnehager. Det er kritikkverdig at Solberg-regjeringen, på tross av gjentatte vedtak i Stortinget og en rekke utredninger med klare anbefalinger om behovet for å oppdatere regelverket, likevel ikke fremmet lovforslag i Stortinget for å sikre et tydeligere regelverk tilpasset dagens situasjon i barnehagesektoren.

I løpet av det første året i regjering har vi fått på plass et nytt regelverk for å sikre åpenhet om pengebruken. Regjeringen har nå lagt fram et forslag til et nytt system for styring og finansiering av private barnehager. Forslaget er på høring og er nødvendig for å sikre forutsigbarhet for barnehagesektoren.

Vi må forhindre at barnehageeiendommer blir rene spekulasjonsobjekter, og derfor har vi foreslått nye regler for tilskudd til eiendom.

Ingrid Fiskaa hadde her teke over presidentplassen.

Mudassar Kapur (H) [14:31:50]: Fellesskapets midler skal brukes på mest mulig effektiv måte og til beste for innbyggerne. Derfor er det viktig å prioritere gode tjenester som er tilpasset den enkelte innbyggers behov, og det viktigste må være at kvaliteten i tjenesten er god, ikke bare hvem som leverer den.

For å skape dette trenger vi et mangfold av offentlige og private tjenester, for det vil gi oss sunn konkurranse, innovasjon og kvalitet. Høyre mener derfor det ikke er riktig bruk av fellesskapets midler at det offentlige kjøper opp eiendommer fra private aktører. Ressursene må heller brukes på innhold, og da er det viktig at alle gode og seriøse krefter skal kunne tas i bruk for å levere gode tjenester til innbyggerne.

Birgit Oline Kjerstad (SV) [14:33:04]: Først vil eg takke Raudt for at dei fremjar denne saka.

Ferjene, kraftbørsen og til og med barnehagane er i ferd med å bli selde til private ansiktslause investeringsfond. Marknadsrettinga og privatiseringa har ete seg meir og meir inn i dei heilt grunnleggjande offentlege tenestene som eg som innbyggjar i Noreg tenkjer skal vere kontrollert av fellesskapet, og som skal tilhøyre samfunnet, ikkje ein eller annan anonym kapitaleigar ein eller annan stad i verda.

På heimesida til det nordiske konsernet SBB, som i løpet av 2020 og 2021 kjøpte over 300 barnehageeigedomar frå barnehagekjeder i Noreg til ein verdi av over 9 mrd. kr, les eg:

«I vår portefølje av eiendommer i Norge har vi politistasjoner, tingretter, høyskoler, sykehus, helsethus, barnehager, offentlige kontorer og andre eiendommer med offentlige leietakere på lange kontrakter.»

Eg brukte litt tid på å gå inn i selskapsstrukturen til SBB-konsernet, og det eg ser, er at det er eit innvikla system. Det er mange selskap og mange trådar i alle retningar.

I ulike presseoppslag får vi vite korleis det eine selskapet kjøper for så å selje til andre. Ifylgje rapporten frå Storberget-utvalet frå 2021 vil over halvparten av alle barnehagane i landet vere eigde av internasjonale investeringsfond i 2029 om ting fortset slik som då rapporten vart laga for tre år sidan.

Somme vil seie at det er fornuftig å la eigeomsforvaltarar eige og vedlikehalde bygga, og så kan det offentlege drifte tenestene. Eg tenkjer at vi gir frå oss styringa og kontrollen over fellesskapet sine ressursar på denne måten. No er lovene skjerpa inn, og det er ikkje så lett som før å skjule pengeflyten mellom selskap i eit stort eigeomskonsern.

Eg trur det er naivt å tru at desse investeringane er gjorde av nokon annan grunn enn å tene pengar på dei offentleg finansierte lovpålagde tenestene, som ikkje kan gå konkurs. I utgangspunktet blei kanskje barnehagen bygd på ei billig tomt gitt av kommunen, og med billige lån, til og med. Så eg spør meg sjølv: Er vi i ferd med å bli husmenn og leiglendingar i eige land? Eg synest denne saka er eit godt eksempel på kvifor vi bør ha offentleg eigarskap til velferdsinstitusjonane våre.

SV er opptekne av at vi skal vere herrar i eige hus, og at verken barnehagar, skular eller eldreinstitusjonar bør bli selde til utanlandske fond. Difor støttar vi Raudts forslag i denne saka.

Eg tek opp forslaga i saka.

Presidenten [14:35:56]: Då har representanten Birgit Oline Kjerstad teke opp dei forslaga ho refererte til.

Tobias Drevland Lund (R) [14:36:05]: Over tid har det skjedd en utvikling hvor eiere av kommersielle barnehager skiller ut byggene og eiendommen i eget selskap, og så leier ut til seg selv. I dag er det mulig å bruke av tilskuddet de får til å drive barnehage, mat og utstyr til ungene og lønn og pensjon til de ansatte, til å dekke denne leien, og slik er det mulig å tjene penger på å skru opp leien og så ta ut dette som fortjeneste gjennom eiendomsselskapene sine. De siste åtte årene har det skjedd verdiuttak på 16,8 mrd. kr fra den private barnehagesektoren. Av de milliardene kommer 11,5 fra eiendom, altså nesten 70 pst. – smak litt på den.

Oppsplitting av barnehager og eiendommer har også gjort det mulig å selge eiendommene, og med dem de lønnsomme leiekontraktene. Da den svenske eiendomsgiganten SBB kjøpte opp nær 400 eiendommer fra eierne av kjedene Læringsverkstedet og FUS i 2020 og 2021, var det egentlig leiekontraktene og leieinntektene de kjøpte. De leieinntektene SBB da fikk, er 100 pst. skattebetalernes penger. Det er våre penger. Dette har vært forretningsmodellen til selskapet SBB. Det er et selskap der stat og kommune betaler leien – der finner man dem.

I Sverige har de gått inn og kjøpt opp byggene til kommuner med svak økonomi. På kort sikt løser det budsjettproblemene for kommunen, men på lang sikt strammer den nye utleieren grepet og presser kommuneøkonomien enda hardere.

For de norske barnehagene har oppkjøpet betydd høyere husleie, og Fagbladet har dokumentert økninger i husleien på så mye som en firedobling. Nå vakler det svenske selskapet SBB. De har stor gjeld og vil selge unna mest mulig. Det har allerede blitt slik at det private kanadiske equity-fondet Brookfield nå eier majoriteten av selskapet barnehagebyggene ligger under. Dagbladet har dokumentert hvordan Brookfield vil ha anonyme eiere i skatteparadiser. Vi vet ikke hvem de er, vi aner ingenting om hvilke interesser de representerer, men man kan være ganske sikker på at de ikke primært brenner for barns beste, utvikling og en god oppvekst i barnehagen. Det er jeg ganske sikker på. Likevel er det disse som nå eier barnehagene som norske skattebetalere finansierer.

Nå er disse eiendommene til salgs, og SBB er fortsatt avhengig av å bli kvitt dem. Rødt foreslår derfor å opprette en statlig pott som kan kjøpe opp barnehagebyggene, og at byggene så kan tilbakeføres til kommunene. Dette er helt i tråd med det Storberget-utvalget foreslo allerede i 2020, før situasjonen med salg til utlandet eskalerte fullstendig.

Det er ikke slik at vi jubler for å fremme forslag som handler om å bruke en så stor sum med penger, men til syvende og sist er det faktisk skattebetalernes penger vi kjemper for, og også for barns beste når det gjelder at det

skal gå til deres velferd og styrke den, og ikke i lommen til utenlandske equity-fondeiere.

Statsråd Kari Nessa Nordtun [14:39:26]: Regjeringen mener at barnehagepolitikken først og fremst skal handle om ungene våre. Gode barnehager er viktig for at vi skal fortsette å være et land med små forskjeller.

Kunnskapsdepartementet sendte en rekke forslag til endringer i systemet for styring og finansiering av barnehagesektoren på høring 1. november. Vi vil ha et mer framtidsrettet regelverk som setter ungenes behov først, som tar dagens utfordringer i sektoren på alvor, og som vil gi bedre kvalitet i barnehagene i årene som kommer.

Jeg deler forslagsstillernes bekymring for endringene som har skjedd de siste årene. Vi har sett mange oppkjøp av barnehageeiendommer og salg til utlandet. Jeg er bekymret fordi en konsekvens av disse omstruktureringene er at stadig flere barnehager bruker mer av det offentlige tilskuddet på dyrere leie av lokaler som de tidligere eide. Vi ser også en tendens til at husleien ikke bestemmes ut fra reelle eiendomskostnader, men av hvor mye barnehagene mottar i tilskudd.

Jeg antar at forslagene gjelder barnehageeiendom som er til salgs. Staten kan kjøpe slike eiendommer, men det kan gå år mellom hver gang en barnehageeiendom legges ut for salg. Dette er ingen effektiv måte å hindre kommersiell spekulering i barnehageeiendom på. Regjeringen har et klart mål om å hindre kommersiell spekulering i barnehageeiendom og sørge for at tilskuddene går til ungene. Barnehagene skal ikke være et investeringsobjekt for kommersielle aktører. Selv om vi er enige om målet, er vi likevel ikke enige om virkemidlene. Regjeringen velger derfor en annen løsning enn forslagsstillerne.

Vi gjør driftstilskuddene mer treffsikre ved at nivået på tilskuddet skal ta utgangspunkt i ungenes behov. Kommunene kjenner de lokale forholdene best og bedre enn staten. Kommunene skal derfor få bestemme finansieringen også til private barnehager, men innenfor tydelige nasjonale rammer i lov.

Vi vil ha treffsikre og nøkterne tilskudd til eiendom som gir mindre rom for å ta ut gevinster. Regjeringen vil i tillegg stille strengere krav til barnehagenes bruk av tilskudd. Samlet sett har regjeringen sendt på høring et forslag som styrker den pedagogiske virksomheten, og i mindre grad stimulerer til kommersiell drift.

Presidenten [14:41:59]: Det blir replikkordskifte.

Tobias Drevland Lund (R) [14:42:17]: La meg først starte med å gratulere statsråden med ny jobb.

Noe av grunnlaget for at Rødt foreslår dette forslaget i Stortinget, er at før sommeren fremmet Vänsterpartiet i Sverige et forslag i Riksdagen om å kjøpe opp SBBs ei-

endommer. Dette fikk støtte fra Arbeiderpartiets svenske søsterparti, Socialdemokraterna, så mitt spørsmål til statsråden er: Hvorfor er ikke Arbeiderpartiet, som i motsetning til sine svenske venner sitter i regjering, interessert i å sikre demokratisk kontroll over disse barnehageeiendommene allerede nå?

Statsråd Kari Nessa Nordtun [14:43:00]: Takk til representanten Drevland Lund.

Regjeringen tenker at det er kommunene som kjenner barna og de lokale forholdene i sin kommune best. De må komme i posisjon til eventuelt å kunne overta denne typen eiendom hvis det er aktuelt for den enkelte kommune. Som jeg var inne på i mitt innlegg, er det allerede flere virkemidler som jeg mener også støtter opp under det målet som jeg opplever er omtalt i forslaget, men på en noe annen måte.

Tobias Drevland Lund (R) [14:43:32]: Jeg takker for svaret fra statsråden.

Veldig mange kommuner vil sikkert være interessert i å skaffe seg eierskap over disse byggene, men på grunn av mangel på økonomi og virkemidler har de kanskje ikke muligheten til å hive seg rundt og kjøpe opp eventuelle barnehageeiendommer som nå er til salgs.

I tilfellet med SBB er det snakk om 300 eiendommer. Dette vil jo koste en stor sum penger, men mener statsråden det er bedre at et kanadisk «equity fund» skal eie disse barnehageeiendommene, enn at vi fra statens side sikrer at kommunene får ta eierskap over dette, til beste for fellesskapet og ikke minst for barna som skal gå i barnehagene, og for bedre lønns- og arbeidsforhold for de ansatte som jobber i barnehagene?

Statsråd Kari Nessa Nordtun [14:44:21]: Jeg tenker det er kommunene som sitter nærmest, og som vet hva behovet i egen kommune og i de ulike bydelene er, og at de som sitter nærmest, må ta avgjørelsen om det er behov, og der det er behov for eventuelt å fortsette barnehagedrift. Det tenker vi ligger til kommunenes selvstyret å vurdere.

Tobias Drevland Lund (R) [14:44:49]: Jeg takker for svaret nok engang.

Statsråden er inne på ny barnehagelov, som har blitt foreslått, og der blir det bl.a. pekt på nettopp problemet med finansiering for å hindre spekulasjon i eiendom i barnehagesektoren. Det er vel og bra, men lovendingene som eventuelt kommer her, har blitt varslet at først kommer til å tre i kraft høsten 2025, og det gir ganske mye tid for disse ulike aktørene til å vri seg unna lovverket enn så lenge. Det gjør det enda viktigere, mener Rødt, at vi handler nå som det er en stor aktør som

har 300 eiendommer til salgs og til rådighet. Ville det ikke vært lurt om staten sikret at kommunene i neste rekke kunne få kontroll over disse barnehagebyggene, og at det ikke er et kanadisk «equity fund» som skal drifte disse barnehagene i framtiden?

Statsråd Kari Nessa Nordtun [14:45:41]: Jeg gjen- tar: Jeg har tillit til de lokale folkevalgte rundt omkring i kommunene i landet vårt. Det er ulike behov, og de kjenner sin barnehagesektor best og kan på en helhet- lig måte planlegge ut fra det og bruke skattepengene mest mulig effektivt. De kjenner barnegruppene, og de kjenner de lokale forholdene. Vi skal ikke styre over det. Vi tenker at det vi legger opp til nå i den nye barne- hage_loven, legger best til rette for at det er de kommu- nale hensynene som er styrende, og ikke noe annet.

Birgit Oline Kjerstad (SV) [14:46:36]: I eit av forsla- ga vi er med og støttar, ber vi regjeringa om å vurdere og hasteutgreie korleis ein kan sikre seg eigarskap til desse eigedomane. Det er for meg rart at ein berre over- lèt det til kommunane, når det er snakk om noko som er av så stor felles interesse å ha kontroll over. Det gjeld også prinsippet for korleis ein skal behandle dette i framtida. Vil statsråden på eit tidspunkt kome med for- slag til korleis ein skal kontrollere eigarskap til velferds- eigedomar i Noreg?

Statsråd Kari Nessa Nordtun [14:47:25]: Som jeg har sagt tidligere, er jeg helt trygg på at det er kommu- nene som kjenner barnehagene best, som kjenner bar- negruppene best og de behovene som er der, og som kjenner de lokale forholdene best. De er nærmest til å kunne vurdere hvorvidt det er behov for oppkjøp av den typen eiendommer. Jeg har tillit til at det blir for- valt på en god måte. Jeg er veldig glad for at de lov- endringene som nå er ute på høring, legger til rette for mer lokalt selvstyre for dimensjonering av den ulike barnehagedriften og bygningsmassen, ved f.eks. å legge opp til dimensjonering uavhengig av om det er en pri- vat eller en offentlig eier av barnehagen.

Birgit Oline Kjerstad (SV) [14:48:12]: Takk for svar- et. Det eg er litt ute etter, er korleis ein tenkjer at dette skal gå på lang sikt, når det gjeld kontroll av velferdsei- gedomar i Noreg generelt. Det handlar ikkje berre om barnehagedrift. Det er klart at kommunane har eit spe- sielt ansvar for å leggje til rette for barnehagedrift, men det bekymrar meg skikkeleg at velferdseigedomar blir kjøpte opp på denne måten, og at ein ikkje heilt har kontrollen over eigedomsforvaltninga til offentlege in- stitusjonar framover. Det eg er ute etter, er om regjerin- ga har ein politikk for å møte den utfordringa.

Statsråd Kari Nessa Nordtun [14:48:57]: Regjerin- gen er tydelig på at barnehagen – la meg ta det som et eksempel – er til for barnet, og tilskuddene må derfor gå til barna. Det er viktig at vi har tillit til at barnehagene bruker pengene på en riktig måte. For å hindre at bar- nehageeiendom blir rene spekulasjonsobjekter, legges det opp til, i det som blir nytt i loven, å få på plass mer treffsikre og nøkterne tilskudd til nettopp eiendom. Derfor foreslår regjeringen at dagens nasjonale kapital- tilskudd blir erstattet med et eiendomstilskudd som kommunen fastsetter. Regjeringen vil også stille streng- ere krav til barnehagens bruk av dette tilskuddet. Bar- nehager skal f.eks. ikke kjøpe inn dyre firmabiler eller hytter for ansatte, slik enkelte tilsynssaker har vist. Vi skal ha et effektivt og profesjonelt tilsyn med barneha- gene. Vi vil gi både kommunene og det nasjonale tilsy- net flere virkemidler til å gjøre jobben sin.

Presidenten [14:49:52]: Replikordskiftet er der- med avslutta.

Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 8.

Sak nr. 9 [14:50:01]

Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Representantforslag fra stortingsrepresentantene Stine Westrum, Marie Sneve Martinussen og Tobias Drevland Lund om en strandsone for alle og styrking av allemannsretten (Innst. 47 S (2023–2024), jf. Dokument 8:254 S (2022–2023))

Presidenten [14:50:22]: Etter ønske frå kommunal- og forvaltningskomiteen vil presidenten ordna debatten slik: 3 minutt til kvar partigruppe og 3 minutt til medle- mer av regjeringa.

Vidare vil det – innanfor den fordelte taletida – bli gjeve høve til inntil 7 replikkar med svar etter innlegg frå medlemmer av regjeringa, og dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får òg ei taletid på inntil 3 minutt.

Mari Holm Lønseth (H) [14:50:47] (ordfører for sa- ken): Saken gjelder et representantforslag fra Rødt om en strandsone for alle og en styrking av allemannsret- ten. Det fremmes tre forslag i innstillingen, og utover Rødt er det SV som fremmer dem, sånn de er lagt fram. Jeg regner med at de partiene redegjør for sine egne standpunkt.

Norge er et langstrakt land. Vi har verdens nest leng- ste kystlinje. Vi er også et land hvor folk bor spredt. Det meste av strandsonen i Norge er åpen for ferdsel. Samti- dig er det områder hvor strandsonen er svært nedbygd. Det gjelder f.eks. i Indre Oslofjord, hvor det ikke er øns- kelig med noen oppmykning i dagens regelverk.

Nettopp fordi strandsonen er variert og utbyggingspresset er veldig ulikt fra landsdel til landsdel, er det viktig at vi har et differensiert regelverk for hvordan strandsonen kan utvikles. I områder med lavt press bør det bli enklere å bygge, mens i områder med høyt press bør regelverket forbli som i dag. Det sikrer vi med den differensierte strandsoneforvaltningen som vi har, hvor Solberg-regjeringen sørget for at det har blitt litt enklere å bygge ut i områder med lavt press.

Det er riktig, som forslagsstillerne peker på, at strandsonen er en viktig kilde til rekreasjon. Men det framstår nesten som om det utelukkende er en kilde til rekreasjon når man leser forslaget sånn det er fremmet fra Rødt. Det kan framstå som om de har glemt at strandsonen og koblingen til havet faktisk er en viktig kilde til å trygge arbeidsplasser i hele landet, særlig i distriktene. Når Rødt i sitt forslag beskriver strandsonen og hvordan den bygges ned, skriver de at strandsonen er preget av oppdrettsanlegg, brygger, basseng, blomsterbed, benker og båthus, og at det nærmest tar over strandsonen. Det er litt fristende å spørre hvor i strandsonen det er Rødt ferdes, hvis de tror at det rundt i landet vårt er sånn at den nå bygges ned i distriktene av f.eks. basseng. Det er iallfall en virkelighet jeg ikke kjenner meg igjen i fra Trøndelagskysten, som jeg tror kanskje er mer representativ for den virkeligheten som mange opplever.

Jeg tror tvert imot at man mange steder i landet merker at ønsket om å skape nye arbeidsplasser blir hindret av at regelverket er rigid. Det er faktisk oppdrettsanlegg, båthus og naust som også bidrar til å skape store verdier og trygge arbeidsplasser i store deler av distriktene. Båthusene som Rødt trekker fram som noe negativt, er f.eks. helt nødvendige for å opprettholde fiskeri i store deler av landet.

Helt avslutningsvis vil jeg si at kommunene i dag selvfølgelig har plikt til å følge opp ulovligheter, og det har jeg tillit til at kommunene gjør uten at de får noe videre pålegg om det.

Heidi Greni (Sp) [14:54:04]: Plan- og bygningsloven fastsetter byggeforbud i 100-metersbeltet langs sjøen. I 100-metersbeltet skal det tas hensyn til natur, friluftsliv, kulturmiljø og andre allmenne interesser. Det er imidlertid viktig å presisere at byggeforbudet ikke er absolutt, og at kommunene kan fastsette en annen byggegrense.

Norge er et langstrakt land med store variasjoner. Derfor må også strandsonepolitikken være ulik mellom landsdelene. De statlige planretningslinjene for strandsone er delt inn i tre soner. I sone 1, Oslofjordregionen, er det stort press på arealet, med 71 pst. nedbygd strandsone. Den sonen har de strengeste reglene, og slik bør det også være i fortsettelsen.

Sone 3 er områder der det er mindre press på strandsonearealene. Der kan det tvert imot være ønskelig med mer aktivitet, næringsutvikling og bosetting. Dette er områder hvor den største utfordringen er at det er mindre aktivitet i strandsonen og færre innbyggere. Som forrige representant nevnte, er oppdrettsnæringen, fiskeri osv. utrolig viktige næringer i disse kommunene, og det er kommunen som må bestemme hvordan strandsonen skal disponeres. Dette gjelder mange steder og kommuner hvor hver innbygger har en hel kvadratkilometer å boltre seg på. En slik kommune kan ikke ha samme politikk som kommunene langs Oslofjorden. Sone 2 er midt imellom disse.

Regjeringspartiene mener dagens regelverk er et godt utgangspunkt for en bærekraftig forvaltning. Det er kommunen som er planmyndighet, det er lokalpolitikkerne som sitter med lokalkunnskapen, og de forvalter lovverket godt. Det stemmer ikke at kommunene er slepphendte med byggetillatelse i strandsonen – tvert imot er antallet slike tillatelse sterkt redusert de siste årene. Mange kommuner har også lagt mye arbeid i å rydde opp i allerede utbygde områder.

Kommunene skal i løpet av 2024 ha vedtatt en ny planstrategi, der gjennomgang av planer for strandsonen vil være en naturlig del. Jeg har tillit til at kommunene følger opp utfordringene i strandsonen på en god måte.

Kommunene har ansvar for å følge opp tiltak som er i strid med loven, enten ved å kreve at det søkes om byggetillatelse i etterkant eller ved å kreve tiltaket fjernet. De kan også sørge for revisjon av arealplan. Det bør fortsatt være kommunenes ansvar, og det er ikke ønskelig fra Arbeiderpartiet og Senterpartiets side å innskrenke kommunenes selvråderett.

I Hurdalsplattformen slås det fast at vi vil ha en mer differensiert forvaltning med større handlefrihet og mulighet for næringsutvikling og bosetting i spredtbygde strøk i sone 3. Vi støtter derfor ingen av forslagene.

Helge André Njåstad (FrP) [14:57:21]: Det blir gøy å diskutera litt strandsone, takk vera dette Dokument 8-forslaget frå Raudt. Det einaste eg kan seia om det, er at dei reiser ein debatt. Når ein les forslaget, er det ikkje mykje gledeleg å finna i det, for dei vil ha statleg overstyring.

No har me nettopp valt nye kommunestyre. Innbyggjarane i heile landet har gjeve tillit til lokalt folkevalde for at dei skal styra lokale saker. Så går det ein månad, og no meiner altså forslagsstillarane at ein veit best i denne salen, herifrå, korleis det skal planleggjast i heile landet.

Når ein les forslaget og ser verkelegheitsbeskrivinga om at det er badebasseng og blomsterbed som pregar strandsona i Noreg, har vel det gjort at dette forslaget

kan stemplast som useriøst. Dei færreste kommunar i Noreg kjenner seg igjen i at strandsona er prega av basseng og blomsterkasser og den typen aktivitet. Eg er veldig glad for det regjeringspartia seier her, og med det legg seg på den same linja som Framstegspartiet, at det er lokalt folkevalde som skal avgjera arealpolitikken og strandsonepolitikken, ikkje denne salen.

Eg håpar òg landets statsforvaltarar har merka at regjeringspartia gjev lokalpolitikarane den tilliten, og då sluttar å plaga lokalpolitikarar med motsegner og yrkeslause prosessar knytte til planleggingsretten som det lokale sjølvstyret har. Eg håpar at det vert formidla tydeleg til statsforvaltarane.

Eg kjem sjølv frå ein øykommune, og eg har ikkje sett eit einaste basseng eller ei einaste blomsterkasse i min kommune. Eg ser heller ikkje så mange område som er veldig eigna til å driva friluftsliv. Det er jo dette lokalpolitikarane driv med, at ein ser kva område som er godt eigna til friluftsliv. Der er allemannsretten viktig, der er det viktig å leggja til rette for allmenta, men det aller meste av strandsona langs kysten består jo av haug og hamar og er utilgjengeleg for folk, med mindre ein gjer inngrep, og då legg til rette for at ein kan byggja bygg til næring, naust for å lagra båtar osv., og det er til stor glede. Den jobben gjer ein best lokalt, ikkje om ein skal sitja i Stortinget og bestemma.

Kommunane gjer òg ein god jobb med å følgja opp gode planar og sørgja for at ting er i tråd med regelverket. Me har stor tillit til at lokalpolitikarane klarar dette, og om dei ikkje klarar det, vil innbyggjarane skifta dei ut ved val, noko dei gjorde i haust. I mange kommunar valde dei inn fleire Framstegsparti-politikarar i kommunestyra, fordi dei ønskjer meir ja-politikk, dei ønskjer meir næringsutvikling. Me synest det er bra at det er innbyggjarane gjennom val som bestemmer kven som skal styra arealpolitikken, og at ein ikkje frå denne salen skal instruera alle til å ha eit strengare strandsonevern. Dette kan lokaldemokratiet handtera heilt fint sjølv.

Birgit Oline Kjerstad (SV) [15:00:33]: Vi har ei lang kystlinje i Noreg, men der strandsona er mest brukt og tilgjengeleg for rekreasjon, er ho ikkje uendeleg. Tvert imot er strandsona under sterkt press.

Eg vaks opp så å seie i fjøra. Vi kunne leike alle stader, og vi var trygge på at dette var ein felles tumleplass og møteplass. Vi kjende oss ikkje uønskte eller på «privat grunn», sjølv om nokon både eigde grunnen og hadde båtstø og naust som dei brukte.

Kystlinja vår er unik i verdssamanheng, men ser ein på gamle bilete, er eg slett ikkje imponert over korleis vi har forvalta ho, særleg ikkje dei siste 50 åra.

Kommunane set av areal gjennom arealplanane sine. Det skal dei fortsetje med, og dei må gjere nokre vur-

deringar. Strandsona er mange stader svært attraktiv for friluftsliv, rekreasjon og naturopplevingar. Samtidig er det areala langs sjøen som er under sterkast utbyggingspress her i landet. Det største problemet er bit-for-bit utbygginga. I utgangspunktet er det forbod mot å byggje nærare enn 100 meter frå sjøkanten. Det har både med allemannsretten og behov for å ta vare på naturverdiane å gjere. Byggjeforbodet er nedfelt både i plan- og bygningslova og i friluftslova.

I 2021 fekk kommunane inn 1 286 søknader om å få byggje nye bygningar i 100-metersbeltet ved sjø. Over 1 000 av desse vart innvilga, 70 pst. fekk dispensasjon. Tal frå SSB viser at det var innvilga rekordmange søknader om å byggje i strandsona også i 2022. Det var ein auke på 53 pst. samanlikna med dei to føregåande åra, så her er det noko som nesten er i ferd med å eksplodere.

Langs Oslofjorden er det berre 40 pst. av strandsona som er tilgjengeleg for allmenta. I resten av landet er det 68 pst. Det kan høyrast mykje ut, men det kan likevel bety at dei mest attraktive delane er mykje meir pressa enn det dette talet tilseier.

Det er ein myte at det er så strengt i Noreg. Faktum er at bygging i strandsona er minst like strengt og kanskje strengare i andre land. Kva er vitsen med eit forbod i lovs form dersom vi har kommunepolitikarar og regjeringar som ser gjennom fingrane med det som skjer, og gjev dispensasjon eller lèt vere å fylgje opp tilfelle der folk tek seg til rette og set opp private stengsel og skilt med «adgang forbudt»?

Det er ikkje vanskeleg å forstå at mange har lyst til å ha ei hytte eller eit hus i sjøkanten, men slik det har utvikla seg på dei mest attraktive plassane, meiner eg at praksisen må skjerpast inn.

Vi menneske tek meir og meir plass, og naturen får tilsvarande mindre plass. Det som er utilgjengeleg i dag, er ofte dei areala som den ville naturen og sjøfuglar osv. brukar. Oppstykking og sal av tomter, bit for bit, strødde utover, og privatisering med å stengje ute andre er ei utvikling som eg meiner både bryt med norsk tradisjon og allemannsretten og er ein trussel mot det biologiske mangfaldet i norsk kystnatur.

Med det tek eg opp dei forslaga SV er med på i denne saka.

Presidenten [15:03:50]: Då har representanten Birgit Oline Kjerstad teke opp dei forslaga SV er med på.

Tobias Drevland Lund (R) [15:04:01]: Allemannsretten er noe av det vakreste vi har i Norge. Likevel er strandsonen – der mange liker å oppholde seg – under sterkt press. Hvor mye strandsona som er tilgjengelig, er selvfølgelig svært varierende fra kommune til kommune, men i indre Oslofjord er hele 71 pst. nedbygd. Nedbygging av strandsonen, både den lovlige, den som

har skjedd med politikernes velsignelse, og den ulovlige, den som har skjedd nettopp uten at det har vært lov, legger til rette for den største trusselen mot både allemannsretten og naturen selv. Det er summen av alle inngrepene som er problemet – om det så er bassenger, hytter, hyttebyer, flytebrygger, lektere, fastmonterte benker, båthus, trapper eller hva det skal være. Alt dette i sum er i ferd med å gjøre allemannsretten enkelte steder i strandsonen til en teoretisk øvelse – for ikke å snakke om den ulovlige privatiseringen av strandsonen, som tiltar.

Økokrim viet i sin trusselvurdering for 2022 et eget kapittel til strandsonekriminalitet og beskrev denne som systematisk, forsettlig og økende. En del av problemet er at ressursene til ulovlighetsoppfølging i strandsonen er svært begrenset i mange kommuner, og derfor er det vanskelig for kommunene å følge opp brudd på regelverket.

Undersøkelser som Sivilombudet gjorde av dispensasjonsvedtak – bl.a. i min egen hjemkommune, Kragerø – i perioden 2016–2019, viste at flertallet av vedtakene som kommunen fattet, hele 600 vedtak, var mangelfulle og inneholdt meget knappe begrunnelser. Jeg har selv sittet i kommunestyret i min hjemkommune, Kragerø, hvor slikt som dette oppleves, og hvor flertallet av politikerne tillater å bygge et basseng i hundremetersbeltet. Naturvernforbundet oppsummerer dette godt i sitt innspill til komiteen. De har tidligere avdekket at ni av ti får bygge i vernet natur, og kystkommuner gir dispensasjon for bygging i hundremetersbeltet i stort omfang. Dette fører til nedbygging og fragmentering av verdifull natur, samtidig som naturen blir mindre tilgjengelig for folk.

La meg gjøre én ting klinkende klart: Problemet er ikke fastboende som driver næring eller fastboende som skal bytte vinduer, bytte en dør eller bygge et nytt båthus. Problemet er de gigantomane prestisjeprosjektene til både rike hyttebeboere og rike utbyggere, som tror hyttedømmen best ivaretas med slagordet «jo større, jo bedre». Som resultat blir naturen taperen hver eneste gang, og folk får mindre mulighet til nettopp å være i og bruke naturen. Det må tas grep, det må tas kraftige grep, og derfor har Rødt flere forslag her i dag. Det er jo leit at det virker som om flertallet i salen ikke er like opptatt av dette problemet.

Med det viser jeg til forslagene Rødt er med på.

Statsråd Erling Sande [15:07:16]: Representantane Westrum, Martinussen og Lund har fremja forslag om å be regjeringa om å fremje forslag om eit forbetra strandsonevern, om korleis kommunane si oppfølging av ulovlege tiltak i strandsona kan styrkjast, og om kart-

legging av kommunane sitt arbeid med å fjerne sjikanøse stengsel i strandsona.

Eg sluttar meg for så vidt til utsegna til representantane om at nærmiljøet er viktig for leik og rekreasjon, og at ei tilgjengeleg strandsona difor er viktig. Som representantane påpeiker, er det ein stor del av strandsona i Oslofjorden som i dag ikkje er tilgjengeleg, mens situasjonen andre stader i landet er ein ganske annan. Det er altså stor ulikskap mellom kommunane, og dette er tatt høgde for i statlege planretningslinjer for strandsona, som blei vedtatt i 2011 og revidert i 2021. I Oslofjorden er det strenge reglar for nybygg og tiltak i strandsona, og det er mitt inntrykk at kommunane følgjer opp dette i si forvaltning og planlegging. I ein del kommunar på Sørlandet, på Vestlandet og i Trøndelag er det utbyggingspress i delar av kommunen, mens andre har mykje tilgjengeleg strandsona og lite utbyggingspress. Desse er plasserte i sone 2 i strandsoneplanretningslinjene, med meir differensierte føringar. Sone 3 gjeld område med mindre utbyggingspress. Dei vil ha større handlingsrom i bruk av sine areal.

I Nasjonale forventningar til regional og kommunal planlegging 2023–2027, frå juni i år, er det forventa at kommunane vurderer arealbruken langs sjøen og i og langs vassdrag i eit heilskapleg og langsiktig perspektiv. Eg meiner dei statlege planretningslinjene gjev grunnlag for ei god og differensiert strandsoneforvaltning som sikrar ålmenta god tilgang til strandsona gjennom aktiv kommunal planlegging. Vi må ha tillit til det lokale sjølvstyret.

Det er viktig at kommunane sørgjer for at ulovlege tiltak i strandsona blir følgde opp og retta. Dette er viktig arbeid, men det er òg ressurskrevjande for kommunane. Mitt departement arbeider med betre rettleiing om oppfølging av ulovlege tiltak i kommunane.

Som oppfølging av heilskapleg tiltaksplan for Oslofjorden oppretta Klima- og miljødepartementet i 2022 ei tilskotsordning for juridiske utgreiingar om tilgangen for ålmenta i strandsona. Det har ført til at ulovlege stengsel i strandsona er fjerna. Ordninga blir føreslått vidareført i 2024 med 3,2 mill. kr.

Mange kommunar er i gang med å følgje opp sjikanøse stengsel i strandsona. Statsforvaltarane rapporterer årleg til departementet om kommunane si oppfølging i strandsona, og det er oppretta eit kystsonenettverk med kommunar, fylkeskommunar og statsforvaltarar langs Oslofjorden. Dette nettverket er viktig for å auke kompetansen om forvaltning av strandsona, ikkje minst når det gjeld friluftssyn og oppfølging av ulovlegheiter. Det vil òg kunne gje betre oversikt over kva kommunar som har sett i gang arbeid med å følgje opp ulovlege tiltak. Nettverket blir drifta over budsjettet til Klima- og miljødepartementet.

Presidenten: Det blir replikkordskifte.

Mari Holm Lønseth (H) [15:10:30]: Regjeringen har sagt at de ønsker en mer differensiert forvaltning av strandsonen. Blant annet har man i distriktsmeldingen, Meld. St. 27 for 2022–2023, skrevet tydelig at kommunene skal få mer handlingsrom og bedre muligheter til næringsutvikling og bosetting i spredtbygde strøk. Kan statsråden forklare litt mer konkret hvilke endringer regjeringen planlegger å gjøre i strandsoneforvaltningen, og når han vil gjøre det?

Statsråd Erling Sande [15:10:56]: Det er eit arbeid vi allereie er i gang med. Vi har sendt forventingsbrev om korleis vi som stat forventar at kommunane skal forvalte areala sine, og då har vi nettopp understreka at det er moglegheiter for differensiert strandsoneforvaltning. Eg synest saksordføraren, representanten Lønseth, hadde eit godt innlegg i stad. Ho peika på noko veldig viktig, nemleg at strandsone ikkje berre handlar om hyttebygging og rekreasjon, det handlar også om verdiskaping. I mange tilfelle handlar det å kunne bruke ei differensiert strandsoneforvaltning om moglegheita til å etablere viktig næringsverksemd. Det er ein gong slik i landet vårt at ein god del av næringsverksemda er knytt til sjø og må liggje i strandsona. Slik er logikken innretta, og difor er det viktig at kommunane har desse verktøya, og at dei har større verktøy i område der det er mindre press.

Mari Holm Lønseth (H) [15:12:01]: Jeg deler intensjonen til statsråden i stor grad, og jeg synes denne debatten også på en god måte får fram at strandsonen er veldig variert. Når man hører innleggene fra Rødt, virker det som om man har tenkt å ha et eget regelverk for folk som har lyst til å bygge hytte, og et annet regelverk for personer som driver næring. Det håper jeg statsråden kan si at kanskje er en u hensiktsmessig måte å gjøre det på framover. Man må også se på hvor stort utbyggingspress det eventuelt er i kommunene, slik at de som bor langs kysten, kan leve av næringene og av havet, som vi har gjort i mange, mange år.

Solberg-regjeringen gjorde noen endringer i strandsoneforvaltningen og sørget bl.a. for at et par ekstra kommuner kom over i såkalt sone 3. Kan det være aktuelt for statsråden i det videre arbeidet at flere kommuner med lavt utbyggingspress i dag kommer over i sone 3?

Statsråd Erling Sande [15:13:00]: Eg vil i alle fall ikkje utelukke det på dette tidspunktet. Vi jobbar bl.a. med planretningslinjer, og også der er det å få understreka differensiering av areal kjempeviktig. Replikken til representanten minner meg også om noko anna, og

det er at i nokre tilfelle er næring også rekreasjon, f.eks. i form av reiselivsnæring. Det er viktig at ein i ulike delar av landet vårt får utnytte dei moglegheitene ein har i sine areal. Vi skal verne om strandsona der det er høgt press, og det er ein viktig del av det differensierte regelverket.

Birgit Oline Kjerstad (SV) [15:13:53]: Vi har levd av havet i tusenvis av år her i landet, vil eg nesten seie, men det har vel aldri vore færre båtar enn det er no. Vi har fiskerihamnene og dei anlegga som tener den næringa. Det er ikkje snakk om å rive dei. Den store auken i unntak frå reglane om forbod mot å byggje i strandsona er i veldig stor grad knytt til fritidseigedomar som er hytter, ikkje så mykje til næringsverksemd. I 2022 var auken i saker om unntak for bygging i strandsona på 53 pst. Er ikkje statsråden i det heile bekymra for at det fort blir slik at veldig mykje blir nedbygd som ikkje burde ha vore nedbygd – usystematisk og med unntak for enkeltpersonar som finn på at her vil dei byggje?

Statsråd Erling Sande [15:14:55]: Eg har veldig stor tillit til det lokale sjølvstyret, men likevel meiner eg at dei differensierte retningslinjene var viktige for å ivareta nettopp det Kjerstad er inne på. Det er sjølv sagt ikkje greitt dersom folk tek seg til rette. Den typen bygging skal vi sjølv sagt ikkje ha. Lova gjeld, men det å gje kommunane moglegheit til å la folk få lov til å utvikle strandsona, eksempelvis til næring, i område der det er lågt press på strandsona, kan vere riktig.

Eg synest at representanten Kjerstad hadde eit anna viktig poeng i startinnlegget sitt, då ho beskrev barndomens reking i strandsona, som eg også kjenner meg igjen i. Det viser til at til og med delar av strandsona som er utbygde, ikkje nødvendigvis er utligningslege. Det er ikkje eit svart-kvitt bilde på det viset.

Birgit Oline Kjerstad (SV) [15:15:56]: Takk for svaret. Mange kommunar er små. I mange distriktskommunar er det veldig tette band til dei som har ei økonomisk interesse i å selje tomt osv. Mange kritiserer arealforvaltninga fordi ein er for lite prinsippfast i korleis ein gjer vurderingane – at det fort blir kjennskap, venskap eller mykje pengar som gjer at ein får eit løyve. Eg gjen tek: Er ikkje statsråden bekymra for at det blir gjeve for mange dispensasjonar, som går ut over den felles verdien av å ha eit intakt landskap over tid?

Statsråd Erling Sande [15:16:44]: Til det siste, og som eg beskrev i mitt innlegg: Ein følgjer med og rapporterer på det som er av utbygging i strandsona, og det er eit arbeid som kjem til å halde fram. Det blir ført ei oversikt over dette. Eg er nok ikkje med på den mistilliten til lokalpolitiske prosessar som Kjerstad her legg til

grunn. Eg legg til grunn at kommunane gjennom si handsaming har politikarar som tek ansvaret sitt på alvor, og ikkje lèt kjennskap og venskap styre sine prioriteringar.

Birgit Oline Kjerstad (SV) [15:17:20]: Mange planavdelingar i kommunane ønskjer å ta litt meir kontroll over denne bit-for-bit-utbygginga. Eg etterlyser at statsråden no tek ansvar og støttar opp om dette veldig sterkt. Det er ikkje alltid i fellesskapet sin interesse, det som skjer når det blir bygd så mykje. Når statsråden beskriver denne tilliten til systemet, lurar eg på om han ikkje ser nokon problem med at dette skjer litt for spontant og litt for ustrukturert med omsyn til dei lange linjene i arealforvaltninga.

Statsråd Erling Sande [15:18:14]: For det første meiner eg at planlegging er det viktigaste verktøyet kommunar har, og det skal fendra, som vi seier på kysten, nokon av problemstillingane med at dette blir usystematisk og usamanhengande. Eg håpar og trur at det fungerer. Så kan det vere unntak, og det kjenner vi vel alle eksempel på. Det kan også vere eksempel på at det skjer ulovlegheiter. Lova, som ligg i botnen, skal sikre strandsona eit sterkt vern, men det differensierte regelverket vi har lagt på toppen, skal også gje moglegheiter for utvikling i dei areala der ein ikkje har stort press på strandsona, og der ein veldig stor del av strandsona er tilgjengeleg for folk i dag.

Tobias Drevland Lund (R) [15:19:09]: Det var mange ting som ble sagt, bl.a. om mitt parti. Høyre anklager Rødt for dårlig politikk på dette området. Det kommer altså fra et parti som senest i fjor foreslo at man ikke skulle følge opp ulovligheter i strandsonen hvis det hadde skjedd for lenge siden. Det får stå for deres regning.

Derimot er statsråden inne på noe som jeg er enig i, og det er at han vil slå ned på ulovligheter. Det er i tråd med det jeg også tok opp i mitt innlegg, at man i Økokrims trusselvurdering vier et eget kapittel til ulovligheter i strandsonen og strandsonekriminalitet, som de kaller det, og at denne kriminaliteten er systematisk, forsettlig og økende. Mitt spørsmål til statsråden er: Hva tenker statsråden om denne alvorlige utviklingen, og hvordan vil statsråden sørge for at vi får mindre ulovlig bygging i strandsonen, og at vi får bukt med det problemet?

Statsråd Erling Sande [15:20:08]: I alle sammenhenger gjeld det at vi må følgje lova. Vi må sikre at alle følgjer lova, og vi har juridiske verktøy for det når det skjer lovbrøt. Likevel, som eg nemnde i mitt innlegg, har vi også etablert ei tilskotsordning for juridiske utgreiingar

som skal byggje opp under saker der det er spørsmål om allmenta sin tilgang til strandsona har blitt svekt, og som igjen skal føre til at ulovleg oppsette stengsel blir fjerna. Denne ordninga har gjeve resultat, og difor blir ho føreslått vidareført i budsjettet for neste år.

Tobias Drevland Lund (R) [15:20:56]: Jeg takker for svaret.

Det ulovlige byggingen i strandsonen er et stort problem, som også statsråden erkjenner, men et annet problem er at mange kommuner rett og slett sliter med manglende ressurser og økonomisk handlingsrom til å følge opp når ulovligheter først har skjedd ute i kommunene, fordi de ikke har ressurser, og de har ikke folk som kan ettergå det. Jeg lurar på om statsråden vil se på muligheten for å styrke kommunenes mulighet til selv å drive ulovlighetsoppfølging i tiden framover.

Statsråd Erling Sande [15:21:26]: Då er vi tilbake på eit tema som vi kjem til å diskutere mykje i denne sal, nemleg å setje kommunane generelt i stand til å leve opp til oppgåvene sine og utføre dei viktige oppgåvene sine. Dette er ein liten bit av eit stort sett oppgåver som kommunane har. Eg trur vi er tilbake til det spørsmålet som regjeringa har vore veldig oppteken av: Korleis sikrar vi ein økonomi i kommunane som gjer at dei klarer å oppfylle oppgåvene sine?

Presidenten [15:21:56]: Replikordskiftet er dermed avslutta.

Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 9.

Sak nr. 10 [15:22:06]

Innstilling fra kommunal- og forvaltningskomiteen om Datatilsynets og Personvernemndas årsrapportar for 2022 (Innst. 40 S (2023–2024), jf. Meld. St. 29 (2022–2023))

Presidenten [15:22:22]: Etter ønske frå kommunal- og forvaltningskomiteen vil presidenten ordna debatten slik: 3 minutt til kvar partigruppe og 3 minutt til medlemmer av regjeringa.

Vidare vil det – innanfor den fordelte taletida – bli gjeve høve til inntil sju replikkar med svar etter innlegg frå medlemmer av regjeringa, og dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får òg ei taletid på inntil 3 minutt.

Anne Kristine Linnestad (H) [15:23:00] (ordfører for saken): La meg først gratulere den nye digitaliseringsministeren med jobben og ønske statsråden velkommen i salen. Så vil jeg takke komiteen for et godt samarbeid.

Disse årsrapportene viser til hva Datatilsynet og Personvernemnda har gjort det siste året, og hvilke utfordringer de mener ligger foran oss.

Datatilsynets hovedoppgave er å bidra til at personvernlovgivningen etterleves, at alle skal ha beskyttelse i tråd med personopplysningsregelverket, og å sikre et godt personvern for alle. For å nå målet om et godt personvern for alle har Datatilsynet i 2022, som i 2021, prioritert arbeidet med saksbehandling og kontroll, regulatorisk sandkasse, internasjonalt arbeid og personvernematikk knyttet til skole, barn og unge. Arbeidet med å fremme personvernvennlig digitalisering, innovasjon og utvikling har også vært prioritert.

Personvernemnda har i alt mottatt 22 klagesaker fra Datatilsynet i 2022. Fem saker er overført fra tidligere år. Totalt ble det fattet vedtak i 19 av disse 27 sakene. De siste åtte er dermed overført til 2023.

Datatilsynets regulatoriske sandkasse for personvern og kunstig intelligens, KI, hadde en markant nedgang i søknader i 2022, og de valgte kun ut tre prosjekter, med oppstart i juni 2022, mot sju i 2021.

Det foreligger et mindretallsforslag, som jeg regner med at forslagsstillerne vil redegjøre for selv.

På Høyres vegne vil jeg berømme Datatilsynet for arbeidet de gjør internasjonalt for å fremme personvernet. Deres offensive arbeid i Det europeiske personvernrådet har gitt Norge gode påvirkningsmuligheter i EU og har ført til at Norge har gjort seg bemerket i den politiske diskusjonen om håndheving av personvernforordningen.

Dette viser hvor viktig det er at Norge er tett på EU, helt fra sakene er på idéstadiet, for at vi som ikke er medlem av EU, skal bli hørt og hensyntatt i alle saker som berører norsk samfunnsliv.

Kathrine Kleveland (Sp) [15:25:29]: Datatilsynets hovedmål er godt personvern for alle. Det gjøres først og fremst ved kontroll av regelverk og ved veiledning.

Årsrapporten for 2022 forteller at Datatilsynet prioriterte tre delmål:

- mer rettferdig maktbalanse mellom individ og kommersielle/offentlige aktører
- fremme personvernvennlig digitalisering, innovasjon og utvikling
- å være et kompetent, fleksibelt og framtidsrettet tilsyn

Saksmengden har vært stigende siden personvernforordningen ble innført i 2018.

Datatilsynets strategi sier at de skal påvirke og ta en lederrolle i utvalgte internasjonale prosesser for å fremme personvern. Datatilsynets særdeles aktive rolle i Det europeiske personvernrådet er positiv og viktig. Norge jobber aktivt, ikke minst når det gjelder å beskytte barn.

Nylig skrev NRKbeta at Meta trekker et søksmål mot Datatilsynet. Meta er teknologigiganten bak Instagram og Facebook. Datatilsynet krevde 82 mill. kr i dagbøter av Meta. Meta saksøkte Datatilsynet, men tapte i Oslo tingrett. Meta saksøkte Datatilsynet igjen, men har nå trukket søksmålet. Saken handler om hva som kreves for at Meta skal kunne bruke innsamlet data til markedsføring. Lederen i Datatilsynet, Line Coll, opplever at folk heier og synes det er bra at tilsynet viser muskler.

Datatilsynets regulatoriske sandkasse med kvalifisert veiledning for prosjekter om ansvarlig bruk av framtidstett teknologi og kunstig intelligens er en suksess og sikret finansiering fra 2023.

Digitalisering skaper arbeidsplasser og velferd og kan bidra til bedre hverdager for folk. Men hvem skal eie personopplysningene som mye av dette forutsetter? Hvordan sikrer vi oss best mot mulige dataangrep? Hvilke begrensninger må vi ha? Hvilke bør vi ha?

Det er viktig at Datatilsynet øker kunnskapen hos folk. Personvern for barn og unge er under press. På nettjenestene «Slettmeg» og «Du bestemmer» kan både unge og gamle lære mer. På «Personvernbloggen» og «Personvernpodden» er det også mye informasjon.

Senterpartiet og Arbeiderpartiet i regjering jobber for å ivareta unge på nett, beskytte innbyggerne mot digital overvåkning og påvirkning og stille strengere krav til private selskapers deling av data. Som en del av digitaliseringsstrategien lager regjeringen også en egen strategi for personvern.

Birgit Oline Kjerstad (SV) [15:28:47]: Datatilsynets årsrapport er ein viktig rapport, og personvernet ved datahandtering er kjempeviktig i vår tid. Grenseoverskridande datautveksling, appar og informasjon flyt i vår tid rundt i menneskeskapt dataøkosystem. Utviklinga av lovverket for å handtere dei store utfordringane med personvern ved deling av data er ei stor og vanskeleg sak.

I årsrapporten som vi har til handsaming, er Datatilsynet og Personvernemnda tydelege på at det er venta aukande saksmengd, og at sakene kjem til å bli større og meir kompliserte. Difor er eg glad for at regjeringa no har fått ein eigen minister med ansvar for dette området, og eg vil dermed ynskje minister Tung lykke til i ny jobb.

Ei av dei store sakene for Datatilsynet i 2022 var personvernspørsmål knytt til appen Grindr, ein lokasjonsapp som rettar seg mot homofile og bifile menn, transpersonar og skeive. I 2020 klaga Forbrukarrådet Grindr til Datatilsynet. Datatilsynet konkluderte med at Grindr utleverte og selde store mengder sensitive personopplysningar utan rettsleg grunnlag. Det førte til at Datatilsynet vedtok eit lovbrotsgebyr på 65 mill. kr. Grindr kla-

ga til Personvernemnda, som opprettheldt vedtaket på grunn av at saka var så alvorleg.

På eit område der det skjer så raske endringar til dels utanfor nasjonal kontroll – og eg vil nesten seie internasjonal kontroll – via dei store digitale plattformene og stadig nye system som få eigentleg forstår, trengst også ei moglegheit for å ta ting til retten. I dag er det Personvernemnda som er ein endeleg administrativ instans, og dei bidreg i fylgje årsrapporten også til rettslege avklaringar.

I 2023 fekk Konkurransetilsynet søksmålsadgang for vedtak på sin klageinstans. Dette blei innført slik at Konkurransetilsynet kan sørge for at saker som er særleg viktige, og prinsipielt viktige, kan prøvast i domstolen. SV meiner at det er behov for å gjere det same når det gjeld Datatilsynet, at dei kan få søksmålsadgang på same måte som Konkurransetilsynet har for sin klageinstans. Difor føreslår vi i denne saka at Stortinget ber regjeringa greie ut om Datatilsynet bør få søksmålsadgang for Personvernemnda sine vedtak ved saker som er særleg viktige eller av særleg prinsipiell betydning. Med det fremjar eg vårt og Raudts forslag i denne saka.

Presidenten [15:31:38]: Då har representanten Birgit Oline Kjerstad teke opp forslaget frå SV og Raudt.

Statsråd Karianne O. Tung [15:31:57]: Personvern er ein grunnleggende rettighet og ein grunnstein i demokratiet vårt. Personvern legger til rette for ytringsfrihet, informasjonsfrihet, fri meningsdannelse og ikkje minst tillit.

Nylig fikk vi høre om hvordan Nav-ansatte har registrert opplysninger om arbeidssøkeres helse eller etniske bakgrunn uten rettslig grunnlag. Slike saker setter tilliten til offentlig sektor på prøve.

Tilliten til privat sektor utfordres også. Mange internasjonale teknologigiganter har forretningsmodeller der innsatsfaktoren er personopplysninger. Salg av personopplysninger for bruk i profilering og atferdsbasert markedsføring er ett eksempel. Et annet eksempel er innsamling og behandling av personopplysninger med grunnlag i samtykke som det knapt er mulig for brukerne å forstå konsekvensene av. Forretningsmodellene har endret seg.

Det er ingen tvil om at personvernet er under hardt press. Derfor er også jeg glad for at Datatilsynet tar en aktiv rolle både nasjonalt og i det felleseuropeiske personvern samarbeidet – at de går foran og viser vei i saker som gjelder de store teknologiselskapene, og som virkelig betyr noe for personvernet vårt. Samtidig vet jeg at dette er ressurskrevende saker.

Datatilsynets årsrapport for 2022 viser at tilsynets oppgaver og arbeidsmengde etter personopplysningsloven har økt betydelig de siste årene. Utviklingen har

fortsatt i 2023. I tillegg kommer det stadig nye rettsaker fra EU som får betydning for Datatilsynets arbeid. Det er viktig for meg å ha et godt grunnlag for å vurdere Datatilsynets ressursituasjon. Derfor har jeg igangsatt en evaluering av Datatilsynet.

Ny teknologi – som kunstig intelligens – har et stort potensial til å løse viktige samfunnsutfordringer og til å forbedre og fornye velferdssamfunnet vårt. Dette må vi utnytte. Samtidig må bruk av teknologi ledsages av kritiske refleksjoner.

Personvernkommissjonen peker i utredningen sin på en gjennomgående tendens til at digitalisering skjer på bekostning av personvernet. Det er en bekymring jeg tar på det største alvor.

Regjeringen arbeider nå med en ny, helhetlig digitaliseringsstrategi. I det arbeidet vil vi følge opp Hurdalsplattformens punkt om å utarbeide en nasjonal strategi og retningslinjer for personvern og digitalt privatliv. Vi vil også vurdere mange av personvernkommissjonens anbefalinger. Målet er utvikling av en helhetlig politikk der digitalisering og personvern skal gå hånd i hånd, og der digitaliseringen ikke skal skje med personvernet som betaling.

Presidenten [15:34:56]: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 10.

Sak nr. 11 [15:35:05]

Initiativdebatt om kunstig intelligens og framtidens samfunn (initiativ fra kommunal- og forvaltningskomiteen)

Presidenten [15:35:16]: Etter ønske frå kommunal- og forvaltningskomiteen vil presidenten ordna debatten slik: 5 minutt til kvar partigruppe og 5 minutt til medlemmer av regjeringa.

Vidare vil det – innanfor den fordelte taletida – bli gjeve høve til replikkordskifte på inntil sju replikkar med svar etter innlegg frå medlemmer av regjeringa, og dei som måtte teikna seg på talarlista utover den fordelte taletida, får ei taletid på inntil 3 minutt.

Presidenten vil vidare gjera merksam på at det i Stortingets forretningsorden er teke inn ein regel om taletid for slike debattar ved at ein representant frå kvart parti blir gjeve høve til eit uavgrensa antal innlegg. Desse talarane er melde inn til presidenten på førehand. Òg medlemmer av regjeringa som deltek i debatten, vil ha høve til eit uavgrensa antal innlegg.

Rune Støstad (A) [15:36:19]: La meg starte med å ta dere inn i framtiden. Tenk dere et samfunn der maskiner kan tenke, lære og handle som folk, et samfunn der kunstig intelligens ikke bare er et moteord, men en rea-

litet som griper direkte inn i hverdagen vår. Dette er ikke lenger science fiction, dette er nåtidens virkelighet.

Dette var ikke mine ord, dette var ChatGPT. Jeg ba ChatGPT lage starten på dette innlegget.

Kunstig intelligens kommer til å forandre samfunnet på en måte som er vanskelig å forstå og å kontrollere. KI treffer alle samfunnsområder og påvirker både folk og bedrifter. Derfor er det gledelig at dagens regjering virkelig satser på kunstig intelligens og digitalisering. Vi har fått en egen statsråd på feltet, og fra nyttår får vi også et eget departement. Jeg er glad for at vi har en regjering som prioriterer digitalisering på en måte vi aldri har vært i nærheten av å se fra andre tidligere regjeringer.

Arbeiderpartiets stortingsgruppe har et sterkt fokus på digitalisering og kunstig intelligens. Vi har nylig vedtatt en KI-strategi som består av seks hovedstolper. Her fokuserer vi på de store mulighetene som kunstig intelligens gir for oss som samfunn – for både privat og offentlig sektor.

Samtidig skal vi beskytte samfunnet mot truslene som den samme teknologien kan representere. Det handler om å sikre trygghet for folk og samfunn. Vi må styre teknologien, slik at vi ikke kommer i en situasjon der det er teknologien som styrer oss.

Vår KI-politikk skal utvikles i en sosialdemokratisk ramme. Det betyr like muligheter for alle. Vi har nå en regjering som har startet på en ny retning for landet vårt, med sterkere felleskap, mindre forskjeller og mer rettferdighet. Det må også gjelde innenfor kunstig intelligens. Da må vi ha politisk kontroll og ikke overlate alt til markedet og store internasjonale teknologiaktører. Så skal vi sikre arbeidsfolk reell innflytelse og kompetanseløft når ny teknologi innføres. Den femte stolpen handler om forskning og utvikling. Her er regjeringen fremme i skoene og har bevilget 1 mrd. kr til forskning og utvikling. Til slutt i vår KI-strategi har vi et punkt om å beskytte og forsterke demokratiet. KI-basert innhold uten noen form for regulering eller politisk kontroll kan i ytterste konsekvens svekke demokratiet og tilliten i samfunnet. Spesielt de yngste av oss kan være en spesielt utsatt gruppe for falsk informasjon skapt av kunstig intelligens.

For å oppsummere: Arbeiderpartiet skal være offensive på KI. Vi skal utnytte mulighetene denne teknologien gir for å skape vekst, innovasjon og arbeidsplasser i Norge. Vi må sikre trygghet og rettferdig fordeling. Vi skal ha et sterkt lovverk som regulerer ansvarlig bruk av KI og beskytter mot diskriminering og misbruk av persondata. Vi skal også ha et tilsyn som kan håndtere utviklingen innen KI og sikre at samfunnets verdier og interesser blir ivaretatt. Vi skal være i front når det gjelder digitalisering og KI.

Denne oppsummeringen på seks linjer var også laget av ChatGPT.

Jeg har brukt ChatGPT to ganger i innlegget. Er det greit å gjøre det fra Stortingets talerstol? Jeg har spurt både stortingssekretariatet og lovsekretariatet om bruk av ChatGPT eller andre lignende verktøy. Kunstig intelligens er ikke vurdert opp mot Stortingets forretningsorden, var svaret jeg fikk. Lovsekretariatet er heller ikke kjent med at problemstillingen har vært drøftet. Kanskje bør den diskusjonen også tas.

Vi diskuterer kunstig intelligens i framtidens samfunn. Jeg gleder meg til å følge debatten, som er historisk fordi det er første gang vi har en debatt om kunstig intelligens.

Presidenten [15:40:40]: Presidenten takkar for innspelet til ny diskusjon om Stortingets forretningsorden.

Linda Hofstad Helleland (H) [15:41:05]: Først vil jeg ønske statsråden velkommen tilbake til Stortinget og si at vi gleder oss over å ha fått tilbake en digitaliseringsminister i Norge.

Det er også positivt at komiteen har tatt initiativet til en sann debatt, og jeg er veldig glad for å diskutere KI-politikk i Stortinget igjen. Det har vi gjort flere ganger, men i dag har Stortinget fått seg forelagt det første helhetlige forslaget om en egen KI-politikk gjennom et representantforslag fra Høyre, med 20 konkrete forslag som vi skal behandle i tiden fremover.

Det er viktig at vi som nasjonalforsamling engasjerer oss i politikken knyttet til kunstig intelligens. For at vi skal få en trygg og god bruk av kunstig intelligens, er vi avhengig av offensive politikere som ikke bare sitter og venter på at EUs AIX skal implementeres, kanskje om noen år. Vi vet ikke hvor lang tid det tar, men Stortinget må legge til rette for at både privat og offentlig sektor kan gripe mulighetene som kunstig intelligens gir oss. Skal vi lykkes med teknologien, er det viktig at det er vi mennesker som setter rammer for teknologien, og ikke omvendt.

Derfor har som sagt Høyre lagt frem 20 forslag i dag. Det er basert på de fremste ekspertene på kunstig intelligens i Norge, som har laget et grunnlag for den politikken, og Høyre inviterer til et bredt stortingsforlik om den KI-politikken som vi har lagt fram. Vi er helt avhengig av at partiene på Stortinget står sammen om regulering og politikktutvikling på dette feltet, som kan stå seg i mange år fremover.

I de forslagene som vi ønsker at Stortinget nå skal ta stilling til, handler det bl.a. om å etablere et eget KI-råd på linje med Bioteknologirådet. Høyre har i dag lagt frem vårt alternative budsjett. Der prioriterer vi 10 mill. kr til et eget KI-råd som skal ta stilling til etiske

og vanskelige dilemmaer som virksomheter blir stilt overfor ved bruk av KI i sin virksomhet.

Vi mener også at det er på tide at vi nå går inn med midler til Digital Europe. Der har vi så langt bare betalt en kontingent. Myndighetene har ikke gått inn med midler der. Nå er det på tide, og derfor har Høyre i dag også foreslått i vårt alternative budsjett 30 mill. kr som Norge går inn med for at vi kan bygge en europeisk digital suverenitet, og at vi kan bygge digitale muskler og ikke bare sitte og se på at Kina og USA raser fremover i utviklingen, men at vi også er med og styrker det europeiske digitale fellesskapet.

For utviklingen av kunstig intelligens videre er det viktig at også cybersikkerheten blir styrket. Da må vi særlig legge vekt på de små og mellomstore bedriftene, som norsk næringsliv i stor grad består av, som ikke har midler selv til å finne ut av hvordan man skal beskytte sine data. Da er det viktig at vi bevilger midler til cybersikkerhetsopplæring, sånn at man kan beskytte sine data.

Det er også viktig at vi har et lovverk i Norge som er tilpasset kunstig intelligens og annen teknologi. Derfor ønsker Høyre at vi foretar en digital lovvask. Vi ønsker at vi også skal utrede godkjenningmetoder for systemer med kunstig intelligens som potensielt har svært alvorlige konsekvenser ved feil anvendelse, men som likevel kan ha særskilt stor samfunnsnytte. Dette er vanskelige dilemmaer som det er viktig å få retningslinjer knyttet til.

Kunstig intelligens kommer til å anvendes på alle områder. Vi kommer til å møte det gjennom hele livet vårt, i hverdagen vår og i arbeidslivet vårt. Det som Høyre opptatt av, er særlig på kunst-, kultur- og mediefeltet. Der er det veldig mange dilemmaer knyttet til åndsverk, og derfor ønsker vi en egen offentlig utredning knyttet til opphavsrett og åndsverk på kunst-, kultur- og mediefeltet.

Kathrine Kleveland (Sp) [15:46:28]: Ifølge regjeringen.no er kunstig intelligens systemer som utfører handlinger, fysisk eller digitalt, basert på tolkning og behandling av strukturerte eller ustrukturerte data, i den hensikt å oppnå et mål. Avdelingsdirektør i Datatilsynet Veronica J. Buer etterlyser på Personvernbloggen at politikerne også må være politikere i det digitale samfunnet, for å styre teknologien i riktig retning. KI brukes flere steder enn vi aner. Noen er flinke til å merke, som når NRK bruker KI i oppsummeringer og skriver at teksten er kontrollert av journalister.

På Nordisk råds sesjon i Oslo nylig ble et medlemsforslag om et nordisk senter for kunstig intelligens presentert. Forslaget fra Midtengruppen, der Senterpartiet er med, fikk bred støtte i første runde. Målet er at de nor-

diske landene skal få akademia, industri, myndigheter og sivilsamfunn til å samarbeide på KI-områder som etikk, regulering, utdanning, innovasjon og sikkerhet. Det er et godt grunnlag at 28 millioner nordiske innbyggerne i stor grad har felles forståelse av verdier som tillit og demokrati.

Regjeringens KI-satsing på 1 mrd. kr til forskning vil gi oss flere svar. NORA, et samarbeid mellom flere universiteter i Norge om å samkjøre forskning og utdanning på dette feltet, vil garantert bidra.

Da jeg forberedte dette innlegget, snakket jeg med Øystein Gilje, professor ved Institutt for lærerutdanning og skoleforskning ved Universitetet i Oslo. Han spurte om jeg hadde brukt ChatGPT. Jeg, en dame på 57 år, svarte beskjemmet at nei, jeg hadde bare så vidt prøvd Snapchats variant. Han oppfordret meg til å teste det ut, for å kjenne på verktøyet. Det har jeg gjort – men ikke i dette innlegget.

Dette er et verktøy som allerede brukes av mange. Vi vet at KI-tekster produseres i høyt tempo. Innramming, kunnskap og klok bruk er det vi må få til. Et godt eksempel er KI i Randabergskolen. De har laget skoleeierløsninger og brukeravtaler som på enkelt vis tilrettelegger for fornuftig bruk. De sørger også for at dataene er innfor GDPR-regelverket. Det handler om å beskytte elever så de kan bruke KI forsvarlig.

Det sies at forskningsdata må være så åpne som mulig, men så lukkede som nødvendig. Alle data må behandles, benyttes og sikres best mulig.

Arkivering er spennende. Vi kan bare ane hva slags mengder informasjon som etter hvert skal arkiveres og behandles, også ved hjelp av KI, for å bli vår felles hukkommelse.

Noen KI-eksempler:

Språkteknologiske hjelpemidler, som Tuva, som dikterer tekst ved talegjenkjenning og gjør at man kan navigere på pc med stemmen, finnes allerede. Løsningen tilbys personer med varige funksjonsnedsettelse og bruker KI og ressurser fra Språkbanken.

KI brukes også i analyser av medisinske bilder. Det hjelper helsepersonell til raskere og tryggere diagnostisering. Når bildene lynraskt sammenlignes med en stor mengde bilder fra friske personer og personer med diagnoser, unngås lettere menneskelige feil.

Selvgående norske skip ligger langt framme. Det første større selvgående skipet i kommersiell drift, Yara Birkeland, vil erstatte cirka 40 000 lastebilturer årlig, på klimavennlig vis.

Norgesgruppen ASKO bygger en selvgående transportkjede over Oslofjorden. To sjødroner vil erstatte 50 000 trailerturer i året mellom Østfold og Vestfold.

Når Munchmuseet vil formidle kunstopplevelser og skal etterligne Munchs strek med KI, blir det rabalder.

Men kanskje trenger vi mer høylytt rabalder? Kunstig intelligens vil fortsette å påvirke hverdagen vår. Spørsmålet blir hvordan vi klarer å bidra til en klokest mulig utvikling.

Norge må fortsette å bidra og samarbeide internasjonalt, slik Datatilsynet gjør, når det gjelder personvern. Norge må være frampå, ta del i og ta kontroll over utviklingen, sånn at vi beholder eierskap over dataene våre og kan bygge oss et trygt og sikkert digitalt demokrati for alle.

Helge André Njåstad (FrP) [15:51:32]: Eg vil starta med å takka regjeringspartia for å bruka instituttet med initiativdebatt. Det er noko Stortinget har hatt moglegheit til lenge, men som ein har nytta seg lite av. Det er ein veldig fin arena for å kunna ha ein open debatt utan at ein treng å votera og ta stilling til ting, men diskutera samfunnsaktuelle tema. Det synest eg var eit bra initiativ. Så bør ein jo lytta ekstra nøye når Stortinget tek initiativ til å snakka om intelligens, sjølv om det i denne debatten er den kunstige intelligensen som er temaet.

Når det kjem nye ting, er det to måtar å møte det på. Anten kan ein vera skeptisk og ha motstand mot forandring, som me veit mange har, eller ein kan synest ting er spennande. Me tilhøyrer absolutt den siste gruppa som synest at nye ting og debattar om det er spennande.

Me ser at kunstig intelligens allereie har kome langt. Det transformerer sektor etter sektor, som helsevesen, transport, offentleg forvaltning og så vidare. Det er alt frå medisinsk diagnostikk til effektivisering av offentlege tenester, autonom transport og avanserte analyseverktøy, og me ser potensialet av det allereie.

Eg trur kunstig intelligens kan spela ei veldig stor rolle innanfor offentleg forvaltning. Som eg har sagt tidlegare i dag, kjem eg sjølv frå ein øykommune. Eg har mange gongar sett at når ferja vår legg til kai, forlèt bussen haldeplassen. Kanskje kunstig intelligens kan overgå menneskeleg intelligens i f.eks. ruteplanlegging og sørgja for at ulike transportformer møter kvarandre og korresponderer betre. Ein annan ting er turnusplanlegging. Eg trur det går ekstremt med resursar i norske kommunar til å setja opp turnusplanar. Tenk om ein kunne brukt ein datamaskin til det. Då kunne ein frigjort hender til å driva med god eldreomsorg. Det gjev utruleg store moglegheiter.

Me må sjølv sagt vurdera dette nøye og adressera dei potensielle ulempene som kunstig intelligens fører med seg. Personvern har vore nemnt. Me må sørgja for at borgarane sine rettar blir beskytta i ei tid der datainnsamling og -analyse blir brukt stadig meir. Framstegspartiet meiner det er på høg tid å styrkja reguleringane og sikra at borgarane kan nytta godt av kunstig intelligens utan å ofra personvernet sitt.

Demokratiet er òg viktig for oss. Det er viktig at ikkje kunstig intelligens blir brukt til å hindra demokratiet gjennom manipulasjon og overvaking. Me må sørgja for at teknologien ikkje undergrev demokratiske verdiar og blir ein trussel mot samfunnssikkerheita. Difor krev me eit godt samarbeid mellom myndigheiter, næringsliv og samfunn for å handtera dette.

EU har allereie starta si tilnærming til kunstig intelligens. Dette er eit område der me òg synest det er naturleg at ein ser til internasjonale trendar og samarbeider internasjonalt, for kunstig intelligens kjenner ikkje landegrensar. Det er viktig at Noreg bidreg aktivt til dei arenaane der ein diskuterer denne typen spørsmål, for dei teknologiske framstega går så fort at må me hengja med og sørgja for at Noreg si rolle er vareteken.

Eg synest det har vore ein spennande debatt. Representanten Støstad er den fyrste som opent innrømmer at han har brukt kunstig intelligens for å få hjelp med eit innlegg. Eg trur ikkje han er den fyrste, men han er i alle fall den fyrste som frå denne talarstolen seier at han har fått hjelp til det. Det kan jo vera litt morosamt, men òg litt tankevekkjande at me får hjelp til stadig meir. No trur ikkje eg at politikarane blir overflødige ved å bruka venen til Snapchat til å skriva innlegg for oss, men det er likevel tankevekkjande. Kunstig intelligens må ikkje gjera oss late og sørgja for at me sluttar å tenkja sjølv. Det har slått meg mange gongar når ein sit i moderne bilar som køyrer heilt sjølv, at kanskje det å køyra bil er godt for hjernen vår. Me hentar inn mange inntrykk, sånn at me utviklar oss. Når det blir for enkelt, blir ein fort sløv, og eg trur menneskehjernen treng å bli stimulert. Me må ikkje lena oss for godt tilbake, bruka hjelp til absolutt alt og ikkje tenkja på at debatten om kunstig intelligens òg kan handla om at me skal pleia og vareta den vanlege intelligensen.

Eg ønskjer ikkje at det skal vera så lett for menneskeslekta å lena seg tilbake, og at ein slepp å vera kreativ og tenkja sjølv. Difor håper eg at hovudregelen er at representantane sjølv skriv innlegga sine, og dei kan gjerne henta inspirasjon frå andre. At kunstig intelligens skal overta vår rolle, trur eg ikkje er lurt på sikt.

Birgit Oline Kjerstad (SV) [15:56:25]: Det er litt stas å ta del i den første debatten om dette temaet. Det er også noko som er litt stort for ein liten hjerne.

AI eller KI, kunstig intelligens, er eit uttrykk som blei lansert for første gong allereie i 1956. Då leika ei gruppe menneske med tanken om at det kunne vere mogleg å lage maskinar som kunne tenkje og handtere informasjon mykje meir effektivt enn ein menneskehjerne. Anten vi likar det eller ei: Kunstig intelligens er eit faktum. Vi er nøydd til å forhalde oss til det.

Søkjemotorane vi brukar på internett, reiseplanleggjaren og ansiktsattkjenning er baserte på kunstig intelligens. I røynda er det snakk om avansert maskinlæring og tilgang på kolossale mengder data og ikkje minst store mengder energi. Denne teknologien er eit fantastisk hjelpemiddel på godt og vondt. Om han er ein kraftig reiskap når det gjeld å analysere prøver, oppdage sjukdom tidleg eller etterforske kriminalitet, kan vi trygt rekne med at det er eit fagmiljø på hi sida som arbeider med å bruke teknologien til meir lyssky verksemd, som ID-tjuveri og nettsvindel.

Vi har sikkert børsrobotar som kan spekulere og kanskje manipulere kursane, og via uredigerte sosiale medium kan algoritmane spreie informasjonen raskt og påverke folkemeininga, til og med val. Det er ganske skremmande perspektiv. Handel med personopplysningar er blitt milliardforretning for dei selskapa som greier å skaffe seg tilgang til slikt. Om ein søker etter opplysningar om eit produkt, går det gjerne berre eit lite minutt før ein har fått tilpassa marknadsføring i haugervis i innboksen.

Klassisk KI med databasar med strukturerte data var ikkje så vanskeleg å handtere og beskytte gjennom lovverk, men no står vi i starten av noko heilt anna: generativ KI. Det er datamaskinar som kan handtere enorme mengder ustrukturerte data, analysere, lære og kome med forslag til løysingar. Det som skjer, er både svært fascinerande og skremmande, for dette er openbert noko heilt nytt som ikkje er lett å regulere med lover og forskrifter, og som strekkjer seg utover landegrensar. Kven eig dataa og kan bruke dei, og korleis vareta personvernet og opphavsretten? Korleis kan vi unngå diskriminering og digitalt utanforskap? Kven står ansvarleg om ein KI-robot bryt lova og gjer feil som skadar samfunnet eller det einskilde mennesket? Kan ein gå til rettssak mot ein KI-robot?

Det er vanskeleg å ha oversikt over kva konsekvensar desse nye verktøya vil få og allereie har fått. Rett brukt kan kunstig intelligens vere eit fantastisk hjelpemiddel. Helsevesenet er eitt av dei områda der ein kan auke produktiviteten, gje betre resultat og redusere resursbruken ved å la KI ta over mange av dei enkle, men arbeidskrevjande gjeremåla som timeplanlegging, vaktlistar og rapportar. I landbruket har ein allereie starta eit selskap der ein går inn for at bøndene sjølv skal eige dataa, og sikre at dei også får tilgang til å bruke dei. Ein prøver å sikre at ikkje dei store agroselskapa og techselskapa tek over kontrollen av data frå jord til bord og skjuler dei bak ein betalingsmur. Ein skal sikre at det blir brukt til fellesskapet sitt beste.

Arbeidet med språk er også eit område der kunstig intelligens høver særleg godt. Vår komité har ansvar m.a. for dei samiske språka som er trua. Denne teknologien

kan bli ein reiskap til å ta vare på desse språka, ikkje berre ved å ta opp ord, men kanskje også uttrykkje kroppsspråket og situasjonen. Det er eit spennande perspektiv.

Som vi ser, er kunstig intelligens alt i dag ein integrert del av dagleglivet vårt, men skal vi ha full nytte av det, krev det auka kompetanse og ikkje minst eit regelverk som rammar inn bruken og hindrar misbruk og skade. For korleis kan mektige leiarar og statar bruke KI til overvaking og manipulering av menneskesinnet, og korleis skal vi unngå det? Vil tillit mellom menneske overleve når vi blir bombarderte med manipulererte videoar og falske nyheiter, som openbert påverkar folk sitt syn på politikk og samfunn? Eg veit ikkje, men eitt veit eg: at dette, som alt anna, har to sider. Vi får prøve å handtere det etter beste evne og samarbeide på tvers av land.

Nils T. Bjørke hadde her teke over presidentplassen.

Tobias Drevland Lund (R) [16:01:42]: La meg starte med å takke komiteen for å ha tatt initiativ til denne debatten, og takk til regjeringspartiene spesielt. Nå har vi en egen ministerpost som er mer dedikert til dette formålet, og det gjør denne debatten kanskje enda mer spennende.

Før jeg gikk opp på talerstolen, spurte jeg My AI på Snapchat: Er jeg sønnen til Trude Drevland? Det sa den ja til, så det er fortsatt et lite stykke å gå. Jeg kan avkrefte den påstanden. Allerede i dag har dette blitt en stor del av samfunnslivet og det norske arbeidslivet, i alt fra slakteribransjen til sykehusene våre. Kunstig intelligens kan være et verktøy som gjør arbeidshverdagen til folk enklere da informasjon sammenfattes raskt og effektivt, men det kan også være et verktøy for å spre falske nyheter, manipulere bilder eller videoer av kjente personer, eller brukes til regelrett kriminell og farlig virksomhet.

La dette være helt klart: Rødt er positiv til nye løsninger og ny teknologi som gjør livet til folk bedre. Likevel er det påkrevd av oss i denne salen å vise varsomhet i møte med upløyd mark. Det er en kjensgjerning at KI i det store og hele i dag er drevet fram av selskaper med egne interesser – særinteresser som ikke nødvendigvis sammenfaller med våre interesser. Det har vi sett i alt fra Hollywood-streiken til vårt eget selvpålagte forbud mot å bruke appen TikTok på tjenestetelefonen.

I flere land og på flere nivå pågår det akkurat nå et viktig arbeid for å sikre gode reguleringer av KI. Jeg vil særlig peke på EUs klassifiseringssystem for KI som et foregangseksempel, uten at det skal så noen tvil om undertegnede standpunkt i EU-spørsmålet. Det er også viktig å peke på at arbeidet med regulering av KI ikke må ses på som noe statisk. Det må derimot, i likhet med utviklingen av all teknologi, være dynamisk. Vi kan ikke

slå oss til ro med et endelig regelverk, men vi må til enhver tid følge med på den teknologiske utviklingen og oppdatere regelverket i tråd med dette.

Regjeringen har arvet nasjonal strategi for kunstig intelligens av sin forgjenger. Strategien er i seg selv god på flere områder, men vi i Rødt mener at det har vært manglende innsats og håndheving for å realisere de målene som strategien peker på. Et viktig punkt i denne sammenhengen er å sikre fri deling av data, noe som til stadighet viser seg å være vanskelig med dagens eksisterende maktforhold i den digitale sfæren. Det er derfor nødvendig med krav om åpne, tilgjengelige data og åpne, frie kildekoder. Slik demokratiseres teknologien: ved at folk får innsyn i hvordan KI fungerer, og kan ta egne beslutninger på bakgrunn av dette. Da må det også stilles krav til det private næringslivet som utvikler KI.

Regjeringen har i Hurdalsplattformen et punkt om å opprette en statlig skytjeneste. KI krever enorm regnekraft, noe som moderne skytjenester muliggjør. I dag er dette et tilbud som mer eller mindre utelukkende leveres av utenlandske selskaper utenfor vår kontroll. Hadde regjeringen fulgt opp egne vyer om en statlig skytjeneste, ville det vært et viktig første steg i å ta tilbake kontrollen fra teknologigigantene.

KI har en enorm samfunnsnytte, og potensialet for demokratisering er også enormt. På samme måte som internett ga befolkningen tilgang til kommunikasjon og tjenester som kun var forbeholdt de ressurssterke, og plattformer å ytre seg på som tidligere kun tilhørte medieselskaper, kan KI gi befolkningen nye datasystemer som kan løse problemer som tidligere ikke var mulig å løse av ett enkelt datasystem.

De utfordringene vi finner med KI, er ofte de samme som vi finner med andre teknologier: konsentrasjon av makt på få hender og en ressursbruk som ikke er forenlig med å stoppe verken klimaendringer eller utnyttning av arbeidere. I dag er avgjørelsene rundt hvordan KI brukes, konsentrert i ledelsen i et fåtall hovedsakelig amerikanske og kinesiske selskaper. Her går hensynet til profitt foran hensynet til behov. Det resulterer ofte i samarbeid med f.eks. militærindustrien framfor mer samfunnsnyttige sektorer, som helse og utdanning.

KI er avhengig av enorme mengder regnekraft, noe som resulterer i stor energi- og ressursbruk, som vann og mineraler. Arbeidere i fattige land brukes til å bearbeide dataene som KI er avhengig av, til lav lønn. KI-algoritmene som resulterer av dette arbeidet, kan så brukes til å kontrollere andre arbeidere, slik som i Amazons logistikknettverk eller i callsenter.

Det er svært, svært viktig å framheve avslutningsvis at vi må ta kontroll over denne bransjen i den grad vi kan det. Vi kan ikke la utviklingen overlates alene til Si-

licon Valley og Big Tech. Her må det offentlige være en pådriver for å ta kontroll.

Alfred Jens Bjørlo (V) [16:07:00]: Takk til komiteen for invitasjonen til denne åpne debatten om eit tema som kjem til å prege framtida på både kort og lang sikt.

Kunstig intelligens er ikkje eit nytt fenomen, det er ikkje ein ny teknologi. Det har som konsept og prinsipp eksistert sidan 1960-talet, men utviklinga dei siste fem åra har vore enorm. Utviklinga ut mot offentlegheita har eksplodert det siste året fordi teknologien no er tilgjengeleg for folk flest gjennom ChatGPT, Snapchat og diverse verktøy som gjer dette til ein del av kvardagslivet for folk flest, slik fleire har vore inne på.

Krafta i kunstig intelligens på godt og vondt er så stor at det må vere eit tema som står høgt på den politiske dagsordenen. Difor er vi i Venstre glade for at regjeringa har fått på plass ein digitaliseringsminister. Vi er òg glade for at Høgre i dag har kome opp med eit representantforslag om kunstig intelligens, sjølv om det er litt urovekkjande at dei følgjer så dårleg med at dei sjølve trur det er det første forslaget som er fremja. Det er det ikkje. Venstre fremja eit tilsvarande forslag, med til dels fleire likelydande forslag som Høgre har i dag, allereie i juni. Det har vore til behandling i justiskomiteen no i november, og veldig mange av fagmiljøa og organisasjonane innanfor næringsliv og forskning i Noreg har allereie vore på Stortinget på høyring og gjeve sine innspel til Stortinget om kunstig intelligens – heldigvis. Så verda bevegar seg før Høgre, men det er veldig kjekt at Høgre også bevegar seg, som eit konservativt parti. Det er hyggjeleg.

Det krev engasjement frå alle vi skal lykkast med politikken. Det krev at vi straks begynner å gå gjennom norsk lovverk og regelverk for å sørge for at regelverket på alle område er klart til å møte utfordringane kunstig intelligens gjev oss. Det krev ei kraftig opptrapping av forskning og forskingsinnsats med tanke på alle sider og aspekt ved kunstig intelligens, også dei samfunnsvitenskaplege og juridiske, ikkje berre dei teknologiske. Det krev at vi er tett på det som skjer i Europa, at vi har kopla oss på AI Act, og at vi er med i prosessane i Europa for fullt, for berre med å samarbeide meir i Europa og i Norden vil vi kunne vere med og styre og prege ei utvikling der det elles er dei store teknologigigantane som dominerer. Så ja til EU, ja til Norden og eit sterkt norsk engasjement i heile vårt samfunn og vårt politiske miljø. Summen av det er det som må til for å møte den bølga som no kjem.

Eg vil òg framheve at vi har eit godt utgangspunkt i Noreg iallfall på minst eitt område, og det er at vi har forskings- og kunnskapsmiljø som ikkje berre er langt framme, men òg ekstremt opptekne av å vere med i den

offentlege debatten, vere tett på og i tett samspel med oss som politikarar og samfunn. Eg trur ikkje ein finn noko anna land i verda der den mest selde boka så langt i år uansett sjanger er ei innføringsbok i kunstig intelligens skriven av ein partikkelfysikar. Det viser engasjementet som er ute blant folk om dette temaet. Vi har eit heilt forskingsmiljø som er flinke til å vere i dialog med samfunnet rundt seg om moglegheitene og utfordringane kunstig intelligens gjev. Eg merka meg bl.a. at NORA, som er det nasjonale fellesskapet for å fremje KI-forsking, no er veldig opptekne av at vi raskt kjem i gang med å byggje ein norsk språkmodell, men òg nordiske språkmodellar – at det er eit tett samarbeid i Norden om å få på plass språkmodellar og opne tilgjengelege plattformar for kunstig intelligens som vi har kontroll på sjølve, både i Noreg og i Norden. Det synest eg er eit godt og viktig råd som vi skal lytte til.

Dette må frå no av vere eitt av dei store temaa i den politiske debatten. Krafta i det som skjer, ser vi no, berre dei siste dagane, i OpenAI-selskapet i USA, der presidenten først blei sparka av styret, så gjeninnsett i går, i ein konflikt som truleg handlar om den heilt grunnleggjande ideologien bak korleis den enormt kraftige teknologien skal utviklast vidare: om det skal skje i ein open og samfunnskrollert atmosfære eller i ein rein kommersiell atmosfære. Dei kampane går no føre seg for fullt på globalt nivå. Dette kjem til å prege oss alle vidare framover, og difor er det viktig at dette temaet frå no av er på topp i den politiske debatten. Så takk til alle som bidreg til det her i dag.

Statsråd Karianne O. Tung [16:12:15]: Digitalisering og kunstig intelligens representerer store muligheter til å løse store samfunnsutfordringer og til å forbedre og fornye velferdssamfunnet vårt.

I dag brukes for eksempel KI i bildediagnostikk ved benbrudd i Vestre Viken, sånn at pasientene kan få vite resultatet av røntgenundersøkelsen sin med en gang. Innenfor oppdrettsnæringen kan bruk av kamera, sensorer og maskinlæring bidra til bedre fiskevelferd og mindre matsvinn. KI kan også brukes til å styre energisystemet vårt bedre, sånn at vi kan tilpasse produksjonen og få mer ut av ressursene våre. Det blir viktig for det grønne skiftet.

Denne teknologien kommer også med noen nye utfordringer. Mange er redd for at kunstig intelligens viderefører og forsterker eksisterende fordommer. Generativ KI kan brukes til å manipulere folk og kanskje også true demokratiske prosesser.

KI er som alle andre teknologier – det er verken bare bra eller bare dårlig. Det handler om hvordan vi rammer inn bruken og utviklingen av kunstig intelligens på en god måte. Vi er f.eks. nødt til å vite om det vi ser eller hø-

rer, er laget av et menneske eller en algoritme. Derfor har jeg sagt at regjeringen vil vurdere merking av KI-generert innhold.

Jeg registrerer at mange er opptatt av regulering av kunstig intelligens. I Norge har vi gjennom mange år jobbet systematisk for å gjøre lovene våre så teknologinøytrale som mulig, nettopp fordi utviklingen går så raskt, for at vi skal slippe å endre lovene hver gang det kommer en ny teknologi. I praksis betyr dette at de lovene vi allerede har, også gjelder for kunstig intelligens. Det blir kanskje lettere å svindle folk ved hjelp av KI, men det blir ikke mindre straffbart enn annen type svindel.

Jeg tror grunnen til at mange ønsker regulering av kunstig intelligens, er at det er komplisert, uoversiktlig og uklart. Hvordan skal man gå fram i praksis for å få en løsning som sikrer at det ikke diskrimineres? Hvordan lager vi løsninger som er tilstrekkelig transparente? Jeg tror ønsker om regulering egentlig er ønsker om veiledning – og veiledere har vi.

Jeg er glad for at Digitaliseringsdirektoratet allerede er godt i gang med å utvikle god og konkret veiledning, bl.a. i samarbeid med Datatilsynet og Likestillings- og diskrimineringsombudet. Jeg har også lyst til å trekke fram Helsedirektoratet, som tilbyr KI-prosjekter innen helse og omsorg én-til-én-veiledning med jurister på tvers av etater og regelverk.

Datatilsynet har som kjent allerede i mange år hatt sin egen regulatoriske sandkasse for kunstig intelligens og personvern. Denne har gitt mye nyttig erfaring i hvordan personvernregelverket treffer utviklingen og bruken av kunstig intelligens. I tillegg har tilsynet utviklet en egen metodikk for tilsyn med algoritmer.

Regjeringen har satt i gang arbeidet med en helhetlig digitaliseringsstrategi, som etter planen skal legges fram til sommeren. Kunstig intelligens vil være en integrert del av denne satsingen og strategien. Parallelt med strategiarbeidet jobber vi med å se på hvordan EUs nye lov om kunstig intelligens – KI-forordningen – vil påvirke Norge, og hvordan vi kan innføre den her. KI-forordningen er i stor grad en produktansvarslov. Den er ment å sikre at produkter som bruker KI, ikke skal kunne skade mennesker eller samfunn når noe går galt. Enkelte bruksområder av kunstig intelligens foreslår man altså å forby helt.

Jeg mener det er viktig at vi nå ikke starter egne initiativer for å regulere områder vi ikke vet om blir dekket av EUs arbeid eller ikke. Det er viktig for vårt næringsliv at vi har samme regelverk som vårt viktigste marked, og at bedriftene ikke først må tilpasse seg ett regelverk og så et annet når KI-forordningen er klar. Norske bedrifter må også i framtiden kunne få konkurrere på like vilkår.

Kunstig intelligens og digitalisering er grenseoverskridende. Det er også mulighetene og utfordringene. Derfor må vi sørge for at vi har en etisk og ansvarlig utvikling og bruk av KI, sånn at vi bygger tillit til teknologien og bruker den på en sånn måte at det gagnar samfunnet, med de verdiene vi vil ha.

Presidenten [16:16:54]: Det vert replikkordskifte.

Tage Pettersen (H) [16:17:08]: Jeg har lyst til å takke statsråden for et veldig godt innlegg i en veldig spennende debatt. Jeg er enig med statsråden i det hun sa om at utgangspunktet vårt er og har vært at vi ønsker mest mulig nøytrale lover, slik at de kan leve lengst mulig og være forutsigbare. Allikevel vet vi at vi i dag har en del lover som vil slite i møte med mange av de mulighetene som KI nå gir, og det vil på mange områder være behov for det vi kan kalle en digital lovvask. Har statsråden noen tanker om hvordan man kan se for seg en slik prosess?

Statsråd Karianne O. Tung [16:17:48]: Som representanten er kjent med, var det et forslag som lå i den gjeldende KI-strategien fra den forrige regjeringen, at man skulle gå igjennom lovverket. Det har man også gjort, og det har skjedd en rekke endringer, spesielt på helseområdet, siden den gang. Det er satt ned en arbeidsgruppe som kikker på hvordan vi kan implementere AI-forordningen raskest mulig i Norge når den kommer. De kikker også på hvilke regelverk vi kanskje må endre, sånn at KI skal passe godt inn i det norske regelverket og i det teknologinøytrale regelverket som vi skal ha.

Tage Pettersen (H) [16:18:22]: Et av de områdene min komité jobber mye med, handler om åndsverkloven, som kanskje er en av de lovene som har de største utfordringene akkurat der vi står i dag, hvor vi snakker om immaterielle rettigheter og åndsverk som brukes både i læring og i annet. Ser statsråden for seg – sammen med kulturministeren, nødvendigvis – at det i en prosess vil være en lov som ganske raskt vil bli sett på med tanke på KI-utviklingen?

Statsråd Karianne O. Tung [16:18:55]: Representanten har helt rett i at dette er en lov som ikke ligger under denne statsrådens konstitusjonelle ansvar. Når det er sagt: Åndsverkloven regulerer opphavsretten, og vi er kontinuerlig nødt til å vurdere hvordan åndsverkloven håndterer teknologi, om det er KI eller om det er andre ting. Det gjør kulturministeren. Det er jo sånn at opphavsrettslig materiale har blitt brukt til trening av KI-modeller. Det vet vi, og det vet vi at mange er bekymret for. Det er også sånn at brudd på dette ennå

ikke er rettslig avklart. Så dette er noe vi må følge opp i det videre arbeidet.

Anne Kristine Linnestad (H) [16:19:41]: Takk for en god redegjørelse fra statsråden.

I vår komité er det kommunene som er vårt hovedfokus. Som tidligere ordfører selv tør jeg å si at de fleste kommuner er relativt konservative i å ta i bruk ny teknologi eller nye måter å gjøre ting på. Jeg lurar da litt på følgende: I mitt hode i hvert fall har ikke alle kommuner tatt i bruk de mulighetene de har i dag til å digitalisere og bruke KI til beste for våre innbyggere, fordi det er nytt, skummelt og annerledes, som ministeren sa. I den digitaliseringsstrategien som ligger foran oss, vil det der ligge noen insentiver til hvordan kommunene kan ta i bruk og våge å bruke KI?

Statsråd Karianne O. Tung [16:20:34]: Aller først vil jeg oppfordre til å gå inn på Digitaliseringsdirektoratets hjemmesider, hvor det listes opp KI-prosjekter som det offentlige er i gang med. Det er en veldig lang og veldig god liste. Det andre er at Digitaliseringsdirektoratet også har laget en veileder for hvordan KI kan brukes i offentlig sektor, som da også gjelder kommuner – altså hvilke risikovurderinger man bør vurdere å gjøre, og hvordan man skal tenke hvis man skal generere tekst eller bilder eller for så vidt utvikle egne KI-modeller selv.

Når det gjelder digitaliseringsstrategien, omhandlet den forrige digitaliseringsstrategien offentlig sektor. Den som kommer til sommeren, kommer til å gå litt bredere til verks. Den vil se på offentlig sektor, men den kommer også til å se på det digitaliserte næringslivet, den digitaliserte innbyggeren, personvern, den digitale grunnmuren og slikt. Så det blir en bred strategi som jeg er sikker på at også kommunene vil finne relevant.

Birgit Oline Kjerstad (SV) [16:21:42]: Eg vil takke statsråden for innlegget.

Eg la merke til at statsråden nemnde tilsyn med algoritmar i sitt innlegg, og då vakna eg. I september besøkte eg ei bedrift som vil bruke nynorsk som sitt forretningspråk, og som er godt i gang med å gjennomføre det, men så oppdaga dei at Google sorterte ut deira informasjon og putta han langt ned på lista. Dei var rett og slett diskriminerte av søkemotoren, altså algoritmane. Korleis arbeider statsråden med tilsynet av algoritmar? Korleis skal offentlegheita kunne varsle regjeringa om slike tilfelle som eg nemnde her?

Statsråd Karianne O. Tung [16:22:29]: Aller først har jeg lyst til å si at jeg er glad for at det er flere prosjekter, bl.a. NorGPT, som jobber for utvikling av en norsk språkmodell som også ivaretar det nynorske språket.

Når det gjelder tilsyn, er det mange som har ønsket seg et eget algoritmetilsyn, men for å ha tilsyn må man ha et regelverk å føre tilsyn etter, og vi har altså ikke et algoritmeregelverk. Datatilsynet fører i dag tilsyn med kunstig intelligens etter personopplysningsloven, mens f.eks. for bruk av KI innenfor helsesektoren er det Lege-middelverket som vil gjøre det. Sånn tror jeg også det må være i framtiden. AI-forordningen fra EU vil kanskje legge noen føringer for hvordan vi skal rigge den norske tilsynsstrukturen når den blir klar, og vår ambisjon er at vi skal ha en tilsynsstruktur for AI klar i løpet av neste år.

Tobias Drevland Lund (R) [16:23:37]: La meg først benytte anledningen til å gratulere statsråden med en viktig post.

I Hurdalsplattformen står det følgende:

«Utrede opprettelsen av en statlig skyløsning for lagring av offentlige data som helsedata, finansdata og informasjon om innbyggere og infrastruktur.»

Dette er et veldig godt punkt, mener Rødt. I Tyskland har de rullet ut sin egen statlige skyløsning, Bundescloud, som statsråden sikkert er godt kjent med. NTL har ved flere anledninger også tatt til orde for en statlig skyløsningstjeneste.

Mitt spørsmål til statsråden er: Hva gjør regjeringen for å sikre utbyggingen og utviklingen av en slik statlig tjeneste i tråd med det som står i Hurdalsplattformen?

Statsråd Karianne O. Tung [16:24:22]: Jeg er glad for at representanten leser Hurdalsplattformen. Et veldig kort svar på spørsmålet er at det er en konseptvalg-utredning som er hos NSM, og der står saken. Det som er viktig når man skal vurdere en statlig skytjeneste, er sikkerhetsspørsmål knyttet til den tjenesten. Det vil også være en viktig del av utredningene videre.

Alfred Jens Bjørlo (V) [16:24:56]: Eg vil òg starte med å ønskje statsråden velkommen og gratulere med utnemninga.

Eg vil fortsetje der representanten Linnestad slapp, rundt kommunane og kommunesektoren. Vi veit at vi framover vil ha eit enormt behov for god utnytting av arbeidskraft, effektivisering og produktivtetsvekst i offentleg sektor. Statsråden vil ha eit meir direkte ansvar for den statlege forvaltninga, men det er klart at kommunesektoren er eit område der det vil vere enorme utfordringar med kvalifisert arbeidskraft framover. Det er eit veldig behov for reformer der vi får utnytta ressursane best mogleg og effektivisert det vi kan effektivisere.

Mykje av utfordringane med det til no er at kvar kommune er sin eigen sjef, for å seie det litt enkelt. Vi har veldig mange pilotar når det gjeld teknologi og digitalisering, men vi er ganske dårlege på å rulle ut løysin-

gar i stor stil, som gjev den effekten dei må gje, eksempelvis i omsorgstenesta. Korleis kan vi gripe tak i det?

Statsråd Karianne O. Tung [16:26:00]: Jeg har lyst til å gjenta det jeg sa i sted. Jeg mener det er all grunn til at kommunene skal ta i bruk kunstig intelligens der det er hensiktsmessig. Jeg tror ikke man kommer utenom det i tiden framover, fordi tilgangen på både de økonomiske ressursene våre og ikke minst arbeidskraftressursene våre blir mindre i årene som kommer. Jeg er opptatt av at vi skal ta i bruk teknologi der vi kan, og mennesker der vi må.

Digitaliseringsdirektoratet har laget en veldig god veileder for hvordan kommunene kan ta i bruk kunstig intelligens på en god og trygg måte. Jeg håper at så mange som mulig av kommunene finner det hensiktsmessig å gjøre.

Presidenten [16:26:39]: Replikordskiftet er avsluttet.

Dei talarane som heretter får ordet, har ei taletid på inntil 3 minutt.

Odd Harald Hovland (A) [16:26:56]: Det er ingen tvil om at kunstig intelligens har potensial til å skape store gevinstar i samfunnet, bl.a. ved å effektivisere, gje oss ny kunnskap og støtte avgjerdsprosessar. Med kunstig intelligens kan oppgaver som for nokre månader sidan tok ei veke, plutselig berre ta ein dag. Nye jobbar vil oppstå, nokon vil forsvinne, og nokon vil endrast eller stille krav til omskolering og ny kunnskap. Teknologiutviklinga gjev moglegheiter som me må gripe, særleg når me veit at oppgåvene i Noreg er fleire enn det me har hender til i dag.

Difor skal me ønskje velkomen dei moglegheitene kunstig intelligens gjev. Skal samfunnet byggjast vidare, må me heile tida skaffe oss ny kunnskap om teknologiar og leite etter moglegheiter for vidare innovasjon og utvikling, både i næringslivet og i offentleg sektor. Vår jobb som politikarar er å bidra til at moglegheitene kan utnyttast, men når både teknologi og samfunn er i ending, krev det også politisk klokskap, for me må samtidig sikre at utvikling og bruk av kunstig intelligens er trygt, påliteleg og rettferdig.

Kunstig intelligens kan òg utgjere ein trussel mot demokratiet på fleire måtar. Eit frislepp av ikkje-pålitelege KI-system kan bidra til å undergrave våre rettar og verdiar, for slike automatiserte system kan resultere i skeivskap og diskriminering, basert på dataa dei er tren-te på. Dei kan forsterke ulikskap og påverke slik at ikkje alle får like moglegheiter. Det er vår jobb å bidra til at det ikkje skjer.

Me må sikre ei rettferdig fordeling og like moglegheiter for alle, for historia viser at me ikkje kan ha tiltru

til at teknologigigantane ordnar dette sjølve. Difor må me setje grunnleggjande rettar i sentrum og ramme inn kunstig intelligens på ein god måte.

Bruken av generativ KI skapar ei rekkje utfordringar knytte til personvern, manipulasjon, personleg integritet, svindel og desinformasjon. I eit samfunn som i stor grad er basert på klikk, og der unge menneske veks opp i ein digital kvardag med enorme mengder tilgjengeleg informasjon, må me vere bevisste på at KI-system kan true kvaliteten på informasjonen, noko som er avgjerande for eit velfungerande demokrati.

Det handlar om yringsfridom. Skal demokratiet fungere, er me heilt avhengige av informasjon. Me må ha same moglegheit til å kunne orientere oss om kva som skjer, ta eigne val og delta i den offentlege samtalen. Dette er eit heilt sentralt fundament i eit samfunn. Så sjølv om yringsfridomen står sterkt i Noreg, vert han utfordra gjennom teknologi, algoritmar og kunstig intelligens.

Her er det ingen kvikkfix eller enkle løysingar for å møte dei raske endringane. Her må me jobbe langsiktig og langs fleire spor. Difor er denne debatten så viktig. Eg gleder meg til at me no, med den nye digitaliseringsministeren i front, skal leggje til rette for at me som folk og samfunn kan utnytte dei store moglegheitene som kunstig intelligens gjev, innanfor trygge rammer.

Anne Kristine Linnestad (H) [16:30:13]: Med utviklingen av kunstig intelligens følger behovet for godt internasjonalt samarbeid, og det må skje innanfor et internasjonalt rammeverk. EUs forordning om europeisk regelverk for kunstig intelligens, kalt AI Act, har som mål å bli det nye overordnede europeiske juridiske rammeverket for KI-systemer. AI Act er ikke svaret på alt av utfordringer med KI, men den vil legge grunnlaget for en produktlovgivning til å etablere bruk- og risikokategorier som et svar på temaer som f.eks. personvern, cybersikkerhet og økonomiske konsekvenser av KI.

EUs AI Act er forventet å være EØS-relevant, og dermed vil forordningen på et tidspunkt innarbeides i norsk rett. For ikke å risikere usikkerhet rundt håndhevingen lenger enn nødvendig bør en forsvarlig og effektiv implementering av forordningen etterstrebtes, slik at AI Act ikke trer i kraft senere enn nødvendig. Det fordrer at forberedelsene som kan gjøres i Norge, må begynne allerede nå.

En sentral suksessfaktor for en vellykket implementering av EUs AI Act ligger i å sikre at standardene i kravene faktisk imøtekommer utfordringene teknologien skaper. Norge må etter Høyres mening ta aktivt del i utformingen av disse standardene, som i stor grad vil påvirke systemene man kan bruke i Norge, dvs. jobbe så tett som mulig med alle relevante miljøer i Brussel.

Utover reguleringsinitiativ kan Norge bidra i den digitale utviklingen gjennom program som Digital Europe. Her bidrar Norge allerede med kontingent, men for å få mest mulig igjen for investeringene i programmet bør det utarbeides en helhetlig strategi for deltakelsen, og det bør vurderes å opprette en medfinansieringsordning for norske prosjekter.

Norge er et lite land, også i KI-verdenen. Derfor ønsker Høyre at regjeringen løfter fram samarbeid om nordiske språklige generative KI-modeller i Nordisk ministerråd, og også tar initiativ til et nordisk toppmøte om KI.

Tage Pettersen (H) [16:32:32]: Takk for invitasjonen til en debatt om et tema som treffer oss alle allerede i dag. Dette er ikke noe som bare handler om en fjern framtid. Kunstig intelligens har for lengst gjort sitt inntog også på kulturfeltet, og det har vakt bekymring hos kulturarbeidere, som frykter å bli erstattet av maskiner. Vi hører historier om hvordan enkelte innen kultur- og mediefeltet allerede opplever utfordringer på grunn av manglende regelverk ved KI, f.eks. at verkene deres blir kopiert.

Jeg har sagt flere ganger at kulturfeltet kan velge å se på KI som noe skummelt som man tar avstand fra, eller man kan velge å bli med og sette seg i førersetet og være med på å styre utviklingen. Rådet må absolutt være at vi sammen gjør det siste.

Som dere har hørt, har Høyre denne uken presentert en egen strategi for KI og i dag fremmet et representantforslag med konkrete tiltak, også på kulturfeltet. Et av forslagene er å utarbeide en NOU for kunst-, kultur- og mediefeltet. I denne bransjen ser vi store utfordringer, ikke minst med tanke på opphavsrett, som vi har vært innom. Høyre mener derfor regjeringen bør sette ned et utvalg som ser på lovendringer som følge av KIs innvirkning på nettopp dette feltet.

I USA har vi sett den største storstreiken i skuespillerbransjen på 63 år og flere forfattere som har saksøkt Meta og OpenAI. Bekymringene har også kommet til Norge, og tidligere kulturminister, teatersjef og skuespiller Ellen Horn sa til NRK for en stund siden at hun frykter for skuespillernes yrke:

«Det er et kjempeskummelt scenario som bretter seg ut i dette landskapet. Hjelp meg så mange farer jeg ser.»

Jeg spurte ChatGPT om hvilke muligheter og utfordringer KI vil innebære for kreative skapere. Noen av svarene var at KI kan brukes til å generere helt nytt kreativt innhold og fungere som en kreativ samarbeidspartner ved å utfordre eksisterende ideer og foreslå alternative tilnærminger, og at bruk av KI i kreative prosesser reiser etiske spørsmål, særlig når det gjelder eierskap til opp-

rettet innhold, rettferdig kompensasjon for kunstnere og rettferdig bruk av generert innhold. Og et siste eksempel: KI-algoritmer er avhengige av data de trenes på, og dette kan føre til forvrengninger og mangler i kulturell representasjon. Det er gode svar, spør du meg.

I går sendte regjeringen på høring endringer i åndsverksloven for å implementere EUs digitalmarkedsdirektiv og nett- og videresendingsdirektiv, som EU vedtok i april 2019. I framtiden må vi forvente et høyere tempo og en høyere prioritering av nettopp denne typen arbeid. Reguleringen av immaterielle rettigheter krever et tett og veldig effektivt samarbeid på tvers av landegrensene.

Mona Nilsen (A) [16:35:37]: Kunstig intelligens treffer alle samfunnsområder, og den teknologiske utviklingen gir mange nye muligheter. Kunstig intelligens åpner helt nye muligheter, men vi må også se på utfordringer.

Det er jo ikke slik at disse KI-modellene faktisk tenker selv. De er trent opp gjennom enorme mengder data, innhold skapt av andre, innhold som kanskje er underlagt opphavsretten. At det utfordrer rettighetshavernes enerett til åndsverk, er det liten tvil om. Derfor ser vi nå flere rettsaker, som de i USA, for i dag er det uklart om det er et brudd på opphavsretten når data brukes til opptrening av KI-modeller.

Derfor er det viktig å oppdatere åndsverkloven ved å styrke rettighetene til opphaverne i møte med ny teknologi og grensekryssende tjenester. Endringer i åndsverkloven og gjennomføring av DSM-direktivet ble sendt på høring i går. Det vil sikre en bedre balanse i reguleringen og gi opphavere bedre kort på hånden når de skal forhandle om bruk av sine rettigheter. Vi vil at loven skal sikre rimelig vederlag for kunstnerne.

En annen utfordring er at i dagens åndsverkslov er utgangspunktet at det er den som skaper et åndsverk, som har opphavsrett til verket. Både her i Norge og i EU har det samtidig vært innforstått at åndsverk kun kan skapes av mennesker. Derfor er det noen essensielle spørsmål som må svares på: Når noe skapes gjennom en generativ KI-modell, er det da et åndsverk? Hvem eier det i så fall – er det utvikleren av tjenesten, selve modellen, eller jeg som har skrevet inn spørsmålet som har gitt et resultat?

Om man snur på det: Hvem har ansvar når man gjennom en KI-generert tekst bryter opphavsretten, eller teksten som er generert gjennom KI, har ulovlig innhold? Når man produserer plagierte tekster eller lager innhold for å spre desinformasjon, er det da jeg som bruker tjenesten, plattformen som tilbyr tjenesten, eller utvikleren av modellen som sitter med ansvaret?

Vi har i dag en åndsverkslov som skal følges. Kunstig intelligens utfordrer altså både denne loven og mange andre.

Skal vi lykkes, må vi jobbe bredt, se på eksisterende regelverk og vurdere nye reguleringer. Løsningen er kanskje ikke å lage særnorske regler, men å sikre likeverdige, internasjonale rammer for god regulering gjennom internasjonalt samarbeid og EU.

Jeg er derfor glad for at regjeringen har fått på plass en digitaliseringsminister, og snart et digitaliseringsdepartement, som vil ha den viktige jobben med å koordinere regjeringens politikk på området.

Rune Støstad (A) [16:38:46]: Det er vanskelig å forutsi konsekvensene av kunstig intelligens på alle samfunnsområder. Det er fortsatt mange spørsmål å stille når det gjelder dette området. Det har også debatten vist, der innlegg har handlet om alt fra kulturfeltet til internasjonale spørsmål, nye muligheter, nye arbeidsplasser, regulering osv., osv. Det er mange store, viktige temaer som vi må ta tak i.

Det vi vet, er at det vil få store konsekvenser for arbeidslivet, for arbeidsfolk. Med KI kan oppgaver som for noen måneder siden tok en uke, plutselig ta bare en dag. Nye jobber kommer til å oppstå, andre vil endres, og ikke minst vil mange av de tradisjonelle jobbene forsvinne. Det vil være grupper i samfunnet som opplever denne utviklingen som mer brutal enn de fleste av oss. Mange vil kjenne på usikkerhet for egen jobb, og da er det vår oppgave å hjelpe disse og passe på at ingen faller utenfor.

Bekymring for konsekvensene av ny teknologi og det som skjer innenfor det området og for arbeidslivet, er jo ikke noe nytt. En kan si det er en ny variant av bekymring folk har hatt i ulike faser av den teknologiske utviklingen siden den industrielle revolusjon på 1800-tallet. Vi må ta bekymringene på alvor og finne politiske løsninger. Jeg tror ikke vi skal være redd for ny teknologi. Da tror jeg vi har større grunn til å frykte gammel og utdatert teknologi.

Flere har pratet om kommunenes rolle, og for vår komité er det svært så relevant. Vi besøkte Trondheim kommune og så hvordan den kommunen bruker kunstig intelligens til å utarbeide turnus i kommunen, som et eksempel – og det vil komme mange andre etter hvert.

Det har vært en god debatt, og jeg vil takke komiteen for at de er med og fremmer en slik initiativdebatt. Det er spennende å bruke den muligheten. Vi har fått en egen statsråd på feltet, og et eget departement blir det fra nyttår. Da er jeg trygg på at dette området, kunstig intelligens og digitalisering, blir godt ivarettatt framover. Så jeg takker for debatten, og for ordens skyld: Jeg har skrevet det meste av dette på egen hånd.

Statsråd Karianne O. Tung [16:41:38]: La meg først knytte noen kommentarer til ting som har kommet fram i debatten. For noen uker siden var det møte i Nordisk råd her i byen, og også møte mellom de nordiske statsministrene, hvor kunstig intelligens var på dagsordenen.

Akkurat nå foregår det et nybrottsarbeid i EU også med utarbeidelse av AI-forordningen, hvor Norge har deltatt tett på den prosessen og utviklingen av forordningen gjennom høynivågruppen om kunstig intelligens. Man følger også nå forhandlingene som foregår i EU, veldig tett gjennom egne kanaler, nordiske kollegaer og IT- og forvaltningsrådet i Brussel.

Vi har de siste månedene hatt en arbeidsgruppe som har sittet og kikket på Norges forhold til AI-forordningen. De har konkludert med at AI-forordningen er EØS-relevant. De har kikket på hvor raskt AI-forordningen kan implementeres i norsk lovverk, og man foreslår at så raskt forhandlingene er ferdige og det har blitt enighet i Brussel, skal man starte arbeidet med lovendringer for å implementere forordningen så fort som mulig i Norge også, når den politiske enigheten er på plass.

Så har jeg helt til slutt lyst til å si tusen takk til komiteen for initiativet til en debatt om kunstig intelligens. Samfunnet rundt oss er opptatt av det, offentlig sektor er opptatt av det, næringslivet er opptatt av det, men først

og fremst sitter vi alle sammen, innerst inne, og er litt opptatt av det og litt bekymret for hva dette betyr. At kunstig intelligens som teknologi blir debattert fra Stortingets talerstol, synes jeg er veldig, veldig bra. Det er jo slik, som jeg sa i det første innlegget, at jeg ikke kjenner noen teknologi som er enten bare god eller bare dårlig. Alle teknologier har muligheter og utfordringer ved seg. Det har også kunstig intelligens. Da handler det om hvordan vi som storsamfunn evner å ramme inn bruken av teknologien, hvordan vi veileder for å ta den i bruk, og hvilke kjøreregler vi har. Nå sitter mange og tenker: Hva bør jeg gjøre når, og hvordan bør jeg gjøre det for å utnytte mulighetene som kunstig intelligens gir meg, min bedrift eller min kommune?

Digitaliseringsstrategien blir et viktig arbeid i tiden framover. Inkludert i den strategien blir en egen KI-strategi. Jeg mener det er viktig. Kunstig intelligens kan ikke ses på isolert fra de andre teknologiene. De er nødt til å ses i sammenheng fordi de sammen også påvirker oss som samfunn. Så takk for initiativet til debatten, og tusen takk for veldig mange gode innlegg fra denne talerstolen.

Presidenten [16:44:25]: Fleire har ikkje bedt om ordet til sak nr. 11.

Dermed er dagens kart ferdig handsama. Ber nokon om ordet før møtet vert heva? – Møtet er heva.

